

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
імені ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»**

**Факультет лінгвістики
Кафедра теорії, практики та перекладу англійської мови**

«На правах рукопису»
УДК 81`255:81`42=811.112.2(043.3)

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри

(підпис) (ініціали, прізвище)
“ ____ ” _____ 2018р.

Магістерська дисертація

на здобуття ступеня магістра

зі спеціальності 035 Філологія

на тему: «Мовні характеристики англomовних мисленнєвих категорій та їхнє відтворення українською мовою»

Виконала: студентка __2__ курсу, групи ЛА-71мп
(шифр групи)

Протащук Анна Анатоліївна

(прізвище, ім'я, по батькові)

(підпис)

Науковий керівник доцент, к. пед. н. Корнєва З. М.

(посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

(підпис)

Рецензент зав. кафедри ТППФМ, доцент Полюк І.С.

(посада, науковий ступінь, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

(підпис)

Засвідчую, що у цій магістерській
дисертації немає запозичень з праць
інших авторів без відповідних посилань.
Студент(-ка) _____

(підпис)

Київ 2018

**Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»**

Факультет лінгвістики

Кафедра теорії, практики та перекладу англійської мови

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Спеціальність 035 Філологія

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

(підпис)

(ініціали, прізвище)

« ____ » _____ 2018 р.

ЗАВДАННЯ
на магістерську дисертацію студенту
Протащук Анні Анатоліївні
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема дисертації Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій та їхнє відтворення українською мовою

науковий керівник дисертації Корнєва З. М., доцент, к. пед. н.,
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по університету від « ____ » _____ 20__ р. № _____

2. Термін подання студентом дисертації _____

3. Об'єкт дослідження поняття «лексико-семантичне поле».

4. Предмет дослідження лексико-семантичне поле «Мисленнєва діяльність» в англійській мові та особливості перекладу його складових одиниць українською мовою.

5. Перелік завдань, які потрібно розробити дати визначення поняття лексико-семантичного поля; дослідити структуру лексико-семантичного поля; розглянути типи семантичних та парадигматичних зв'язків, що можуть виникати у межах лексико-семантичного поля; дати загальну характеристику лексико-семантичного поля мисленнєвої діяльності; проаналізувати модель лексико-семантичного поля «Мисленнєва

діяльність»; дослідити класифікації англійських дієслів, іменників та прикметників лексико-семантичного поля «Мисленнєва діяльність», розроблені різними вченими; розробити власні узагальнені класифікаційні таблиці мовних одиниць, що входять до складу лексико-семантичного поля «Мисленнєва діяльність»; проаналізувати вживання лексичних одиниць на позначення мисленнєвих категорій в текстах англійської наукової публіцистики; розглянути особливості перекладу англійських іменників, прикметників та дієслів, що репрезентують та характеризують інтелектуальну діяльність людини.

6. Орієнтовний перелік ілюстративного матеріалу у роботі продемонстровано одну модель, чотири діаграми та три таблиці.

7. Орієнтовний перелік публікацій тези на II Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Наука XXI століття: виклики, пріоритети, перспективи досліджень», тези на IV Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Студент як суб'єкт процесу модернізації вищої освіти XXI століття: візії, цінності, пріоритетні завдання», тези на II Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Романо-германські мови в сучасному міжкультурному просторі», наукова стаття «Сучасні Підходи до Вивчення Семантичних Характеристик Англійських Когнітивних Дієслів», яку було опубліковано у збірнику II Міжнародної науково-практичної конференції «Прикладні лінгвістичні дослідження в умовах міжкультурної комунікації».

8. Консультанти розділів дисертації

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

9. Дата видачі завдання _____

Календарний план

№ з/п	Назва етапів виконання магістерської дисертації	Строк виконання етапів магістерської дисертації	Примітка
1	Перший розділ	Листопад 2017	Виконано
2	Другий розділ	Грудень 2017	Виконано
3	Конференції, тези, стаття	Березень-квітень 2018	Виконано
4	Третій розділ	Листопад 2018	Виконано

Студентка

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Науковий керівник дисертації

(підпис)

(ініціали, прізвище)

РЕФЕРАТ

Магістерська дисертація складається із реферату українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, що налічує сімдесят дев'ять джерел та шести додатків. Загальний обсяг роботи складає 166 сторінок.

Феномен пізнання є невід'ємним складником людської діяльності і основним шляхом вивчення дійсності, накопичення знань і їх відображення у свідомості. Пізнання та інші аспекти мисленнєвої діяльності людини, а також їхнє відтворення у лексиці завжди підлягали дослідженню та аналізу вчених.

Складовими одиницями лексико-семантичного поля «Мисленнєва діяльність» є слова, які зображають мислення як процес, що відбувається на рівні сприйняття нової інформації, її обробки, розв'язання різноманітних розумових задач, засвоєння знань, їх збереження у пам'яті та подальшої передачі інформації. Також ці лексичні одиниці оцінюють та надають характеристику суб'єктам інтелектуальної діяльності (зокрема, наукової), описують процеси, які відбуваються під час пізнання людиною нової інформації, а також репрезентують результати та наслідки розумової діяльності людини.

Актуальність даної теми зумовлена неповнотою вивчення складових одиниць ЛСП «Мисленнєва діяльність», а також відсутністю всеохопної класифікації та детального аналізу функціонування слів на позначення мисленнєвих процесів в науковій англомовній літературі.

Об'єктом дослідження є поняття «лексико-семантичне поле».

Предметом дослідження є лексико-семантичне поле «Мисленнєва діяльність» в англійській мові та особливості перекладу його складових одиниць українською мовою.

Метою магістерської дисертації є дослідження семантичних характеристик мисленнєвих категорій сучасної англійської мови, а також

особливостей їхнього перекладу українською мовою. Реалізація поставленої мети зумовила необхідність вирішення таких **завдань**:

- дати визначення поняття лексико-семантичного поля;
- дослідити структуру лексико-семантичного поля;
- розглянути типи семантичних та парадигматичних зв'язків, що можуть виникати у межах лексико-семантичного поля;
- дати загальну характеристику лексико-семантичного поля мисленнєвої діяльності;
- проаналізувати модель лексико-семантичного поля «Мисленнєва діяльність»;
- дослідити класифікації англійських дієслів, іменників та прикметників лексико-семантичного поля «Мисленнєва діяльність», розроблені різними вченими;
- створити власні узагальнені класифікаційні таблиці мовних одиниць, що входять до складу лексико-семантичного поля «Мисленнєва діяльність»;
- проаналізувати вживання лексичних одиниць на позначення мисленнєвих категорій в текстах англомовної наукової публіцистики;
- розглянути особливості перекладу англійських іменників, прикметників та дієслів, що репрезентують та характеризують інтелектуальну діяльність людини.

Для виконання даних завдань було застосовано загальнонауковий та лінгвістичний методологічний апарат, а саме було використано такі **методи** як: історичний (при дослідженні праць науковців різних періодів та визначенні того, як змінювалося їхнє уявлення та принципи аналізу лексико-семантичних полів, зокрема, лексико-семантичного поля «Мисленнєва діяльність»), метод порівняння (при порівнянні визначень та класифікацій різними вченими лексичних одиниць даного поля для виведення власних висновків та систематизації різних класифікацій), дедуктивний (при виведенні визначення поняття лексико-семантичного поля на позначення мисленнєвої діяльності

людини із визначень вченими загального поняття лексико-семантичного поля), метод компонентного аналізу (при аналізі існуючих семантичних та парадигматичних зв'язків в межах лексико-семантичних полів, а також при розробці моделі лексико-семантичного поля «Мисленнєва діяльність» та виділенні його ядерних понять), метод контекстологічного аналізу (при наведенні прикладів використання та існування лексичних одиниць на позначення мисленнєвої діяльності в певних реченнях та контекстах, взятих із англомовної наукової літератури, в яких вони, власне, і реалізувалися). Обґрунтування теоретичних передумов дослідження виконано з використанням методу моделювання та графічної інтерпретації його результатів. Методи кількісного аналізу отриманих даних використано для встановлення частотних показників вживання досліджуваних одиниць у науковій публіцистиці.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що в ній докладно проаналізоване ЛСП «Мисленнєва діяльність» сучасної англійської мови, складові якого позначають назви феноменів мислення та свідомості, а також ментальну діяльність людини в межах цих феноменів. Новими у роботі є й експериментально встановлені закономірності вживання лексичних одиниць на позначення мисленнєвих категорій в англомовних науково-публіцистичних текстах.

Теоретичне значення роботи зумовлене розробкою сформульованої у лінгвістиці сучасної концепції розуміння поняття лексико-семантичного поля на позначення мисленнєвої діяльності людини, перспективних для подальших досліджень. Запропонована в роботі модель лексико-семантичного поля «Мисленнєва діяльність» та може слугувати теоретичною базою при розгляді різних лексико-семантичних полів в англійській та в інших мовах. Концептуальні структури у вигляді узагальнених класифікаційних таблиць лексичних одиниць на позначення інтелектуальної діяльності людини, на підставі яких відбувається організація лексики в межах даного лексико-семантичного поля, сприяють з'ясуванню принципів упорядкування інформації у людському мисленні, а також визначають особливості характеристики та

послідовність процесу наукового дослідження.

Практична цінність роботи полягає у можливості її використання студентами філологічних факультетів, вченими-лінгвістами, а також тими, хто цікавиться більш детальним вивченням лексико-семантичних полів.

Апробація дослідження. Основні положення магістерської роботи були представлені у вигляді тез на трьох всеукраїнських конференціях, а саме: II Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Наука XXI століття: виклики, пріоритети, перспективи досліджень» (Київ, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», 22 березня 2018 р.), IV Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Студент як суб'єкт процесу модернізації вищої освіти XXI століття: візії, цінності, пріоритетні завдання» (Київ, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», 19 квітня 2018 р.), II Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Романо-германські мови в сучасному міжкультурному просторі» (м. Полтава-Старобільськ, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 23 квітня 2018 р.). Окрім того, узагальнені результати проведеного дослідження були викладені у статті «Сучасні Підходи до Вивчення Семантичних Характеристик Англійських Когнітивних Дієслів», яку було опубліковано у збірнику II Міжнародної науково-практичної конференції «Прикладні лінгвістичні дослідження в умовах міжкультурної комунікації» (Острог, Національний університет «Острозька академія», 19-20 квітня 2018 р.).

Ключові слова: лексика на позначення мисленнєвих категорій, лексико-семантичне поле, лексико-семантична група, когнітивна діяльність.

ABSTRACT

The Master's Thesis consists of the abstract in Ukrainian and English, introduction, three chapters, conclusions to each chapter, general conclusions, references list which comprises seventy nine sources and six appendices. The paper amounts to 166 pages.

Cognition is an essential constituent of a human existence as well as a main method of reality investigation, knowledge accumulation and its reflection in human mind. Cognition and other aspects of human mental activity as well as their reproduction in lexis have always been an object of investigation and analysis in a great number of sciences.

Lexical units which compose lexico-semantic field "Mental activity" thoroughly explain the whole process of cognition so as they represent the way a person can observe and realize a new phenomenon, as well as determine how new information is obtained, understood, remembered and reproduced in future. These lexical units also estimate and characterize subjects of intellectual activity (for example, a scientific one), describe the processes that take place when a person learns new information as well as represent results and consequences of human mental activity.

The topicality is determined by the lack of knowledge about components of lexical-semantic field "Mental activity". Besides, despite thorough scientific research, a comprehensive mental lexis classification and detailed analysis of mental word functioning in scientific English literature don't exist yet.

The object of the research is a notion of "lexico-semantic field".

The subject of the research is a lexico-semantic field "Mental activity" in English and peculiarities of its constituents' translation into Ukrainian.

The aim of the Master's Thesis is to investigate semantic characteristics of mental categories in modern English as well as peculiarities of their translation into Ukrainian. In order to reach this aim, the following **tasks** had to be resolved:

- to determine a notion of lexico-semantic field;

- to investigate a structure of lexico-semantic field;
- to examine semantic and paradigmatic relations in the scope of lexico-semantic field;
- to give general characteristic of lexico-semantic field “Mental activity”;
- to analyze a model of lexico-semantic field “Mental activity”;
- to investigate classifications of English verbs, nouns and adjectives which compose lexico-semantic field “Mental activity”;
- to create a comprehensive mental lexis classification;
- to analyze the usage of mental words in scientific journalistic English texts;
- to determine the peculiarities of translation of English verbs, nouns and adjectives which denote and characterize human intellectual activity.

The research was carried out using such **methods** as: historical method (when the works of scientists from various centuries were examined), comparative method (when definitions and classifications of mental lexis by different scientists were investigated), deduction (when a comprehensive definition of lexico-semantic field “Mental activity” was created on the basis of other scientists’ definitions of lexico-semantic field), component analysis (when existing semantic and paradigmatic relations between the constituents of lexico-semantic fields were examined as well as when a model of lexico-semantic field “Mental activity” was developed), contextual analysis (when the examples of mental lexis usage in certain sentences and contexts were given and analyzed). Theoretical grounds of the investigation were supported with a help of modelling and graphic interpretation of its results. A method of quantitative analysis was implemented in order to define the index of investigated units usage in scientific journalistic texts.

The scientific novelty of the research is justified by the fact that during the research a lexico-semantic field “Mental activity” was thoroughly analyzed. Experimentally determined pattern of mental lexis usage in scientific journalistic English texts is an unprecedented issue too.

The theoretical value of the research is determined by development and

possibility of further investigation of lexico-semantic field “Mental activity” constituents. A model of lexico-semantic field “Mental activity”, displayed in the work, may serve as a theoretical basis for lexico-semantic field research in English and other languages. Conceptual structures, which are represented in a form of comprehensive classificational tables of mental lexis, organize and systemize the abovementioned lexical units as well as represent the principles of human mental activity, characterize the peculiarities and succession of scientific investigation.

The practical value of the research lies in the further usage of its results by students of the faculty of linguistics, representatives of linguistic science and other people who are interested in the lexico-semantic field investigation.

The approbation of the research. The main statements from the research were presented as theses on three conferences: II Ukrainian student scientific and practical conference “Science of the XXI Century: Challenges, Priorities and Perspectives of Research” (Kyiv, National Technical University of Ukraine Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute, 22.03.2018), IV Ukrainian student scientific and practical conference “Student as an Object of Higher Education Modernization in XXI Century: Visions, Values, Priorities” (Kyiv, National Technical University of Ukraine Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute, 19.04.2018), II Ukrainian student scientific and practical conference «Romano-Germanic languages in contemporary intercultural world» (Poltava-Starobilsk, Luhansk Taras Shevchenko National University, 23.04.2018). In addition, the results of the research were represented in the scientific article “Modern Approaches to the Study of Semantic Characteristics of English Cognitive Verbs”, published in the works collection of the II International scientific and practical conference «Applied linguistic research in the scope of intercultural communication» (Ostroh, National University of Ostroh Academy, 19-20.04.2018).

Keywords: lexis on mental categories representation, lexico-semantic field, lexico-semantic group, cognitive activity.

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

ЗМІСТ

Вступ.....	4
РОЗДІЛ 1. Загальна характеристика поняття «лексико-семантичне поле» у сучасній лінгвістиці.....	10
1.1. Визначення поняття лексико-семантичного поля.....	10
1.2. Структура лексико-семантичного поля.....	17
1.3. Типи семантичних та парадигматичних відношень у межах лексико-семантичних полів.....	21
Висновки до Розділу 1.....	25
РОЗДІЛ 2. Аналіз лексико-семантичного поля «мисленнєва діяльність» в сучасній англійській мові.....	26
2.1. Загальна характеристика лексико-семантичного поля «мисленнєва діяльність».....	26
2.2. Модель лексико-семантичного поля «мисленнєва діяльність».....	33
2.3. Класифікація англомовних лексичних одиниць лексико-семантичного поля «мисленнєва діяльність».....	37
2.3.1. Класифікація англійських дієслів лексико-семантичного поля «мисленнєва діяльність».....	42
2.3.2. Класифікація англійських іменників лексико-семантичного поля «мисленнєва діяльність».....	55
2.3.3. Класифікація англійських прикметників лексико-семантичного поля «мисленнєва діяльність».....	58
Висновки до Розділу 2.....	73
РОЗДІЛ 3. Закономірності репрезентації англомовної лексики на позначення мисленнєвих категорій та особливості її відтворення українською мовою.....	74
3.1. Загальні тенденції відтворення мисленнєвих категорій за допомогою лексичних одиниць.....	74
3.2. Особливості вираження інтелектуальних властивостей дієсловами та їхній переклад українською мовою.....	76

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

3.3. Особливості вираження інтелектуальних властивостей іменниками та їхній переклад українською мовою.....	81
3.4. Особливості вираження інтелектуальних властивостей прикметниками та їхній переклад українською мовою.....	86
Висновки до Розділу 3.....	90
Загальні висновки.....	92
Список використаних джерел.....	95
Додаток А. Дієслова англійської мови на позначення етапів пізнавальної діяльності.....	103
Додаток Б. Іменники англійської мови на позначення когнітивних процесів людини.....	125
Додаток В. Прикметники англійської мови на позначення характеристик суб'єкта мислення.....	136
Додаток Д. Кількісний аналіз перекладацьких трансформацій дієслівної лексики на позначення мисленнєвих категорій.....	164
Додаток Е. Кількісний аналіз перекладацьких трансформацій іменникової лексики на позначення мисленнєвих категорій.....	165
Додаток Є. Кількісний аналіз перекладацьких трансформацій ад'єктивної лексики на позначення мисленнєвих категорій.....	166

ВСТУП

Феномен пізнання як невід’ємний складник людської діяльності і основний шлях вивчення дійсності, накопичення знання і відображення його в свідомості, є предметом дослідження у багатьох науках. Пізнання та інші аспекти мисленнєвої діяльності людини, а також їхнє відтворення у лексиці завжди підлягали дослідженню та аналізу вчених.

Дослідженням лексико-семантичних полів, а зокрема лексико-семантичного поля «Мисленнєва діяльність», в лінгвістиці займалися такі вчені як Л. А. Нижегородцева-Кириченко – детально дослідила та проаналізувала структуру ЛСП «Інтелектуальна діяльність», а також запропонувала власну класифікацію лексичних одиниць на позначення мислення (2000), І. П. Ділай – досліджувала основні характеристики когнітивних дієслів (2014), В. Л. Станкевич – досліджував поняття ментальних дієслів, які він називав «дієсловами мислення» (1991), С. В. Шепітько – розробив власну класифікацію дієслів на позначення мисленнєвих процесів під час проведення наукового дослідження (2004), М. В. Піменова – займалась дослідженням ментальної групи дієслів, до яких відносила дієслова віри, страху, оцінки, схвалення, звинувачення, поваги тощо, а також здійснила спробу зіставного аналізу англійських і російських ментальних дієслів (1995), В. Крофт – детально вичав ментальні, або, так звані, «психічні» дієслова, до яких він зараховував прцептивні, когнітивні та емотивні дієслова (1993), О. В. Ільчук – займається вивченням семантичних особливостей когнітивних дієслів англійської мови та провела детальне дослідження семантичної структури окремих дієслів на позначення когнітивного сприйняття (2006), О. Б. Кітова – вивчає співвідношення між знанням та інформацією, а також проаналізувала ієрархію концептів ДАНІ, ІНФОРМАЦІЯ та ЗНАННЯ у своїх працях (2006), та інші. У їхніх роботах не лише дано визначення поля як об’єкта лінгвістичного аналізу, сформульовано критерії виділення поля та викладено загальні принципи його

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

структурації, а й викладені власні думки щодо нових підходів до розгляду, аналізу та класифікації лексичних складових ЛСП «Мисленнєва діяльність».

Актуальність цього дослідження зумовлена неповнотою вивчення складових одиниць ЛСП «Мисленнєва діяльність», а також відсутністю всеохопної класифікації та детального аналізу функціонування дієслів на позначення мисленнєвих процесів в науковій англомовній літературі.

Об'єктом дослідження є поняття «лексико-семантичне поле».

Предметом дослідження є лексико-семантичне поле «Мисленнєва діяльність» в англійській мові та особливості перекладу його складових одиниць українською мовою.

Метою роботи є дослідження семантичних характеристик мисленнєвих категорій сучасної англійської мови, а також особливостей їхнього перекладу українською мовою. Реалізація поставленої мети зумовила необхідність вирішення таких завдань:

- дати визначення поняття лексико-семантичного поля;
- дослідити структуру лексико-семантичного поля;
- розглянути типи семантичних та парадигматичних зв'язків, що можуть виникати у межах лексико-семантичного поля;
- дати загальну характеристику лексико-семантичного поля мисленнєвої діяльності;
- проаналізувати модель лексико-семантичного поля «Мисленнєва діяльність»;
- дослідити класифікації англійських дієслів, іменників та прикметників лексико-семантичного поля «Мисленнєва діяльність», розроблені різними вченими;
- розробити власні узагальнені класифікаційні таблиці мовних одиниць, що входять до складу лексико-семантичного поля «Мисленнєва діяльність»;

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

- проаналізувати вживання лексичних одиниць на позначення мисленнєвих категорій в текстах англомовної наукової публіцистики;
- розглянути особливості перекладу англійських іменників, прикметників та дієслів, що репрезентують та характеризують інтелектуальну діяльність людини.

Для виконання даних завдань було застосовано загальнонауковий та лінгвістичний методологічний апарат, а саме було використано такі **методи** як: історичний (при дослідженні праць науковців різних періодів та визначенні того, як змінювалося їхнє уявлення та принципи аналізу лексико-семантичних полів, зокрема, лексико-семантичного поля «Мисленнєва діяльність»), метод порівняння (при порівнянні визначень та класифікацій різними вченими лексичних одиниць даного поля для виведення власних висновків та систематизації різних класифікацій), дедуктивний (при виведенні визначення поняття лексико-семантичного поля на позначення мисленнєвої діяльності людини із визначень вченими загального поняття лексико-семантичного поля), метод компонентного аналізу (при аналізі існуючих семантичних та парадигматичних зв'язків в межах лексико-семантичних полів, а також при розробці моделі лексико-семантичного поля «Мисленнєва діяльність» та виділенні його ядерних понять), метод контекстологічного аналізу (при наведенні прикладів використання та існування лексичних одиниць на позначення мисленнєвої діяльності в певних реченнях та контекстах, взятих із англомовної наукової літератури, в яких вони, власне, і реалізувалися). Обґрунтування теоретичних передумов дослідження виконано з використанням методу моделювання та графічної інтерпретації його результатів. Методи кількісного аналізу отриманих даних використано для встановлення частотних показників вживання досліджуваних одиниць у науковій публіцистиці.

Джерелами матеріалів дослідження слугували 348 лексичних одиниць на позначення мисленнєвих категорій, взятих із таких відомих зарубіжних наукових видань, як *Scientific American*, *National Geographic*, *Nature*, *Science Magazine*,

Salon, Slate, New York Times, The Guardian, Economist та інші.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що в ній докладно проаналізоване ЛСП «Мисленнєва діяльність» сучасної англійської мови, складові якого позначають назви феноменів мислення та свідомості, а також ментальну діяльність людини в межах цих феноменів. Новими у роботі є й експериментально встановлені закономірності вживання лексичних одиниць на позначення мисленнєвих категорій в англомовних науково-публіцистичних текстах.

Теоретичне значення роботи зумовлене розробкою сформульованої у лінгвістиці сучасної концепції розуміння поняття лексико-семантичного поля на позначення мисленнєвої діяльності людини, перспективних для подальших досліджень. Запропонована в роботі модель лексико-семантичного поля «Мисленнєва діяльність» та може слугувати теоретичною базою при розгляді різних лексико-семантичних полів в англійській та в інших мовах. Концептуальні структури у вигляді узагальнених класифікаційних таблиць лексичних одиниць на позначення інтелектуальної діяльності людини, на підставі яких відбувається організація лексики в межах даного лексико-семантичного поля, сприяють з'ясуванню принципів упорядкування інформації у людському мисленні, а також визначають особливості характеристики та послідовність процесу наукового дослідження.

Практична цінність роботи полягає у можливості її використання студентами філологічних факультетів, вченими-лінгвістами, а також тими, хто цікавиться більш детальним вивченням лексико-семантичних полів.

Апробація дослідження. Основні положення магістерської роботи були представлені у вигляді тез на трьох всеукраїнських конференціях, а саме: II Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Наука XXI століття: виклики, пріоритети, перспективи досліджень» (Київ, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», 22 березня 2018 р.), IV Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Студент як суб'єкт процесу

модернізації вищої освіти XXI століття: візії, цінності, пріоритетні завдання» (Київ, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», 19 квітня 2018 р.), II Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Романо-германські мови в сучасному міжкультурному просторі» (м. Полтава-Старобільськ, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 23 квітня 2018 р.). Окрім того, узагальнені результати проведеного дослідження були викладені у статті «Сучасні Підходи до Вивчення Семантичних Характеристик Англійських Когнітивних Дієслів», яку було опубліковано у збірнику II Міжнародної науково-практичної конференції «Прикладні лінгвістичні дослідження в умовах міжкультурної комунікації» (Острог, Національний університет «Острозька академія», 19-20 квітня 2018 р.).

Обсяг основного тексту магістерської дисертації складає 95 сторінок, загальний обсяг праці разом із бібліографією та додатками становить 166 сторінок. Список використаних джерел містить 79 найменувань вітчизняних і зарубіжних авторів.

Структура роботи. Магістерська дисертація містить реферат українською та англійською мовами, вступ, три розділи з висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел, а також 6 додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано його мету та завдання, визначено положення, що виносяться на захист, описано методи, застосовувані при виконанні роботи, розглянуто новизну, теоретичну та практичну цінність отриманих результатів.

У першому розділі подано виклад основних положень теорії лексико-семантичного поля, з'ясовано структуру лексико-семантичних полів та досліджено зв'язки, що можуть існувати в їхніх межах.

У другому розділі запропоновано опис загальних характеристик лексико-семантичного поля «Мисленнєва діяльність», проведено аналіз концептуальної моделі цього лексико-семантичного поля, досліджено існуючі класифікації лексичних одиниць в межах даного поля та наведено приклади їхнього

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

використання в англомовній науковій літературі. До того ж, на основі досліджуваних класифікацій лексики на позначення мисленнєвих категорій, створено власні узагальнені класифікаційні таблиці дієслів, іменників та прикметників, що позначають та характеризують усі аспекти інтелектуальної діяльності людини.

У третьому розділі міститься інформація про особливості та частоту вживання лексичних одиниць, що репрезентують процес, суб'єктів та результати розумової діяльності, у англомовній науковій публіцистиці та розглянуто узагальнені особливості перекладу дієслівної, іменникової й прикметникової лексики на позначення мисленнєвих категорій.

У висновках підведено підсумки роботи та визначено перспективи подальших досліджень.

РОЗДІЛ 1. Загальна характеристика поняття «лексико-семантичне поле» у сучасній лінгвістиці

1.1. Визначення поняття лексико-семантичного поля

Мова є особливим видом людської діяльності, вона має двоїстий характер, адже спрямована водночас і на зображення реального світу навколо людини, і на відображення її внутрішнього стану. Ще з давніх-давен висловлювалась думка про те, що мова є не лише сукупністю засобів спілкування, однак глибоке вивчення внутрішньої організації мови розпочалося лише в XIX ст. Уже до середини XX ст. уявлення про мову як систему сформувалось в окрему теорію. Вивченню системності лексики присвячені праці таких лінгвістів, як М. М. Покровський (2006), В. В. Виноградов (1977), О. С. Ахманова (2009), Р. О. Будагов (2000), Л. М. Васильєв (1990), М. П. Кочерган (2010), З. Н. Вердієва (2013), В. М. Русанівський (1988), О. О. Тараненко (1989), А. А. Уфимцева (2002), О. Д. Шмельов (1997) та інші.

Словниковий склад конкретної мови є системою елементів, які, незважаючи на свою відносну автономність, певним чином взаємопов'язані між собою. Ця система складається з різних лексико-семантичних полів. Поняття *лексико-семантичного поля (ЛСП)* зазвичай трактується як *відносно автономна сукупність лексем, об'єднаних спільною гіперсемою*. Кожне слово мови входить до певного ЛСП, або, внаслідок своєї багатозначності, до кількох ЛСП. Огляд літератури останніх десятиліть, присвяченої аналізу ЛСП, свідчить про постійний інтерес дослідників до принципів об'єднання лексем у різні лексико-семантичні структури (65, с. 26).

Ідеї та принципи лексико-семантичного аналізу мови, які були пізніше об'єднані загальною назвою «дослідження ЛСП», формувались поступово. Вони беруть свій початок з кінця XIX – початку XX століть. Лінгвіст М. М. Покровський зазначав: «Слова та їхні значення живуть не окремим одне від одного життям, а об'єднуються в нашій душі, незалежно від нашої свідомості,

в різні групи, причому, основою для угруповання є подібність або протилежність за основним значенням.» (30, с. 20).

Таким чином, поступово почав утверджуватися системний погляд на значення слів, який знайшов своє вираження у «методі лексико-семантичного поля». Основоположником цього методу вважається німецький вчений Й. Трір. Він розглядав мову окремого періоду як сталу та відносно замкнену систему, в якій слова наділені смислами не ізольовано, а в тій мірі, наскільки й інші, суміжні з ними слова. Глобальну систему мови Й. Трір розділив на два паралельні види полів – понятійні та словесні. Під понятійним полем він розумів структуру окремої понятійної сфери чи низки понять, які наявні у мовній свідомості, що не має у мові своєї, особливої, відповідної їй зовнішньої форми виявлення. Слово виявляє значення тільки всередині цілого поля (48, с. 29-44).

Ідеї Й. Тріра знайшли подальший розвиток у працях німецького лінгвіста Л. Вайсгербера. Вчений приділяє увагу словесним полям, досліджуючи безпосередньо значення слів. Намагаючись створити поле, визначаючи головне слово та аналізуючи диференціацію значень слів у полі, Л. Вейсгербер заклав основи компонентного аналізу (48, с. 29-44).

Вчений Г. Ібсен, науковий метод дослідження якого складався в руслі порівняльно-історичного вивчення лексики, вперше вжив термін «смислове поле» щодо групи слів-назв металів у східних мовах. Він вважав, що одну лексико-семантичну групу утворюють тільки ті споріднені за змістом слова, які однаково оформлені, тобто ті, які отримали таке ж морфологічне оформлення завдяки своїй смисловій близькості (67, с. 30-45).

З інших позицій визначив поняття ЛСП В. Порціг. Він, зокрема, намагався виявити зв'язки, які закладені в значеннях слів (наприклад, «see» пов'язано з поняттям «eye», «catch» – з «hand» тощо). Його поля – це прості співвідношення, які складаються з дієслова та суб'єкта чи об'єкта або прикметника і іменника. При цьому, домінуючими є слова, які здатні виражати певну ознаку і виконувати предикативну функцію, тобто, дієслова та прикметники. Таким чином лише дієслово та прикметник можуть бути ядерними елементами ЛСП. До того ж, поле

вміщує в себе ті мовні елементи, які поєднуються з ядерним. Таким чином, ЛСП В. Порціга формується на валентних властивостях слів і є синтагматичним утворенням, на протигагу парадигматичним полям Й. Тріра (33, с. 34).

Нове трактування поняття ЛСП пропонують вчені А. Йолес та К. Ройнінг. Для А. Йолеса головним критерієм, за яким слова об'єднуються в певну групу (в лексико-сміслове поле), є наявність між словами семантичних зв'язків. Тому, згідно його поглядів, аналіз ЛСП повинен починатися з визначення значення, за яким слова об'єднуються в єдине смислове ціле. Практичний розвиток ідей А. Йолеса можна знайти в дослідженнях поля К. Ройнінгом, який розробив методику порівняльного вивчення подібних груп слів у різних мовах. В основі його методики лежать два основні положення:

1. Значення слів найточніше можна вивести тільки на основі їхнього вживання у контексті.

2. Те, що виражається одним словом, можна висловити групою слів (47, с. 84).

Одним із дослідників ЛСП є вчений Дж. Лайонз, котрий припускає, що теорія поля пов'язана з аналізом смислу. Під ЛСП він розуміє набір лексем будь-якої мови, які охоплюють певну концептосферу і є парадигматично та синтагматично структурованими (70, с. 252-254).

Лінгвіст-мовознавець З. М. Вердієва визначає під ЛСП ієрархічну структуру великої кількості лексичних одиниць, об'єднаних загальним (інваріантним) значенням, які відбивають у мові певну понятійну сферу (8, с. 24).

Натомість, вчений Р. Гренді наголошує на тому, що пам'ять людини організована за принципом протиставлення. Для нього, ЛСП є об'єднанням мовних одиниць, які повинні містити хоча б одну контрастну групу. Таке поле може бути малим (дорівнювати групі) або може містити безліч одиниць і груп. Все залежить від цілей, які дослідник ставить перед собою, обираючи для аналізу ту чи іншу концептосферу (66, с. 274–275).

Дослідник Е. Кіттей має свою точку зору на поняття ЛСП і визначає його як сукупність лексикалізованих концептів (смысловим значенням понять) (69, с. 229).

Лінгвіст Н. Г. Долгих стверджує, що найзручнішим для виділення ЛСП є семантико-логічний критерій, в основі якого лежить принцип ідентифікації, запропонований Ш. Баллі. Цей принцип передбачає пошук слова-ідентифікатора, яке повинно виражати поняття чи ідею в найзагальнішій, найабстрактнішій та найнейтральнішій формі. Однак, цей критерій виділення поля характеризується певним суб'єктивізмом, навіть враховуючи той факт, що матеріал для інвентаризації одиниць поля подають словники (13, с. 93).

На розуміння поняття ЛСП також впливають критерії його виділення: роль асоціацій (Г. С. Щур), типова ознака (В. Порциг), поняття (Й. Трір), відношення між елементами (Ю. М. Караулов, А. Лерер) тощо. Прикладами ЛСП є такі: поле спорідненості, поле переміщення (руху), поле розумової діяльності (мислення), темпоральне (часове) поле, метеорологічне (погодне), поле сприймання, поле температури тощо. Кожне поле має у своєму складі спільну (інтегральну) ознаку, яка об'єднує всі одиниці поля. Така ознака називається архісемою і виражається лексемою з узагальненим значенням. Щодо названих вище полів такими ознаками є «спорідненість», «мислення», «темпоральність (час)», «погода», «сприймання», «температура». Кожна окрема одиниця ЛСП повинна відрізнятися від інших одиниць цього ж поля хоча б однією диференційною ознакою. Наприклад, *go* і *ride* різняться диференційною ознакою «спосіб руху», *come* й *go* – ознакою «односпрямованість / різноспрямованість», *go* й *run* – ознакою «інтенсивність» тощо (42, с. 221).

ЛСП не є ізольованими об'єднаннями, вони пов'язані між собою. Одним із засобів міжпольових зв'язків є багатозначні слова, окремі значення яких належать до різних полів. Так, наприклад, слово «*come*» одним значенням належить до ЛСП переміщення, а іншим – до поля розумової діяльності (*to come to the conclusion*); слова «*warm*», «*cold*», «*hot*» одними значеннями належать до поля температури, а іншими – до поля почуттів. Таким чином, ЛСП

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

перетинаються, та об'єднуються в одну спільну лексико-семантичну систему мови. Системність лексичного складу мови зумовлена не тільки комунікативними потребами (при формуванні фрази мовець спершу згадує лексико-семантичне об'єднання, а вже потім відшукує в ньому необхідне йому найточніше слово), а й системністю об'єктивного світу, який відображений у лексиці (20, с. 210).

Л. М. Васильєв виділяє такі властивості ЛСП:

1. Семантичне поле утворюється безліччю значень, які мають хоча б один спільний компонент (загальна семантична ознака). Цей компонент зазвичай виражається архісемою, тобто, лексемою з найбільш узагальненим значенням;
2. У його структурі виділяються мікрополя – семантичні об'єднання, члени яких пов'язані інтегральною ознакою, вираженою, зазвичай, ядерною лексемою;
3. Внутрішня структура поля розуміється як набір відношень, що пов'язують лексико-семантичні одиниці;
4. Для поля характерна взаємовизначуваність елементів, представлена іноді у вигляді взаємозамінності цих елементів;
5. ЛСП не ізольовані одне від одного. Кожне слово мови входить в певне ЛСП, причому, найчастіше, внаслідок своєї багатозначності, не тільки в одне;
6. Одне ЛСП може включатися в інше поле більш високого рівня.
7. ЛСП інтуїтивно зрозуміло носію мови і володіє для нього психологічною реальністю.
8. ЛСП існує автономно і може бути виділене як самостійна підсистема мови.
9. Окреме слово, яке використовується мовцем чи сприймається слухачем, може бути зрозуміле лише у зв'язку з існуванням сукупності інших слів цього поля;
10. Лексика цілком відтворює реальний світ, тобто понятійну картину конкретної мовної спільноти;
11. Межі поля рухомі, членування лексичної системи на поля з часом змінюється, оскільки воно має історичний характер (7, с. 24).

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Через нечіткість меж ЛСП виникають труднощі щодо критеріїв та принципів відбору одиниць, що входять до складу ЛСП. Формування складу ЛСП часто відбувається довільно та має суб'єктивний, умовний характер, причиною чого є складна організація лексичної системи (можливістю на одному матеріалі виділити та змодельовати різні угруповання) (54, с. 5).

Загалом можна виділити такі етапи виділення одиниць ЛСП:

- 1) визначення понятійної основи аналізованого об'єднання;
- 2) інтуїтивний відбір одиниць, які підпадають під це поняття;
- 3) уточнення принципів і критеріїв виділення семем;
- 4) фільтрування одиниць;
- 5) укладання остаточного списку (54, с. 7).

Слідом за О. Г. Скворцовим, головними принципами встановлення обсягу ЛСП є такі:

1. Ономасіологічний – оскільки найменування предмета опосередковане поняттям про нього і є одночасно змістовою характеристикою цього предмета, в основу відбору одиниць покладено співвіднесеність слів із певним поняттям (40).

2. Семасіологічний – дослідження передбачає аналіз семантики мовних одиниць. Для ЛСП має бути визначений спільний смисловий ідентифікатор. Через це, до складу поля належать усі слова, які мають у своїй семантичній структурі цю інтегральну ознаку. Спільний компонент значення зумовлює більшу семантичну однорідність групи та знижує рівень суб'єктивізму (40).

3. Принцип узуальності – обсяг розширеного ЛСП із достатнім ступенем повноти може бути визначений на підставі аналізу словникових дефініцій – форм фіксації компонентів, необхідних і достатніх для парадигматичного відмежування певного значення від інших мовних значень. Лексема, зафіксована в словнику, слугує семантичною етикеткою для називання усього обсягу референцій та денотативно-сигніфікативного простору, які пов'язані з цим словом у свідомості того, хто говорить (40).

Мовні характеристики англomовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

4. Принцип граматичної неоднорідності – цей принцип доволі часто використовують при аналізі найрізноманітніших ЛСП із метою максимально охопити мовні засоби вираження досліджуваного поняття (40).

5. Принцип семемної неоднорідності – оскільки членами ЛСП є слова в конкретному значенні – семемі, то компоненти такої структури мають неоднорідний семемний характер, адже: поле не обмежене лексемами, вживаними тільки у прямому номінативному значенні; у семній структурі одних ЛСП домінантна сема посідає основне місце, а в інших – другорядне; деякі багатозначні слова представлені кількома ЛСП, у структурі яких наявна домінантна сема конкретного поля, інші – тільки одним; існують семемі з метафоричною природою; лексичні одиниці мають різне стилістичне забарвлення і належать до різних функціональних стилів (40).

6. Принцип семної ієрархії – слова в полі поєднані спільним інтегральним компонентом, але протиставлені за диференційними ознаками (40).

Отже, у сучасному мовознавстві *ЛСП* визначається як *сукупність мовних (головним чином лексичних) одиниць, які об'єднані спільністю змісту (чи певних показників) і відображають понятійну, предметну або функціональну подібність позначуваних явищ*. Лексико-семантичні одиниці об'єднуються в ЛСП за певними принципами, а їхня багатозначність сприяє приналежності однієї й тієї ж одиниці до різних полів, що, в свою чергу, сприяє об'єднанню всіх слів в одну лексико-семантичну систему мови.

1.2. Структура лексико-семантичного поля

Як вже зазначалось, кожне з ЛСП являє собою складну систему, складові одиниці якої об'єднані схожістю значення чи позначуваного предмету. Зрозумілим є те, що слова можуть мати схожий зміст, але відрізнятися емотивністю, напрямком дії та іншими показниками. У кожному ЛСП наявні і слова, що яскравіше зображують певне явище чи передають певну емоцію і їхні більш нейтральні відповідники що мають більш загальне значення. До того ж, при аналізі всіх ЛСП, можна виділити деякі спільні риси в їхній структурі. Структурною специфікою польової моделі мови є виділення в ЛСП ядра, центру та периферії. Якщо зобразити поле у вигляді сфери, то його одиниці розташовуватимуться шарами на різній відстані від ядра залежно від ступеню їхньої смислової близькості до загального значення поля, яке найбільш явно представлене в центрі ЛСП і поступово згасає при віддаленні до його периферій. Таким чином, центр поля становлять слова з високим ступенем уживаності, оскільки їхні семми яких є носіями домінантних сем (5).

У мовознавців існує декілька поглядів щодо структури ЛСП. Наприклад, А. А. Уфимцева вважає, що семантична структура поля складається з ядра, центра і периферії. Ядро поля представлене спільною для всіх лексичних одиниць семою (гіперсемою), тобто семантичним компонентом вищого ладу, що організовує навколо себе семантичне розгортання поля. Центр поля складається з одиниць, які мають інтегральне, спільне з ядром, диференційне значення; натомість периферія поля включає одиниці, які найбільш віддалені від ядра. Периферійні одиниці можуть мати контекстуальні значення і зазвичай вступають у контакт з іншими ЛСП, утворюючи лексико-семантичну безперервність мовної системи (47, с. 139-141).

Лінгвіст З. Д. Попова, натомість, виділяє в структурі ЛСП ядро, ближню і дальню периферії. На її думку, в ядрі ЛСП зазвичай знаходяться високочастотні, стилістично і функціонально нейтральні одиниці, пов'язані з цим ЛСП. До ближньої периферії належать лексеми менш частотні, як правило, однозначні,

Мовні характеристики англomовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

конкретні за значенням, в мінімальному ступені залежні від контексту. Дальню периферію утворюють низькочастотні, багатозначні одиниці, які мають яскраві значення, належать до інших ЛСП та мають зазвичай одну обмежену за вживанням функціональну сему, семантично залежну від контексту (32, с. 162).

Таким чином, можна зробити висновок, що *ядерні елементи поля відзначаються більшою частотою функціонування*. Одиниці, які становлять ядро поля, характеризуються певними, досить чіткими ознаками. Для ядра характерні безозначовість, нейтральність, висока частота вживання. Оскільки ядро є лексичним вираженням смислів, або семантичних ознак, воно може замінити кожен із членів парадигми, будучи представником усієї парадигми. Центр поля складається з одиниць, які мають інтегральне, спільне з ядром і між собою значення. Периферія поля містить більш індивідуальні одиниці, найвіддаленіші за своїм значенням від ядра. Периферійні слова характеризуються найменшою частотністю вживання. Вони деталізують та конкретизують основне значення поля. Зазвичай периферійні елементи мають більш складний та насичений зміст і знаходяться у тісному зв'язку з іншими семантичними полями, утворюючи при цьому лексико-семантичну цілісність мовної системи. Наприклад, у ЛСП темпоральності слова «*present*» (*теперішній*), «*past*» (*минулий*), «*future*» (*майбутній*) розміщуються в центрі поля, а слова «*topical*» (*актуальний*), «*latter-day*» (*сучасний*), «*formerly*» (*колись*), «*in the olden days*» (*за старих часів*), «*subsequent*» (*наступний*) – на периферії, оскільки вони або рідковживані, або їхні семи не є домінантними. Поява периферійних одиниць в мовному полі пояснюється динамічним характером розвитку мови, оскільки система мови – незамкнене, відкрите утворення.

На думку А. М. Кузнецова, не всяка ознака може бути ядром ЛСП, і вибір цієї ознаки повинен проводитися у відповідності з наступними вимогами:

- інтегральна ознака повинна об'єднувати однорідні лексичні одиниці (тобто слова, що належать до одного лексико-граматичного класу і володіють подібним значенням);
- вона повинна задавати певну орієнтацію утвореного на її основі ЛСП;

- інтегральна ознака повинна мати обмежувальні властивості, зумовлюючи входження до складу ЛСП обмеженої кількості лексичних одиниць.

Зазначені особливості інтегральної ознаки відповідають загальним властивостям різних типів лексико-семантичних угруповань, що існують у мові. Вони відображають системні взаємозв'язки елементів усередині поля, відносну самостійність ЛСП у межах словника і їхню специфічність (23, с. 115).

Чіткої межі між центром і периферією семантичного поля, а також між суміжними полями немає. Перехід від ядра до периферії здійснюється поступово, що дозволяє виділити декілька периферійних зон поля. Польовий принцип організації системи мови свідчить про обов'язкову наявність периферії в кожному полі. Жодне мовне явище не може складатися лише з ядра, оскільки периферія є таким же повноправним елементом лексичного значення, як і ядро (44, с. 38).

Межі семантичних полів відносні й можуть варіюватись залежно від обраного принципу класифікації. ЛСП відрізняються за кількістю компонентів, за характером опозицій між ними. Кількість одиниць поля може коливатись від порівняно обмеженої (наприклад, основні позначення кольорів) до дуже великої (ЛСП родинних стосунків, професій, занять, побутових дій людини тощо). Менш важливі або менш знайомі людині сфери (наприклад, космос, мікросвіт) не мають великих і добре структурованих ЛСП. Кількість слів у полі з часом може змінюватись (44, с. 40).

Як ієрархічна організація, ЛСП характеризується наявністю кількох рівнів, які формуються від загального до часткового і об'єднують у своєму складі одиниці, що формують певну систему. Таким чином варто зазначити, що ЛСП складається із мікрополів, які об'єднують у собі кілька лексико-семантичних груп, складовими яких є власне лексичні одиниці. *Лексико-семантична група* – це сукупність слів, що належать до однієї частини мови та об'єднуються внутрішньомовними зв'язками на основі взаємообумовлених і взаємозалежних елементів свого значення. Наприклад, до лексико-семантичної групи лексеми

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

«*field*» відносяться такі слова як, з одного варіанту значення, «*farm*», «*ground*», «*sport ground*», а з іншого – «*subject*», «*practical work*» (37, с. 338).

Отже, ЛСП є, згідно аналізу його структури, багатоярусною організацією, яка об'єднує в собі певну кількість менших одиниць (лексико-семантичних груп). До того ж, всі лексичні одиниці, що входять до складу ЛСП належать його ядру, центру чи периферії залежно від частоти вживання та нейтральності свого значення.

1.3. Типи семантичних та парадигматичних відношень у межах лексико-семантичних полів

Лексичні одиниці всередині кожного із лексико-семантичних утворень (ЛСП та їхніх менших структурних складових – лексико-семантичних груп), вступають між собою у різні типи відношень. Такі відношення поділяються на семантичні (лінійні) та парадигматичні (вертикальні).

Серед парадигматичних відношень, за ознакою ступеня узагальнення у межах лексико-семантичних груп (підгруп) виділяються такі типи відношень, як гіпонімічні, партитивні та еквонімічні (8, с. 50).

Між словами різного рівня узагальнення існують *гіпонімічні* відношення, які ґрунтуються на родо-видових зв'язках, що характеризуються включенням обсягу одного поняття до обсягу іншого. Прикладом таких відношень можуть слугувати пари слів, одне із яких є компонентом значення іншого: *a tree – an apple tree, furniture – a table, a dish – a salad, a sportsman – a tennis player*. Родове слово (більш загальне) називають гіперонімом (*a tree, furniture, a dish, a sportsman*), а видове (конкретизоване) – гіпонімом (*an apple tree, a table, a salad, a tennis player*). Цей тип відношень притаманний не лише іменникам, а й іншим частинам мови, зокрема: дієсловам (*to move – to go, to look – to stare*), прикметникам (*coloured – red, tasty – sweet, metal – iron*) та іншим (55).

Гіпонімічні відношення можуть бути багатоступінчастими, наприклад: *human – a man – a boy – a student – an A-student; transport – a car – «Renault»*. Цей тип відношень властивий словам, у яких відбулося звуження чи розширення їхнього лексичного значення, наприклад: *«atmosphere» – «the air inside a room» i «the feeling that event or place gives you»*. Різновидом гіпонімічних відношень є семантичне варіювання назв тварин. Таким чином, назва певної тварини позначає тварину певного виду і тварину певної статі: *bull, buck, rooster, tom, jack, stud, lion* (вид тварини — самець цього виду); *cow, doe, hen, queen, jenny, mare, lioness* (вид тварини — самиця цього виду) (55).

Між словами також існують зв'язки, які ґрунтуються на відношеннях частина – ціле або елемент – система, наприклад: ніжка (стола) – стіл, район – область. Ці відношення називають *партитивними*. Слово, яке позначає частину, є партитивом, а слово, що вказує на ціле, — голонімом. Партитивні відношення відображають ієрархію зв'язків та залежностей реалій, оскільки частини взаємопов'язані й взаємодіють у своїй структурі. Ці відношення можуть бути як одноступінчатими, так і багатоступінчатими, наприклад: *a paragraph – a text, a branch – tree, a pupil – an eye, department – faculty – university*. У вищенаведених прикладах партитивами є слова «*a paragraph*», «*a branch*», «*a pupil*», «*department*» стосовно «*faculty*», «*faculty*» щодо «*university*» і т. д. Голонімами є «*a text*», «*a tree*», «*an eye*», «*university*» стосовно «*faculty*», «*faculty*» щодо «*department*» і т. д. (55).

Еквонімічні відношення ґрунтуються на семантичному зв'язку між словами одного рівня узагальнення, що підпорядковані спільному гіпероніму. Таким чином, наприклад, гіпероніму «*a tree*» відповідають гіпоніми «*a birch*», «*a poplar*», «*a willow*», «*a fir*», «*a pine*» та інші, які пов'язані між собою еквонімічними відношеннями. Гіпероніми і голоніми мають вищий ступінь узагальнення, а гіпоніми і партитиви – нижчий. Для еквонімів характерний однаковий ступінь узагальнення (55).

Виявом системності лексики є семантичні (лінійні) відношення синонімії, антонімії, конверсії, тощо. Різноманітність й одночасна чіткість систематизації словникового складу мови виявляється у протиставленні класів слів за походженням (питомі – запозичені), за використанням мовцями (активні – пасивні) тощо. Системність лексики виявляється не тільки в її класифікації, але й у певних закономірностях використання лексичних одиниць у мовленні. Слова з близькими чи протилежними значеннями (одиниці однієї лексико-семантичної групи, синоніми, антоніми) мають подібну лексичну сполучуваність (8, с. 50).

Синоніми – слова однієї і тієї ж частини мови, значення яких повністю чи частково збігаються. Синонімія відображає в мові властивості об'єктивного світу, внаслідок чого, вона є лінгвістичною універсалією. У мовознавстві є

декілька підходів до вивчення синонімії. Одні дослідники акцентують на тотожності або подібності значень, інші – на їхній повній чи частковій взаємозамінності в тексті, треті – на їхніх оцінно-стилістичних характеристиках.

За ступенем синонімічності (тотожності, близькості значень і здатності взаємозамінюватися і нейтралізуватися в тексті), синоніми поділяються на абсолютні, або повні (*philology – linguistics, absolute-complete*), і часткові (*a vessel – boat, a friend – a companion, big – large*). Відповідно до виконуваних функцій синоніми поділяються на ідеографічні, або семантичні (мають на увазі однакову ідею, але застосовуються із різними поняттями): *mistake – error – slip – lapse*, стилістичні (мають різний відтінок забарвлення): *to talk – to contact – to argue – to gossip*, і змішані, або семантико-стилістичні: *to go – to escape* (55).

На відміну від синонімії, антонімія – це тип семантичних відносин лексичних одиниць, що мають протилежні значення. Наприклад: *to join – to part; small – large; source – outcome*. Серед слів з протилежним значенням – антонімів – також можна виділити декілька груп, що різняться між собою характером протиставлення:

1) антоніми, які виражають контрарну протилежність, тобто такі, які перебувають в градуальній опозиції, через що між ними можна вставити слово, яке позначає щось середнє (*young – old, tall – short* (між ними можна вставити *of middle age, of middle size*));

2) антоніми, які виражають доповнювальні, комплементарні відношення (заперечення одного члена дає значення для іншого): *alive – dead, right – wrong*;

3) антоніми, які виражають контрадикторну протилежність – один з членів, що вживається з заперечним префіксом (*tidy – untidy, legal – illegal*);

4) антоніми з векторною протилежністю (*to enter – to exit*) (31).

Близьким до явища антонімії є явище конверсії. Лексичні конверсиви – це пари слів, які виражають зворотні відношення. Відображаючи одну й ту ж дію чи відношення, конверсиви вживаються у співвідносних конструкціях відповідно з прямою і зворотною рольовою структурою: те, що в першому слові розглядається з погляду А, в другому – з погляду В, тобто суб'єкт і об'єкт

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

міняються в реченні ролями. Прикладом є такі речення: *Peter sells books to Andrew.* – *Andrew buys books from Peter* (31).

Отже, за своєю ЛСП є складною системою, в якій поєднуються всі можливі значення однієї лексеми, які, при потребі, виступають у ролі повного чи часткового, генералізованого чи конкретизованого замітника один одного.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Лексика є найбільш відкритою мовною системою, яка перебуває в стані постійного розвитку. Елементи будь-якої системи, є завжди взаємопов'язаними, а, отже, й одиниці словникового складу мови є взаємозамінними та між ними існують різні типи відносин. Таким чином, мова складається із великої кількості пов'язаних між собою ЛСП – сукупностей лексичних одиниць, які об'єднані спільністю змісту, а також репрезентують подібність позначуваних явищ.

Кожне поле має в своєму складі спільну інтегральну ознаку, яка об'єднує всі одиниці ЛСП. Ця ознака має найзагальніший, найчастіше вживаний та найбільш нейтральний характер і являє собою ядро (центр) ЛСП. На периферії розміщуються лексичні одиниці, які мають більш (стилістично, емотивно, функціонально) забарвлене значення. ЛСП не є ізольованими об'єднаннями – вони пов'язані між собою, і одним із видів такого зв'язку є багатозначні слова, що можуть відноситись одночасно до декількох ЛСП внаслідок великого спектру своїх значень.

До того ж, ЛСП має ієрархічну будову і складається з лексико-семантичних груп – більш вузьких лексичних утворень, всередині яких існують парадигматичні (гіпонімічні, партитивні, еквонімічні) та синтагматичні (синонімія, антонімія, конверсія) зв'язки.

РОЗДІЛ 2. Аналіз лексико-семантичного поля «мисленнєва діяльність» в сучасній англійській мові

2.1. Загальна характеристика лексико-семантичного поля «мисленнєва діяльність»

Феномен відтворення людського інтелекту в лексиці завжди викликав надзвичайний інтерес у дослідників, про що свідчить велика кількість робіт, присвячених вивченню мовних одиниць, що позначають інтелектуальні здібності. В одних дослідженнях вчені намагаються виявити лінгвокультурний потенціал понять «розумний» та «дурний», в інших наводяться уявлення людини про ці поняття та способи їхнього відтворення у мові. Тому варто зазначити, що інтелект є одним із найбільш досліджуваних явищ, але, тим не менш, обговорення та дискусії навколо цього поняття не стихають.

В академічному тлумачному словнику української мови поняттям «інтелект» позначена здатність людини думати та мислити (41). Таким чином можна сказати, що глибина мисленнєвої діяльності, яка визначає розумові здібності людини, є основною складовою людського інтелекту, а інтелект, в свою чергу, реалізується у вмінні пізнавати та мислити логічно.

Як стверджує вчена В. А. Маслова, мисленнєва діяльність людини – це процес сприйняття інформації, виведення висновків, їхнього пояснення за допомогою проведення аналогій, оцінки та когнітивної онтологізації. Когнітивні підходи до вивчення інформації полягають в спробі вивірити інформацію за допомогою наукових джерел, узгодити та визначити сутність її семантичного наповнення (26, с. 56-57). Головна властивість семантичного наповнення слова обумовлюється тим фактом, що «в мові не може існувати семантично ізольованих слів. Значення кожного слова поєднане зі значенням багатьох інших слів десятками, а то й сотнями зв'язків (18, с. 75).

Когнітивні дослідження мовної інформації допомагають сформулювати та, певним чином, визначати ті мовні об'єднання, які існують в розумі людини, а

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

також методи пізнання та концептуалізації людиною світу. Поява когнітивної науки як окремої сфери досліджень прослідковується до 1956 року. Велика кількість дисциплін посприяла утворенню цієї науки. З одного боку, незадоволення біхевіоризмом як напрямом досліджень, а з іншого – приголомшливі математичні досягнення заклали основу для виникнення наукової дисципліни, яка досліджує поняття «пам'ять», «розуміння», «класифікація», «вивчення» та «обробка інформації». До того ж, підвищення значимості штучного інтелекту та комп'ютерних наук спричинили вивчення когнітивною лінгвістикою процесу отримання, обробки та збереження інформації (27).

Таким чином, можна стверджувати, що лексичними складовими ЛСП «Мисленнєва діяльність» є одиниці, які мають у своєму змісті ознаку когнітивної діяльності – вивчення об'єкту за допомогою розуму задля отримання, структурування та передачі знань, або характеризування ознак, які уточнюють особливості та умови цього процесу. До того ж, складові одиниці ЛСП «Мисленнєва діяльність» відображають не лише основні етапи процесу розумової, але й наукової діяльності людини: підхід до дослідження, набуття певних знань, їхня організація та систематизація, верифікація та висновки, представлення підсумків дослідження та передача знань (51).

Предметом нашої роботи є дослідження лексико-семантичної групи англійських дієслів, що входять до ЛСП «Мисленнєва діяльність» та описують процеси, пов'язані з інформацією та знанням: дієслова знання, пізнання, мислення, судження, пам'яті тощо. Ця група дієслів розглядається в мовознавстві під різними термінами: «ментальні дієслова», «дієслова розумової/інтелектуальної діяльності», «інформаційні дієслова», «епістемічні дієслова», «метарепрезентативні дієслова», «когнітивні дієслова» тощо (12).

Під ментальними дієсловами розуміються або дієслова мислення (В. Л. Станкевич, 1991), або дієслова, які описують ментальність (Д. Байбер, 2006; М. В. Піменова, 1995; В. Крофт, 1993). В. Крофт зараховує до ментальних, або «психічних» дієслів (psych verbs), перцептивні, когнітивні та емотивні

дієслова (61, с. 55). На думку М. В. Піменової, до цієї групи дієслів також належать дієслова віри, страху, оцінки, схвалення, звинувачення, вибачення, поваги, наміру, переконання тощо (29). Д. Байбер, натомість, розуміє під ментальними словами одну з семантичних категорій, що позначає широкий спектр дій та станів людини, і включає когнітивні, емотивні, перцептивні слова і слова на позначення сприйняття комунікації (такі як *read* – *читати*, *hear* – *чути*) (56, с. 246).

Термін «розумова/інтелектуальна діяльність» не завжди вдалий, оскільки зосереджує увагу на акціональному характері дієслів, в той час як існує група стативних когнітивних дієслів. Хоча, його, звісно ж, можна сприймати як синонім до терміна «когнітивний» (12).

Як зазначає Г. Г. Сильницький, для інформаційних дієслів, обов'язковим компонентом значення є різні види обробки інформації у психіці людини або тварини. До «тематичного комплексу» інформаційних дієслів належать дієслова зі значеннями сенсорного або інтелектуального сприйняття інформації (39, с. 45-46).

Термін «метарепрезентативні дієслова» наголошує на номінативній сутності лексем та має екстралінгвальне забарвлення, нерідко використовується у філософії та психології (12).

У нашій роботі віддається перевага терміну «когнітивні дієслова», який не викликає застережень у західних лінгвістів, а також зустрічається в роботах слов'янських вчених: у білоруської дослідниці О. М. Руденко (35), російської дослідниці О. В. Ільчук (16) та ін.

Дослідження, пов'язані з когнітивними дієсловами, мають давню історію. Вивчення когнітивної дієслівної лексики здійснювалось у кількох напрямках, вона часто слугувала матеріалом для обґрунтування нових теорій. Цікавим є той факт, що ще Й. Трір для обґрунтування та перевірки висунутої ним теорії ЛСП обрав поле інтелекту (76). Пізніше, Е. Я. Іофик здійснив структурно-семантичний аналіз сполучуваності дієслів розумової діяльності у зіставленні із сполучуваністю однокоренових іменників (17). Дослідниця Є. І. Путятіна

виділила синонімічний ряд дієслів, об'єднаних значенням «*to think*» (*думати*) (34). Вчена А. М. Авдукова дослідила дієслово «*think*» у прийменникових словосполученнях (1). Мовознавець І. А. Юрін дослідив парадигматичний та синтагматичний аспекти лексико-семантичної групи дієслів мисленнєвої діяльності (53).

Дотичні розвідки стосуються функціонування когнітивних дієслів у різних регістрах і стилях. Наприклад, дисертація О. М. Зубкової присвячена дієсловам розумової діяльності, мовлення та фізичного сприйняття в англійській художній та науковій прозі (15). Лінгвіст О. В. Хомутова, на основі функціонального підходу до лексики загальнонаукової мови, дослідила тематичні групи дієслів передачі та отримання знань у науковій мові фізики (50). Е. М. Татарінова намагалася простежити ЛСП «Інтелект» у художньому тексті (46).

На сучасному етапі дослідженням когнітивних дієслів в англійській мові займаються російські вчені проф. М. В. Піменова і проф. О. В. Ільчук. Дослідниця М. В. Піменова здійснила спробу зіставного аналізу англійських і російських ментальних дієслів (28). Лінгвіст О. В. Ільчук займається вивченням семантичних особливостей окремо взятих когнітивних дієслів англійської мови (використовуючи термін «когнітивні дієслова») з метою перегляду словникових дефініцій. У своїй докторській дисертації, О. В. Ільчук детально дослідила семантичну структуру 17-ти дієслів на позначення поглядів: *to suppose* – *припускати*, *to consider* – *обдумувати*, *to think* – *думати*, *to find* – *виявляти*, *to hold* – *дотримуватись*, *to count* – *враховувати*, *to reckon* – *брати до уваги*, *to deem* – *вважати*, *to judge* – *робити висновок*, *to surmise* – *висловлювати здогад*, *to conjecture* – *припускати*, *to look upon* – *розглядати як*, *to regard* – *вважати*, *to see as* – *розуміти як*, *to view as* – *розуміти як* та 5-ти дієслів когнітивного сприйняття *to perceive* – *сприймати*, *to feel* – *відчувати*, *to look* – *дивитися*, *to seem* – *здаватися*, *to appear* – *показуватися* у зіставленні з відповідними російськими еквівалентами (16). Загалом, праця виконана у руслі традиційної семантики, проте дослідниця торкається і проблем когнітивної лінгвістики (13).

Західні лінгвісти також неодноразово зверталися до вивчення когнітивних дієслів. Саме у західній традиції закріпився термін «когнітивні дієслова» («cognitive verbs»). Якщо вітчизняна лінгвістика під час вивчення дієслівної лексики займається переважно проблемами структурної семантики та функціонування лексичних одиниць в тексті, то зарубіжна лінгвістика торкається проблем граматичного, прагматичного, когнітивного характеру. Фундаментальне дослідження лексичної семантики англійських ментальних дієслів належить німецькому лінгвістові Е. Шнайдеру (1988). Когнітивні дієслова займають вагоме місце у дослідженнях, пов'язаних з аспектуальною класифікацією дієслів (З. Вендлера (1980), Д. Дауті (2008), А. Кенні (1984), Б. Комрі (1985), В. Л. Чейфа (1970)). В межах логіко-семантичних досліджень згідно класифікації Н. Д. Арутюнової, когнітивні дієслова виражають модуси знання, незнання та різних поглядів (2).

Особливої уваги заслуговують сучасні дослідження у сфері когнітивної лінгвістики, оскільки поняття «пізнання» є ключовим у когнітивістиці. З позицій когнітивної лінгвістики дослідження ведуться у кількох напрямках. Досліджується онтогенез засвоєння когнітивних дієслів, що відображає формування та ускладнення когнітивних структур людського мозку. Окремий предмет дослідження становить мова дитини. Оскільки когнітивні дієслова є абстрактною лексикою, їхнє свідоме вживання дещо запізніле: згідно з авторитетними дослідженнями, вперше вони вживаються у віці трьох – чотирьох років разом із першими завершеними синтаксичними структурами дієслова *to know* – *знати*, *to think* – *думати*, *to believe* – *вважати*, *to guess* – *здогадуватися* (58). Вони ж є водночас і найчастотнішими когнітивними дієсловами в англійській мові (12).

Соціальний чинник та освіченість людини також впливають на засвоєння когнітивної лексики, передусім лексики наближеної до науково-технічної термінології. Група канадських та італійських вчених провела зіставне дослідження рівня компетенції у використанні та розумінні когнітивних дієслів канадськими та італійськими школярами різного віку (75). Такі дієслова, як *to*

interpolate – інтерполювати, *to extrapolate* – екстраполювати адекватно засвоюються носіями мови лише на певному рівні набуття теоретичних знань. У дослідженні А. Райнмерінк встановлено, що когнітивні дієслова за частотністю вживання знаходяться на другому місці (17% від усіх дієслів) після дієслів існування у наукових статтях: *This study was undertaken (ACTION) to investigate (COGNITION) whether the CYP polymorphism is associated (COGNITION) with breast cancer risk...* – Це дослідження було здійснене (ДІЯ) з метою визначення (ПІЗНАННЯ), чи дійсно поліморфізм цитохрому P450 пов'язаний (ПІЗНАННЯ) із ризиком виникнення раку молочної залози... (73, с. 15).

На важливість вивчення когнітивної лексики звернув увагу і відомий американський психолог освіти Б. Блум. Під його керівництвом у межах спеціального проекту зі стандартизації термінології розроблено «Таксономію когнітивних дієслів» англійської мови для технічних навчальних програм (57). Представниця когнітивної лінгвістики А. Вежбицька зараховує слова «*to know* – знати» і «*to think* – думати» до ментальних примітивів метамови семантичного опису, наявних в усіх мовах світу (79).

Ще один напрям досліджень у когнітивістиці передбачає аналіз та зіставлення культурних концептів. Вчений О. Лукашевич змодельовала когнітивну структуру концепту ЗНАННЯ у російській, англійській та французькій мовах (25). Вивчення співвідношення між знанням та інформацією стало предметом дослідження лінгвіста О. Б. Кітової, яка розглянула ієрархію концептів ДАНІ, ІНФОРМАЦІЯ, ЗНАННЯ у сучасній англійській мові (19). Мовознавець А. А. Семьохіна також дослідила концепт ЗНАННЯ у тексті (38).

Часте вивчення та дослідження саме цієї групи дієслів можна пояснити тим, що майже усі когнітивні дієслова наділені значною семантичною складовою, широким діапазоном сполучуваності, для них характерна висока частотність вживання, стилістична нейтральність, відсутність значних розбіжностей між письмовою та усною мовою, а також суттєвих територіальних обмежень (12).

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Загалом можна зазначити, що всім одиницям, які належать до ЛСП «Мисленнєва діяльність» притаманна спільна сукупність семантичних ознак, що характеризують процес вивчення об'єкту для отримання та передачі знань. Таким чином, елементами процесу мисленнєвої діяльності є власне процес пізнання та його ознаки: характер виявлення, буттєвість, результативність, нерезультативність, цілеспрямованість, учасники ситуації пізнання (суб'єкт – особа та об'єкт – зміст пізнання) (10).

Дискусії навколо складових частин ЛСП «Мисленнєва діяльність» не утихають, адже, кожен із дослідників має власні погляди. Так, наприклад, вчений М. В. Фокс розподіляє ЛСП «Мисленнєвої діяльності» на три підгрупи: здібність, що визначається як здатність виконувати різні види мисленнєвої діяльності, яка існує незалежно від самого процесу пізнання; власне мисленнєва діяльність, яка є розумовим процесом, що відбувається протягом певного часового періоду; та знання, які є змістом та продуктом мисленнєвої діяльності (64, с. 151).

Натомість, М. Фортескью виділяє в ЛСП «Мисленнєва діяльність» три складові: думки, що ототожнюються намірам пізнати щось; розуміння, що означає виявлення значення певного явища, поняття чи процесу; та знання, які є складовими одиницями пам'яті. Ці три групи послідовно пов'язані між собою та формуються процес мисленнєвої діяльності (63).

Отже, складовими одиницями ЛСП «Мисленнєва діяльність» є слова на позначення розумової діяльності людини в процесі сприйняття та розуміння інформації, обробки отриманих знань, виведення висновків та їхнього пояснення. Дослідження когнітивної лексики мають давню історію та здійснюються у багатьох напрямках.

2.2. Модель лексико-семантичного поля «мисленнєва діяльність»

Детальну структуру ЛСП «Інтелектуальна діяльність», яке можна ототожнити із ЛСП «Мисленнєва діяльність», у своїх працях висвітлила вчена Л. А. Нижегородцева-Кириченко. Вона зауважує, що поняття «*thought* – думка» та «*mind* – розум» є головними концептами, що використовуються при описі процесу пізнання, а відповідні слова на позначення цих понять є загальноживаними у когнітивістиці та об'єктивно пояснюють всі мисленнєві процеси, що відбуваються в людському розумі (71). На Рисунку 2.1 зображені відносини між мисленнєвими категоріями та підкатегоріями, побудованими на основі аналізу мовної інформації.

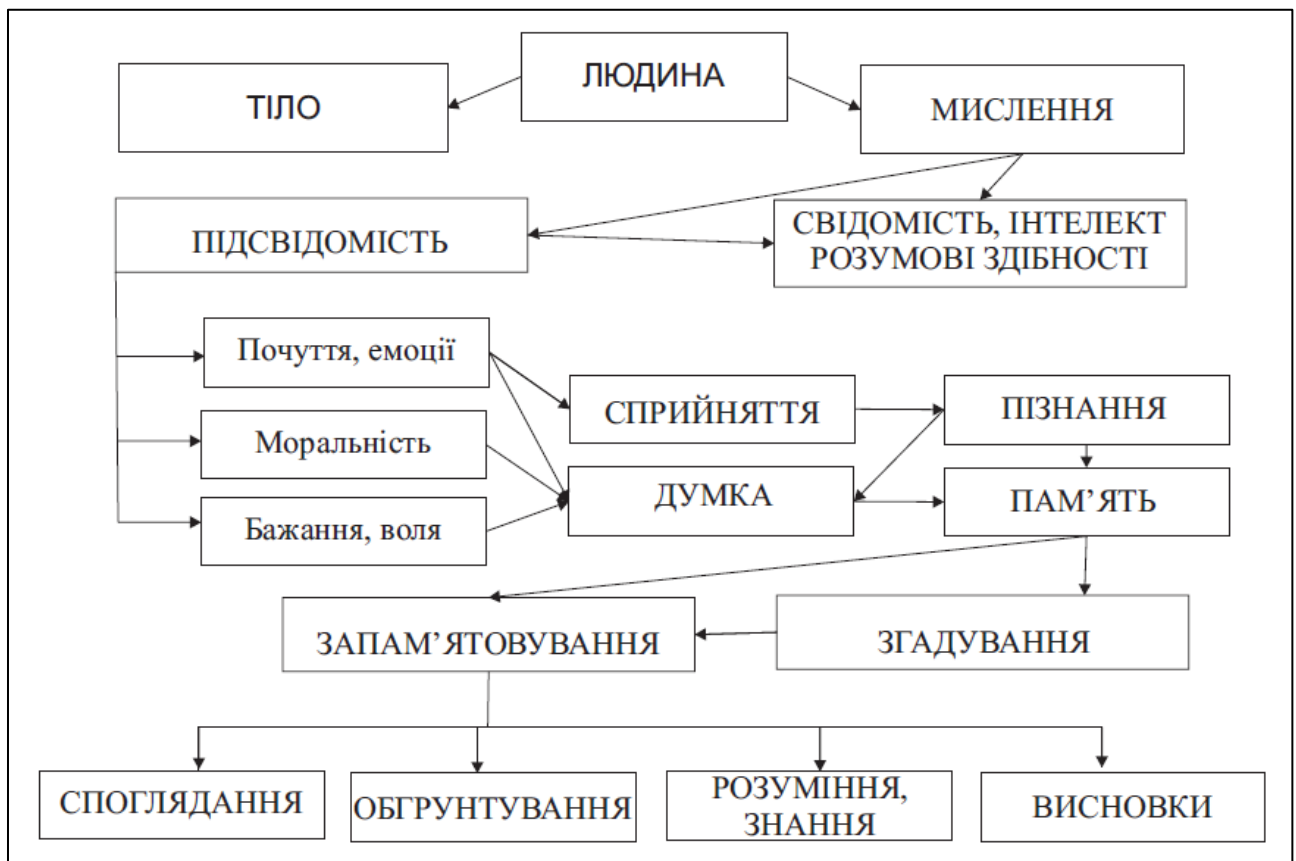

Рис 2.1. Загальна модель ЛСП «Мисленнєва діяльність» (69)

Очевидним є той факт, що концепт THOUGHT (ДУМКА) є ядром даного ЛСП. Це поняття розміщує концепт HUMAN в центрі всього, що можна виразити словами. Таким чином, людина вважається мірилом всіх речей, що існують у світі та стоїть на вершині концептуальної картини світу (49). Знаходячись на

вершині, так званого, лексичного дерева, використання концепту HUMAN (ЛЮДИНА) знаходимо у мисленнєвій та фізичній діяльності. Джерелом фізичної активності є тіло, а джерелом мисленнєвої діяльності є розум, психіка. Розум контролює та керує мисленнєвими та фізичними процесами та визнається центром думок, пізнання, інтелекту та розуміння. Будучи складовою частиною внутрішніх психічних явищ та діяльності людини, мисленнєва діяльність відтворює надзвичайно складне явище формування думок (71).

Мисленнєва діяльність відбувається за допомогою розумових операцій. Тому, мисленнєва діяльність позначає особливий прояв процесу мислення у будь-якому організмі, що може відрізнятися залежно від якості та ступеню організації мисленнєвих процесів. У загальному розумінні, MENTAL ACTIVITY (МИСЛЕННЯ) позначає організовану єдність розумових процесів, яка лежить в основі свідомих на підсвідомих процесів пізнання (49).

Оскільки предметом нашого дослідження є саме свідомі рівні мисленнєвої діяльності, варто просто зазначити, що складовими підсвідомої розумової діяльності є почуття та емоції, моральність, а також бажання та воля.

Свідомі сфера людської діяльності як найвища форма відображення об'єктивної реальності найчастіше асоціюється із концептами CONSCIOUSNESS, INTELLECT, MIND (СВІДОМІСТЬ, ІНТЕЛЕКТ, РОЗУМОВІ ЗДІБНОСТІ). Загалом, поняття CONSCIOUSNESS (СВІДОМІСТЬ) можна визначити як суму активних мисленнєвих процесів, що беруть участь у розумінні людиною об'єктивного світу та особливостей буття. INTELLECT (ІНТЕЛЕКТ) розглядається як один із аспектів мислення, що стосується власне когнітивних процесів, таких як запам'ятовування, уявлення, концептуалізація, міркування, розуміння та судження. Це поняття зосереджує увагу на силі пізнання та мислення, за допомогою яких можна зрозуміти, обміркувати та зробити висновки незалежно від бажань та почуттів. Термін MIND (РОЗУМОВІ ЗДІБНОСТІ) використовується із широким спектром значень. Іноді його використовують як синонім до позначення процесу пізнання, тобто, він застосовується до будь-якого із численних процесів отримання знань. А інколи

Мовні характеристики англomовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

значення цього поняття обмежується раціональними процесами знаходження та обробки інформації (14).

Ця мисленнєва категорія, в свою чергу, теж підлягає процесам подальшого розподілу на такі підкатегорії: PERCEPTION (СПРИЙНЯТТЯ) та COGNITION (ПІЗНАННЯ). Останню підкатегорію можна підрозділити на два пов'язані між собою поняття – THOUGHT (ДУМКА) та MEMORY (ПАМ'ЯТЬ). Саме ці концепти несуть у собі ідею мисленнєвої діяльності та представляють її найкращим чином. В кожне із цих понять вкладаються інші, більш конкретні мисленнєві процеси (14).

Здатність PERCEPTION (СПРИЙНЯТТЯ) інформації базується на відчуттях і визначається як здатність дізнаватись інформацію не лише за допомогою відчуттів, а й ході розумових процесів. Саме тому ця здатність може виконувати такі функції в процесі пізнання: 1) відображення окремих відносин, властивих об'єктам та процесам навколишнього світу; 2) слугування моделлю для ще не досліджених, але схожих на вже вивчені об'єктів; 3) слугування основою для формування більш складних понять (49).

COGNITION (ПІЗНАННЯ) може тлумачитись або як стан, або як процес, що включає в себе сприйняття інформації та її обмірковування. В основі пізнання лежить судження, згідно якого певний об'єкт відрізняється від інших та характеризується певною особливістю або особливостями. Загалом, пізнання є соціо-історичним процесом творчої діяльності людини, призначеним для формування людських знань (49).

Поняття THOUGHT (ДУМКА) охоплює кілька різних психологічних або мисленнєвих операцій, а також позначає будь-яку складову свідомості. Психологи не домовилися про єдине визначення чи характеристики процесу формування думок. Для деяких це питання зміни «когнітивних структур», тобто уявлень про світ. Інші розглядають процес формування думки як внутрішню властивість мислення, спрямовану на вирішення проблем, а також систематизування ідей у мисленні людини (49).

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Тим не менш, загалом спільною є ідея про те, що думка, будучи найвищим продуктом діяльності як мозку, так і соціального розвитку, є процесом активного відображення навколишнього світу, пов'язаним із вирішенням проблем. Отже, думка є найвищим рівнем пізнання. Найменшими складовими частинами мисленнєвої діяльності є процеси споглядання, обмірковування, розуміння, виведення висновків та запам'ятовування інформації, які проявляються у формі ідей, понять, концептів, суджень та припущень, і в ході яких застосовуються методи абстракції, узагальнення, індукції та дедукції, аналізу та синтезу, будуються гіпотези та теорії (71).

2.3. Класифікація англомовних лексичних одиниць лексико-семантичного поля «мисленнєва діяльність»

Існує велика кількість різних критеріїв, згідно з якими можна класифікувати лексичні одиниці, що входять до ЛСП «Мисленнєва діяльність». У працях дослідників можна виділити класифікації складових одиниць ЛСП «Мисленнєва діяльність» з точки зору їхньої приналежності до різних частин мови, понять, які вони характеризують, а також за тематикою мисленнєвих процесів, які вони позначають. В даному розділі ми розглянемо найсуттєвіші з них.

Перш за все, ЛСП «Мисленнєва діяльність» можна розподілити на дві полярні області, які можна умовно позначити як лексико-семантичні зони «розумність» та «дурість». Кожну із цих зон можна розподілити на лексико-семантичні групи, до складу яких входять лексичні одиниці на позначення:

- Суб'єкта мисленнєвої діяльності (*a genius – геній (Back then, scientific reputations were built not on periodicals but on books and other proofs of **genius** that demonstrated mastery of a subject. – На той час, репутація науковця будувалася не на періодичних виданнях, а на книгах та інших доказах **генія**, які демонстрували його майстерність. (Nature, Nov 7, 2017)), an expert – експерт (Some **experts** who were not part of the research are skeptical about the team's findings. – Деякі **експерти**, які не були частиною дослідження, скептично ставляться до висновків команди. (Scientific American, Nov 15, 2017)); a fool – дурень (When the stretching, inches from the fingertip, combines with visual feedback, the brain essentially **fools** itself and transfers the sensation to the tip. – Коли імпульс, що надходить від пальця, поєднується із візуальним сприйняттям, мозок, по суті, **обдурює** себе і передає відчуття до кінцівки. (Science Magazine, Apr 25, 2017)))*;
- Характеристики суб'єкта, здатного до виконання мисленнєвих операції (*clever – розумний (“Think about how people get rich in modern societies. They find **clever** ways to tie their current wealth into their future income,” Kohler says.*

– «Подумайте про те, як люди стають багатими в сучасному суспільстві. Вони знаходять **розумні** способи прив'язати своє поточне багатство до свого майбутнього доходу», - говорить Колер. (*Science Magazine*, Nov 15, 2017)), *smart* – кмітливий (*"We usually think rats are really **smart**," she said.* – «Зазвичай ми вважаємо, що щури дійсно є **розумними**», - вона сказала. (*National Geographic*, Oct 10, 2017)); *silly* – нерозумний (*As **silly** as this sounds, it is a plausible option.* – Як би **нерозумно** це не звучало, але такий варіант є ймовірним. (*Scientific American*, Nov 1, 2017)));

- Власне розумові здібності (*brains* – мозок (*The drugs act on neuronal receptors to dull pain, but those in the **brain** stem also control breathing.* – Препарати діють на нейронні рецептори, щоб полегшити біль, а ті, що надходять до стовбуру головного **мозку**, також контролюють дихання. (*Science Magazine*, Nov 16, 2017)), *intellect* – інтелект (*Dr. Langejans said that understanding how Neanderthals produced the adhesive may contribute to a better understanding of their **intellect**.* – Доктор Лангеджанс сказав, що розуміння того, як неандертальці виготовляли клей, можуть сприяти кращому розумінню їхнього **інтелекту**. (*New York Times*, Sep 7, 2017)); *ignorance* – незнання (*It is actually a serious question that cuts to the heart of our **ignorance** about how celestial objects form.* – Насправді, це серйозне питання, яке дійсно відображає всю суть нашого **незнання** про те, як формуються небесні предмети. (*The Guardian*, Nov 10, 2017)));

- Дії, що відбуваються в процесі мислення (*to comprehend* – розуміти (*The goal is to **comprehend** the molecular events responsible for one of the most awe-inspiring transitions in the fossil record.* – Метою є **розуміння** молекулярних подій, відповідальних за одну з найбільш надихаючих змін в історії копалин. (*Nature*, Aug 16, 2016)), *to conclude* – робити висновок (*The paper **concluded** that, with the possible exception of lethal injection, all these methods were likely to cause extreme pain.* – У роботі було **зроблено висновок**, що за можливим винятком летальної ін'єкції, всі ці способи, ймовірно, викликають надзвичайний біль. (*The Guardian*, Nov 14, 2017)); *to misunderstand* – неправильно зрозуміти (*Historically, the thinking*

*about inflation was based on a series of **misunderstandings**. – Історично, розуміння інфляції базувалося на низці **неправильних тлумачень**. (Scientific American, Jul 7, 2017))*);

- Результати мисленнєвої діяльності (*idea – ідея* (“It is a neat **idea**,” says Sarah Hörst, a planetary scientist at Johns Hopkins University in Baltimore, Maryland. – «Це головна **ідея**», – каже Сара Херст, планетарний вчений в Університеті Джона Хопкінса в Балтіморі, штат Меріленд. (Nature, Nov 14, 2017)), *guess – здогадка* (Exactly what those telescopes might see is anyone’s **guess**. – Ці телескопи можуть точно бачити те, що для інших є лише **здогадками**. (Scientific American, Oct 26, 2017)); *doubts – сумнів* (He tried to apply his **doubt** toward his own opinions as well as those of others. – Він намагався піддати **сумніву** і власні думки, і думки інших людей. (Scientific American, Oct 29, 2017)), *disbelief – недовіра* (The fact that gravitational waves were detected so early prompted confusion and **disbelief**. – Той факт, що гравітаційні хвилі були виявлені настільки рано, спричинили плутанину та **недовіру** (The New Yorker, Feb 11, 2016))) (72).

Лексичні складові ЛСП «Мисленнєва діяльність» також можна розподілити за частинами мови, до якої вони належать:

- Іменники (*reasoning – обґрунтування* (The line of **reasoning** is being used to push back on the underlying science of global warming. – Така лінія **обґрунтувань** використовується щоб простувати фундаментальну основу науки про глобальне потепління. (Scientific American, Oct 17, 2017)), *observation – споглядання* (In this way, he set the stage for the scientific method, demanding of himself meticulous **observation**, experimental procedure and reproducibility of results. – Таким чином, він заклав основу наукового методу, що вимагає ретельного процесу **споглядання**, експериментальних дій та відтворюваності результатів. (Scientific American, Nov 10, 2017)))

- Прикметники (*ingenious – винахідливий* (“This paper presents an **ingenious** new way of reducing that uncertainty,” Ramanathan, who was not involved with the new study, said by email. – «Цей документ є **винахідливим** новим способом зменшення цієї невизначеності», – сказав Раманатан, який не був

залучений до нового дослідження, в своєму листі. (*Scientific American*, Oct 11, 2017)), *knowledgeable* – добре обізнаний (*Rather, I relied on the findings of scientists and **knowledgeable** observers, and on the recorded experience of survivors of climate events.* – Навпаки, я поклався на знахідки вчених та добре **обізнаних** спостерігачів, а також на записи вражень тих, хто пережив ці кліматичні події. (*Scientific American*, Oct 6, 2017)));

- Прислівники (*shrewdly* – практично (*Some have built their fortunes from scratch by starting successful enterprises and **shrewdly** reinvesting their profits into a diverse range of business concerns.* – Дехто побудував свою справу з нуля, заснувавши успішні підприємства та **практично** реінвестувавши свої прибутки у різноманітні бізнес-сфери. (*Forbes*, Jun 3, 2014)), *keenly* – допитливо (*But the science of how much humans actually share with other animals is still **keenly** examined.* – Але наука про те, наскільки багато спільних рис у людей та інших тварин, все ще **допитливо** вивчається. (*The Guardian*, Jan 15, 2016)));

- Дієслова (*to examine* – вивчати (*Samples of the tumor are excised, **examined** under a microscope and, often, analyzed to pinpoint the genetic mutations responsible for the malignancy.* – Зразки пухлини вилучаються, **вивчаються** під мікроскопом і, зазвичай, аналізуються, щоб точно визначити генетичні мутації, які спричиняють появу злоякісних новоутворень. (*Scientific American*, Nov 14, 2017)), *to investigate* – досліджувати (*There are now many more genetic conundrums to **investigate**.* – В даний час існує ще багато генетичних головоломок, які потрібно **дослідити**. (*Nature*, Nov 7, 2017)), *to find out* – з'ясовувати (*Scientists could soon **find out** whether light really did outpace gravity in the early universe.* – Вчені могли незабаром **з'ясувати**, чи дійсно світло дійсно виперджувало силу тяжіння у ранньому Всесвіті. (*The Guardian*, Nov 28, 2016))) (72)

Отже, ЛСП «Мисленнєва діяльність» є структурованою моделлю, характеристику якої виведено із сукупності семантичних ознак на позначення процесу вивчення об'єкту для отримання та передачі знань. Лексична частина цього ЛСП охоплює когнітивні слова зі значенням мисленнєвої діяльності, які зображають мислення як процес, що відбувається на рівні сприйняття нової

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

інформації, її обробки, розв'язання різноманітних розумових задач, засвоєння знань, їх збереження у пам'яті та подальша передача інформації. До того ж, складові одиниці ЛСП «Мисленнєва діяльність» можна розподілити на групи за приналежністю до різних частин мови (іменники, прикметники, дієслова, прислівники), а також за позначенням різних аспектів мисленнєвої діяльності.

2.3.1. Класифікація англійських дієслів лексико-семантичного поля «мисленнєва діяльність»

Зосереджуючи свою увагу на аналізі дієслів, що входять до ЛСП «Мисленнєва діяльність», варто зазначити, що в 1959 році Дж. Ермсон розподілив когнітивні дієслова на дві групи: дієслова, які сигналізують, як сприймати логічно вставлене у дискусію твердження, і сполучаються з прислівниками *admittedly*, *consequently*, *presumably* (*to assume* – *припускати*, *to concede* – *допускати*, *to confess* – *визнавати*, *to deduce* – *робити висновок*, *to maintain* – *запевняти*, *to infer* – *мати на увазі*, *to presume* – *допускати*, *to presuppose* – *заздалегідь припускати*), та дієслова, які вказують на вірогідність ситуації, в якій сформульовано твердження, і сполучаються із *certainly*, *possibly*, *probably* (*to believe* – *вірити*, *to estimate* – *оцінювати*, *to feel* – *відчувати*, *to guess* – *здогадуватись*, *to know* – *знати*, *to suppose* – *припускати*, *to suspect* – *підозрювати*) (77, с. 485).

Дослідниця І. В. Горохова у своїй роботі про ЛСП дієслів зі значенням розумової діяльності стверджує, що варто класифікувати та досліджувати дієслова на позначення мисленнєвої діяльності послідовно:

- спершу досліджується підгрупа дієслів зі значенням розумового (мисленнєвого) процесу: *to think* – *думати* («*to conceive in the mind*») (*Yet Shapiro's team does not **think** this low genetic diversity resulted from populations fluctuations.* – Проте, команда Шаніро не **думає**, що таке низьке генетичне різноманіття спричинено коливаннями населення. (*Science Magazine*, Nov 16, 2017)), *to know* – *знати* («*to perceive*») (*They also **knew** that liver cancer commonly appears in mice engineered to lack certain genes required for the management of day-night cycles.* – Вони також **знали**, що рак печінки зазвичай з'являється у мишей, вирощених з урахуванням відсутності певних генів, необхідних для керування циклами зміни дня і ночі. (*Economist*, Dec 1, 2016));

- потім зі значенням результату розумового процесу – уява, прийняття рішень, розуміння, дієслів зі значенням «вважати» або «помилятися»: *to study* –

вивчати («to be zealous, to study») (In our view, a firm connection between researchers and the reality of the diseases they **study** would help. – На нашу думку, залучення дослідників до реальних випадків захворювань, які вони **вивчають**, може допомогти. (Nature)), *to record* – *зафіксувати («to think over»)* (Each bot will **record** data about, and videos of, every procedure it performs. – Кожен бот **зафіксує** дані та відео про кожну дію, яку він виконує. (Economist, Nov 16, 2017)), *to mean* – *мати на увазі («to have in mind»)* (A fundamental law of physics dictates that matter is attracted to other matter, **meaning** large masses tend to draw other masses toward them. – Основний закон фізики стверджує, що матерія притягується до іншої матерії, тобто, **мається на увазі** твердження про те, що великі маси притягують до себе інші маси. (Scientific American, Nov 16, 2017));

- і нарешті – підгрупа дієслів зі значенням знання, зберігання в пам'яті інформації та становлення інтелектуального стану: *to recollect* – *згадувати* (The study, published in the US journal Science, indicated that memories do in fact remain, but are simply unable to be **recollected**. – Дослідження, опубліковане в журналі «Наука» в США, показало, що спогади насправді залишаються, але їх просто не можна **згадати**. (The Guardian, May 29, 2015)), *to be sure (certain)* – *бути впевненим* (We were not **sure** if they were doing something important. – Ми не **були впевнені**, що вони роблять щось важливе (Nature, Oct 23, 2017)) (11).

Категорія мисленнєвої діяльності також може структуруватись за рахунок структуризації своїх тематичних «вузлів». Процеси пізнання відбуваються у свідомості людини, а мислення є основоположною складовою цих процесів. Процеси мислення розподіляють за місцем, де вони проходять, а також за різноманітністю своїх тематик та видів. Таким чином, мисленнєва діяльність здійснюється у:

- розумі:

1. роздум – процес серйозного, глибокого роздумування (*to cogitate* – *серйозно обдумувати* (Academics must realize that just sending off a progress report after **cogitating** in the laboratory is not useful for a company. – Вчені повинні

усвідомити, що просто відправлення доповіді про хід роботи після **серйозних обдумувань** в лабораторії не є корисним для компанії. (*Nature*, Sep 25, 2013)), *to conceive* – представляти (*Cartographers started to **conceive** of maps as something more purely scientific.* – Картографи почали **представляти** карти як щось більш суто наукове. (*National Geographic*, Nov 20, 2017)));

2. розгляд, вивчення, пошук – процес дослідження чогось (*to view* – вважати (*So, if we want to see increased climate change concern among Americans, we can't expect scientists and opinion leaders, sometimes **viewed** as political actors, to do all of the work.* – Отже, якщо ми хочемо побачити посилення задумування серед американців щодо кліматичних змін, ми не можемо очікувати, що вчені та громадські лідери, які іноді **вважаються** політичними діячами, виконують всю роботу. (*Scientific American*, Nov 21, 2017)), *to research* – досліджувати (*SIU, based in Springfield, Ill., shared in a patent on the prospective vaccine with Rational Vaccines, which was formed to market and **research** the product.* – Університет Південного Іллінойсу, розташований у м. Спрингфілд, штат Іллінойс, поділився патентом майбутньої вакцини з Rational Vaccines, яка була сформована для випуску та **дослідження** продукту. (*Scientific American*, Nov 21, 2017)), *to recognize* – помічати (*Researchers who have sifted through medical records of people with schizophrenia from before the disease struck, or medical records of their children, **recognize** subtle signs even earlier.* – Дослідники, які відсортували медичні записи людей з шизофренією, що передували захворюванню, а також медичні записи їхніх дітей, **помітили** наявність навіть більш ранніх ознак. (*Science Magazine*, Nov 16, 2017)));

3. міркування – процес обдумування щойно знайденої нової інформації (*to reason* – обґрунтовувати (*Post Reformation, they split from Lutherans and the Reformed, being stricter and having a belief that baptism should come when young adults are able to **reason** and make an informed commitment to their faith.* – Після періоду реформацій вони відкололися від лютеранів та реформатів, будучи жорсткішими і вірячи в те, що процес хрещення повинен пройти, коли молоді люди здатні зрозуміти та прийняти **обґрунтоване** рішення щодо своєї віри.

(*New York Times*, Nov 15, 2017)), *to assume* – *припускати* (***Assuming*** that the holes marked 'good' incur a gain, it would appear that the others, connected by lines, incur a loss. – **Припускаючи**, що отвори, позначені «добре», приносять прибуток, тоді інші, пов'язані лініями, маркують втрати. (*Scientific American*, Nov 16, 2017)));

4. розуміння, знання – процес отримання результатів від когнітивної діяльності (*to perceive* – *сприймати* (*A study of how people **perceive** human faces will kick off a new initiative to massively scale up, accelerate, and reproduce psychology studies.* – Вивчення того, як люди **сприймають** людські обличчя, стане новим поштовхом для масового розширення, прискорення та відновлення психологічних досліджень. (*Science Magazine*, Nov 8, 2017)), *to realize* – *усвідомлювати* (*But we **realized** that even old \$20 flip phones are able to record mosquito sounds and they have similar performance to fancy phones.* – Але ми **усвідомили**, що навіть 20-доларові розкладні мобільні телефони здатні записати звуки комарів, а також вони мають схожі характеристики до смартфонів. (*Science Magazine*, Nov 17, 2017)));

5. висновок, судження, оцінка – фінальний результат розумової діяльності, що є результатом – досягненням певної цілі чи знаходження шляхів вирішення якогось питання (*to estimate* – *оцінювати* (*From the rate at which the epithelial cells took up phages in the lab, the researchers **estimated** that a person might absorb up to 30 billion in a day.* – Дослідники **оцінили**, що з такою швидкістю, як клітини епітелію поглинають бактеріофаги в лабораторіях, людина змогла б поглинути до 30 мільярдів фагів у день. (*Science Magazine*, Nov 21, 2017)), *to evaluate* – *оцінювання* (*Companies are getting better at **evaluating** the environmental impacts of their products and supply chains, and at conveying that information to consumers.* – Компанії стають кращими під час **оцінювання** впливу своєї продукції та ланцюгів постачання на навколишнє середовище, а також передають цю інформацію споживачам. (*Nature*)));

- пам'яті:

1. запам'ятовування, збереження інформації – процес, відповідальний за утримання, збереження та захищення отриманої інформації (*to remember – пам'ятати (You may **remember** the other: the network created by symbiotic root fungi between trees, is informally called the wood wide web. – Запам'ятайте: мережа, створена симбіотичними корінними грибами між деревами, неофіційно називається широкою деревною мережею. (Scientific American, Oct 21, 2017)), to memorize – заучувати напам'ять (It made the process not only feel creative, but it also made the programming fundamentals feel like exciting tools rather than things to **memorize**. – Це зробило процес не лише креативним, але також перетворило основи програмування на захоплюючий інструмент, а не на список речей, які необхідно **завчити напам'ять**. (Scientific American, Sep 16, 2017)))*;

2. згадування, витяг інформації – процес знаходження та відтворення збереженої у пам'яті інформації (*to remind – нагадувати (The study also **reminds** us of the fact that "passenger pigeon population had been enormous for at least 20,000 years, including the last ice age". – Дослідження також **нагадує** нам про те, що «кількість мандрівних голубів досягало величезних показників як мінімум останні 20 000 років, включаючи останній льодовиковий період». (New York Times, Nov 16, 2017)), to reminisce – пригадувати (We **reminisce** about this assignment, which involved a plant with seeds that smell like dung. – Ми **пригадуємо** це завдання, в ході якого вивчалася рослина з насінням, що мало запах, як у гною. (The New Yorker, Aug 1, 2016))) (71).*

Оскільки мисленнєва діяльність найактивніше проявляється під час процесів пізнання, а саме наукового пізнання, Шепітько С. В. розробив власну класифікацію дієслів на позначення процесів мислення у всіх його проявах під час проведення наукового дослідження:

- 1) Підхід до дослідження – опис концептуальних сфер наукового передбачення та планування перспективи дослідження:
 - Передбачення – утворення із диференційними семами «припущення», «очікування», «прогноз», «передування», «запобігання», «випередження, попередження» (*to predict – передбачувати (At present, research*

*that would help **predict** the effects of pain mitigation is unfunded or prohibited.* – В даний час, дослідження, які допоможуть **передбачити** наслідки послаблення болю, не фінансуються або є забороненими. (*Nature*)), *to prevent* – запобігати (*In mice, they can even **prevent** the immune system from attacking transplanted tissues.* – У мишей вони навіть можуть **запобігти** атакам трансплантованих тканин на імунну систему. (*Science Magazine, Nov 21, 2017*)));

- Перспектива – структурується згідно чотирьох диференційних сем: «намір», «планування», «спроба», «ознайомлення» (*to plot* – складати план (*We then **plotted** a histogram of tag sequence prevalence at each sampling depth.* – Поміми **склали план** гістограми послідовності поширення позначок на кожному рівні глибини вибірки. (*Nature, Oct 31, 2017*)), *to approach* – наближатися до (*But what works in shorter-lived organisms often does not translate to humans, whose average life span in developed countries is **approaching** 80 years.* – Але те, що працює в короткоживучих організмах, часто не переноситься на людей, середній термін життя яких в розвинених країнах **наближається** до 80 років. (*New York Times, Nov 13, 2017*)));

2) Набуття знань – лексичні складові, які відбивають у науковій картині світу основну сферу прикладання зусиль вченого – концептуальну сферу наукового пізнання та описують різноманітні способи спілкування вченого з об'єктом дослідження:

- Фізичний вплив на об'єкт дослідження – п'ятидомінантне об'єднання за інтегральними семами «локативність», «посесивність», «рух», «зміна», «експеримент», яке відбиває організацію інтенційної діяльності дослідника при спостереженні об'єкта дослідження (*to collect* – збирати (*Salinity, oxygen, and inorganic nutrients were measured when possible, and investigators **collected** additional metadata pertinent to their particular investigations.* – Коли можливо, вимірювались солоність, кисень та неорганічні поживні речовини, а дослідники **збирали** додаткові метадані, що стосувалися їхніх конкретних досліджень. (*Nature, Oct 31, 2017*)), *to choose* – вибирати (*Vopel could have put this information around the margins of the map, but he **chose** instead to use*

*them to fill in the oceans. – Вонел міг би проставити цю інформацію на полях карті, але замість цього він **вибрав** використовувати її для заповнення океанів. (National Geographic, Nov 20, 2017)), to release – оприлюднювати (Unfortunately, data **released** while the talks were happening highlight a worrying disconnect between rhetoric and real-world trends. – На жаль, дані, **оприлюднені** під час переговорів, підкреслюють тривожний розрив між риторикою та реальними тенденціями. (Nature))));*

- Інтелектуальні дії / стан суб'єкта дослідження – описують концептуальну сферу інтелектуальної діяльності вченого щодо осмислення дійсності. Основним напрямом інтелектуальної діяльності є робота з інформацією, тому й подальший поділ описуваної групи співвідноситься з поняттям інформації, форм її існування, її трансформації, а також відображенням внутрішнього стану вченого при сприйнятті інформації (*to realize – усвідомлювати (It may take only small shifts in encouragement to **realize** their value to science. – Всього лише невелике збільшення заохочення може допомогти **усвідомити** їхню цінність для науки. (Nature)), to explore – досліджувати (A researcher might not need to **explore** a particular hypothesis if others have spent months carefully doing so. – Дослідник, можливо, не повинен **досліджувати** конкретну гіпотезу, якщо інші вчені вже провели місяці, ретельно її вивчаючи. (Nature)), to imply – мати на увазі (An absence of data does not **imply** an absence of risk. – Відсутність даних не **має на увазі** відсутності ризику. (New York Times, Nov 10, 2017));*

- Складання характеристики об'єкта дослідження – складові описують різноманітні сенсорні / ментальні стани суб'єкта, які викликані характеристиками або станами самого об'єкта дослідження. Лексичні одиниці відбивають емпіричний досвід вченого щодо пізнання об'єкта дослідження і структурно розподіляються за чотирма лексико-семантичними групами: «локалізація», «вплив», «зміна» та «фізичні характеристики» (*to begin – розпочинати (They are now **beginning** to test algorithms that use specific patterns of brain activity as a trigger to automatically stimulate the brain. – Вони зараз*

починають перевіряти алгоритми, які починають випробовувати алгоритми, щоб використати специфічні моделі мозкової діяльності в ролі триггеру для автоматичного стимулювання мозку. (*Nature*, Nov 21, 2017)), *to divide* – поділяти (*The prevalence of each tag sequence was determined as the number of non-zero occurrences across samples **divided** by the total number of samples.* – Поширеність кожної послідовності позначок визначалася як кількість ненульових випадків у зразках, **поділених** на загальну кількість зразків. (*Nature*, Oct 31, 2017)), *to move* – переміщувати (*Magnetic fields created outside the body can penetrate living tissue without harm, allowing researchers to **move** magnetized objects around inside.* – Магнітні поля, утворені зовні тіла, можуть проникати в живу тканину не завдаючи шкоди та дозволяючи дослідникам **переміщувати** намагнічені об'єкти всередині тіла. (*Science Magazine*, Nov 22, 2017)));

3) Організація і систематизація – процеси фіксування, організації та систематизації знань:

- Систематизація – процедури позначення, оцінки, характеристики, співставлення, кореляції (*to characterize* – характеризувати (*Without a reliable power supply, the observatory cannot restart its planetary radar, which tracks and **characterizes** near-Earth asteroids.* – Без надійного джерела живлення обсерваторія не може перезапустити свій планетарний радар, який відстежує і **характеризує** навколоземні астероїди. (*Nature*, Nov 15, 2017)), *to apply* – застосовувати (*As an example, we **applied** a Shannon entropy analysis to tag sequences and higher taxonomic groups to measure biases in the distribution of taxa.* – Як приклад, ми **застосували** аналіз ентропії Шеннона для позначення послідовностей та вищих таксономічних груп для вимірювання відхилень у розподілі таксонів. (*Nature*, Oct 31, 2017)), *to define* – визначати (*Our work **defines** the molecular symbiosis of an ABC transporter and provides insight into the onset of the adaptive immune response.* – Наша робота **визначає** молекулярний симбіоз транспортера ABC та дає уявлення про настання адаптивної імунної відповіді. (*Nature*, Nov 5, 2017)));

- Організація – процедури фіксації, переліку, запису, графічної репрезентації й операції зі знаками (*to list – перелічувати (Please **list** the great scientific advances in both applied science and basic research produced by the space station. – Будь-ласка, **перелічіть** великі наукові досягнення як прикладної науки, так і фундаментальних досліджень на космічній станції. (New York Times, Nov 13, 2017)), to calculate – обчислювати (Second, for each category we **calculate** a P value based on the P values of all pairwise comparisons for any given category. – По-друге, для кожної категорії ми **обчислюємо** значення P на основі значень P усіх попарних порівнянь будь-якої заданої категорії. (Nature, Oct 31, 2017)), to compute – підраховувати (Confusion matrices were **computed** to measure the agreement between prediction and true observation. – Матриці неточностей **підраховують** узгодження між прогнозуванням та дійсними результатами спостережень. (Nature, Oct 31, 2017)))*

4) Верифікація та висновки – передача ідей перевірки результатів дослідження та практичних висновків із нього:

- Перевірка – лексичні одиниці на позначення відміни рішення, знаходження відповідностей та невідповідностей: *to check – перевіряти (Patients taking the more potent diuretic, chlorthalidone, should have regular lab tests to **check** sodium levels. – Пацієнти, які приймають більш потужний сечогінний засіб, хлорталідон, повинні регулярно проходити лабораторні дослідження, щоб **перевірити** рівень натрію. (New York Times, Nov 15, 2017)), to follow – слідувати (When the bot is too deep for that technique to work, NMR can still **follow** the robot's course, the researchers report today in Science Robotics. – Коли бот занадто глибокий для того, щоб ця техніка працювала, ЯМР все ще може **слідувати** за роботом, повідомляють дослідники сьогодні з Science Robotics. (Science Magazine, Nov 22, 2017)), to disregard – не брати до уваги (Seventy-five of these measurement sequences are **disregarded** in the evaluation. – Сімдесят п'ять цих вимірювальних послідовностей **не беруться до уваги** при оцінюванні. (Nature, Oct 17, 2017)))*

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

- Висновки – інформація про внески, висновки, визнання, формулювання визначення, покращення інформації, її доказ, досягнення мети, прийняття рішень, виявлення та створення нових теорій, ідей, положень: *to adopt – приймати (More recent studies not included in this meta-analysis **adopted** additional primer modifications to allow recovery of key taxa in marine and soil samples. – В ході останніх досліджень, які не були включені в цей мета-аналіз, була **прийнята** додаткова модифікація праймеру, що дозволяє відновити ключові таксони у морських та ґрунтових зразках. (Nature, Oct 31, 2017)), to turn out – виявлятися (в результаті) (The gene **turned out** to be a mediator of inflammation; its effect on tumours was secondary. – Цей ген в результаті **виявився** посередником запалення; його вплив на пухлини був вторинним. (Nature)), to establish – створити (Government agencies should **establish** a process to enable the scientific community to agree on the most promising strategic directions for space science. – Державні установи повинні **створити** процес, який дозволить науковому співтовариству узгодити найбільш перспективні стратегічні напрями досліджень в космічній науці. (Nature)), to coin – створювати (This irrational thinking pattern is known as confirmation bias, a term **coined** by psychologist Peter Wason. – Ця ірраціональна модель мислення відома як ухилення від підтвердження, термін, який **створив** психолог Пітер Васон. (Scientific American, Nov 22, 2017));*

5) Представлення підсумків дослідження і передача знань – відбиває ідеї обговорення та розповсюдження результатів дослідження:

- Висловлювання – різні типи висловлювання: вимога, об'ява, заява (*to claim – заявляти (Some weak observational evidence for this was recently **claimed**. – Нещодавно було **заявлено**, що на цю тему були знайдені деякі неважливі дані спостережень. (Nature, Nov 21, 2017)), to introduce – представляти (The technique might make it possible to **introduce** not just a gene engineered to reduce fertility, but also the genes for the Crispr molecules themselves. – Ця методика може дозволити **представити** не просто ген, розроблений з метою зменшення родючості, а й гени для самих молекул Crispr. (New York Times, Nov 16, 2017))*);

- Розповідь – представлення різних видів інформації: огляд, рецензія, резюме, посилання (*to present – представляти (Here we **present** a fitness model for tumours based on immune interactions of neoantigens that predicts response to immunotherapy. – Тут ми **представляємо** тренувальну модель пухлини, сконструйовану на основі імунних взаємодій неоантигенів, які передбачають реакцію на імунотерапію. (Nature, Nov 7, 2017)), to note – зауважувати (The normal, the authors **note**, is thus paradoxical. – Тому, як **зауважує** автор, поняття нормального є парадоксальним. (Nature)), to notice – звертати увагу (But when sodium is reduced gradually, they hardly **notice** it. – Але коли кількість натрію зменшується поступово, вони навряд чи **звернуть** на це **увагу**. (New York Times, Nov 20, 2017)), to summarize – підсумовувати (The other **summarizes** the latest findings on the global carbon cycle. – Інший **підсумовує** висновки останніх досліджень загального циклу вуглецю. (Nature, Nov 2, 2017)));*

- Обговорення – різноманітні дії у ході обговорення: аргументація, пояснення (*to argue – сперечатись (It's that very precariousness, the authors **argue**, that can reinforce the power of the normal, as people constantly try to approximate it. – Саме така нестійкість, як **сперечаються** автори, може відновити силу норми, оскільки люди постійно намагаються наблизитись до неї. (Nature)), to discuss – обговорювати (When **discussing** the possible effects of the vaccine in emails dated Oct... – **Обговорюючи** можливі ефекти вакцини в листах від жовтня... (Scientific American, Nov 21, 2017)), to justify – виправдовувати (Either way, researchers also believe the intervention can ease current symptoms, which makes offering it as a preventive much easier to **justify**. – У будь-якому випадку, дослідники також вважають, що таке втручання може полегшити поточні симптоми, і, таким чином, набагато легше **виправдати** його пропагування у ролі профілактичного заходу. (Science Magazine, Nov 16, 2017)));*

- Демонстрація – різні способи демонстрації: показ, екземпліфікація, ілюстрація (*to denote – вказувати (In fact, it **denotes** the stage at which the capabilities of a quantum computer exceed those of any available classical computer. – Насправді, це **вказує** на етап, на якому можливості квантового комп'ютера*

Мовні характеристики англomовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

перевищують можливості будь-якого наявного класичного комп'ютера. (Nature, Nov 12, 2017)), to demonstrate – демонструвати (We **demonstrate** that quantum correlations between a photon and a single collective spin excitation can be transferred to the solid-state system. – Ми **продемонструємо**, що квантові кореляції між фотоном і єдиним загальним спиновим збудженням можуть бути перенесені в систему твердих тіл. (Nature, Nov 21, 2017)), to involve – містити (включати) (At the time, researchers were starting to identify the specific protein interactions **involved** in cell communication. – У той же час, дослідники почали виявляти особливі взаємодії між білками, які **включались** до клітинної комунікації. (Nature)), to solve – вирішувати (For example, our group collaborates with computational experts to **solve** various problems ranging from gas separation to catalysis. – Наприклад, наша група співпрацює із фахівцями в галузі розрахунків для **вирішення** різних завдань, починаючи від відділення газу і закінчуючи каталізом. (Nature))) (51).

Проаналізувавши наявні класифікації дієслівної лексики на позначення мисленнєвих процесів, ми вважали за доцільне узагальнити їх у вигляді класифікаційної таблиці, яка не лише відображає послідовність мисленнєвих процесів, але й відтворює компоненти реалізації кожної з мисленнєвих категорій.

Таблиця 2.1

Вербальна репрезентація етапів пізнавальної діяльності

Етапи пізнавальної діяльності		Дієслова на позначення мисленнєвих процесів
Наявність наміру пізнати нове		Передбачення отримання інформації (to expect, to imagine)
		Перспективи пізнання (to intend)
Розумовий процес	Набуття знань (виявлення значення)	Пошук, дослідження: <ul style="list-style-type: none"> • Фізичне (to observe, to locate) • Інтелектуальне (to differentiate)

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Продовження таблиці 2.1

	Розуміння та обмірковування нової інформації	Усвідомлення отриманої інформації <i>(to cerebrate, to cogitate)</i>
		Складання характеристики <i>(to outline)</i>
Узагальнення результатів розумового процесу	Прийняття рішень	Організація інформації <i>(to establish)</i>
		Систематизація інформації <i>(to order)</i>
	Перетворення інформації на знання	Перевірка інформації <i>(to verify)</i>
		Складання висновку, оцінювання <i>(to pass judgement, to evaluate)</i>
Становлення інтелектуального стану	Знання стає складовою одиницею пам'яті	Запам'ятовування набутих знань <i>(to memorize, to store)</i>
		Повторення вивченої інформації <i>(to reiterate, to review)</i>
	Представлення підсумків та передача знань	Висловлювання, розповідь <i>(to opine)</i>
		Обговорення <i>(to talk the matter over)</i>
		Демонстрація <i>(to display, to show)</i>

2.3.2. Класифікація англійських іменників лексико-семантичного поля «мисленнєва діяльність»

Аналізуючи іменники, що є складовими одиницями лексико-семантичного поля «мисленнєва діяльність», варто зазначити, що мовознавець Л. О. Ніжегородцева-Кириченко у своїх працях розподіляє іменники на позначення мислення на такі групи:

- Здатність – власне сама здатність людини мислити: *mind* – мислення (*But the human **mind** is lazy, and fast, intuitive thinking is easier to rely on as our default mode.* – Але процес людського **мислення** ледачий, і, тому, швидко, інтуїтивне мислення легше розглядати як «наш режим за замовчуванням». (*Scientific American*, Nov 14, 2017)), *rationality* – раціональність (*Economists use models of human behaviour that incorporate such non-human features as complete **rationality** and perfect information.* – Економісти використовують моделі поведінки людей, які включають такі непритаманні людям риси, як абсолютна **раціональність** та досконала проінформованість. (*Nature*, Mar 7, 2017)), *sagacity* – розсудливість (*Holden is convinced of, and pretty convincing on, the **sagacity** of the measures taken.* – Холден переконаний і досить впевнений в **розсудливості** вжитих заходів. (*The Guardian*, Apr 7, 2010));
- Прояв здатності – стан, процес, акт: *mentation* – мислення (*The result is improved energy, attention, focus and overall **mentation**, or mental activity.* – Результатом є покращення енергії, уваги, фокусування і **мислення** чи розумової діяльності загалом. (*US News*, Aug 18, 2015)), *consciousness* – усвідомлення (*Without being aware of it, I was undergoing a change in **consciousness** in connection with the human habitat.* – Не **усвідомлюючи** цього, я змінював процес свого усвідомлення речей у зв'язку зі зміною місця проживання людини. (*Scientific American*, Oct 6, 2017)), *cognition* – пізнання (*These factors negatively affect brain regions responsible for emotion, **cognition** and behavioral control and worsen already problematic behavioral tendencies.* – Ці фактори негативно впливають на райони головного мозку, відповідальні за емоції, **пізнання** та поведінковий контроль, а

також погіршують вже проблемні поведінкові тенденції. (*Scientific American*, Nov 2, 2017));

- Результат: *knowledge* – знання (*Building such a rich, complex **knowledge** base may seem impossible.* – Побудова такої багатой, складної бази **знань** може здатися неможливою. (*Scientific American*, Nov 14, 2017)), *proficiency* – досвідченість (*As we age, we get progressively better at recognizing and remembering someone's face, eventually reaching peak **proficiency** at about 30 years old.* – Коли ми дорослішаємо, ми поступово стаємо краще впізнавати і пам'ятати чиєсь обличчя, в кінцевому підсумку досягнувши максимального рівня **досвідченості** у цьому процесі в віці близько 30 років. (*Science Magazine*, Jan 5, 2017)), *enlightenment* – прозріння (*As he understood it, **enlightenment** is not a state of permanent bliss and beatitude.* – Як він зрозумів, **прозріння** не є станом постійного щастя і блаженства. (*Scientific American*, Oct 29, 2017));

- Позитивна якість: *ingenuity* – винахідливість (*However, we are in the age of exponential transformation and think that such a focus will unleash **ingenuity**.* – Однак, ми живемо в епоху демонстративних перетворень і вважаємо, що така увага до них розкриє нашу **винахідливість**. (*Nature*, Jun 27, 2017)), *discernment* – розпізнавання (*The media must also serve the function of filtering the contributions of the public, taking seriously the process of **discernment** it entails.* – Засоби масової інформації також повинні служити функції фільтрації внесків громадськості, серйозно приймаючи характер процесу **розпізнавання**. (*Scientific American*, Jul 6, 2011)), *alertness* – пильність (*The investigators saw improvements in **alertness** and engagement among all four participants.* – Дослідники спостерігали покращення **пильності** та зацікавленості серед усіх чотирьох учасників. (*US News*, Sep 22, 2016));

- Негативна якість: *foolishness* – безглуздя («*There is wisdom and **foolishness** on both sides of the divide,*» he says. – «По обидві сторони кордону співіснує мудрість і **безглуздя**», - говорить він. (*Science Magazine*, Oct 20, 2016)), *stupidity* – дурість (*Albert Einstein once said that there are only two things that might be infinite: the universe and human **stupidity**.* – Альберт Ейнштейн одного разу

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

сказав, що є лише дві речі, які можуть бути нескінченними: Всесвіт і людська **дурість**. (*Scientific American*, Sep 10, 2015)) (27).

Проаналізувавши вищезазначені класифікації іменникової лексики на позначення мисленнєвих категорій, ми вважали за доцільне узагальнити їх у вигляді класифікаційної таблиці, яка відображає усі аспекти процесів мислення.

Таблиця 2.2

Іменникова репрезентація когнітивних процесів

Суб'єкт мисленнєвої діяльності	Позитивна характеристика (<i>a genius, an expert</i>)
	Негативна характеристика (<i>a moron, a fool</i>)
Власне розумові здібності (<i>comprehension, sagacity</i>)	
Прояв здібності (процес, акт) (<i>mentation, cognition</i>)	
Результат мисленнєвої діяльності (<i>an idea, knowledge</i>)	
Якість	Позитивна (<i>ingenuity, sophistication</i>)
	Негативна (<i>foolishness, stupidity</i>)

2.3.3. Класифікація англійських прикметників лексико-семантичного поля «мисленнєва діяльність»

Аналізуючи прикметникові одиниці, які належать до ЛСП «Мисленнєва діяльність», перш за все, потрібно звернути увагу на класифікацію Н. Д. Арутюнової, яка розподіляє лексику на позначення мисленнєвих здібностей людини, на три групи:

- Першу групу складають лексичні одиниці, які називають саму здібність: *ability, capability, skill*, і, відповідно, *able-unable* (*At the same time, we need to be **able** to study our planet from space as well as we do the Red Planet. (Scientific American, Sep 14, 2018) – В той же час, ми маємо бути **спроможними** вивчати нашу планету із космосу так само, як ми вивчаємо Червону Планету.*), *capable-incapable* (*He said the state still advises that patients start treatment, to ensure they are following their regimens and **capable** of using the technology. (Scientific American, Aug 21, 2018) – Він повідомив, що держава все ще радить пацієнтам розпочати лікування, щоб запевнитись у тому, що вони діють відповідно до дисциплінарного плану та **достатньо обдаровані** для того, щоб використовувати цю технологію.*). Ці слова репрезентують теоретичні знання про здібності людини. Оскільки саме поняття «здібність» припускає певну оцінку (успішність виконання діяльності), то й слова, які називають здібності людини, мають оцінний характер.

- Друга група лексичних засобів відображає суб'єктивну оцінку розумових здібностей людини. Сюди відносяться слова, які одночасно називають здібність і надають їй позитивну або негативну оцінку: *intelligent* (*Is it better to be a critical thinker or to be **intelligent**? (Scientific American, Oct 3, 2017) – Краще бути критичним мислителем чи просто бути **тямущим**?*), *unintelligent* (*“Reptiles were long considered to be sluggish and **unintelligent** creatures,” said Anna Wilkinson, an animal cognition scientist at the University of Lincoln in the U.K. (National Geographic, Nov 21, 2017) – «Рептилії вже не вважаються ледачими **нерозумними** створіннями,» стверджує Анна Вілкінсон, науковець із*

когнітивістики тварин Університету Великої Британії імені Лінкольна.), *foolish* (“I don’t want to look **foolish** for not knowing how to do this.” (Nature, May 15, 2018) – «Я не хочу виглядати **дурним**, через те, що не знаю, як це робити.». Дані одиниці допускають наявність базових компонентів (відповідно до термінології Бірвіша), таких як *having good / bad understanding and thinking quickly / slowly*, які є специфічними для області інтелекту людини.

- Третя група лексики – це одиниці, які дають оцінку одній із характеристик розумових здібностей людини. В цьому випадку, оціночна характеристика зіставляється із стандартними, такими, які вже існують у свідомості людини, а, отже, розумові здібності оцінюються відповідно до підсвідомих очікувань людини. Таким чином, оцінці можуть підлягати такі характеристики інтелекту, як:

1. Рівень розумових здібностей (IQ): *a genius* (IQ > 140), *a moron* (IQ 50-69) (*Many medical providers assume that a person with diabetes is a semi-literate moron who does nothing but watch TV and eat potato chips. (New York Times, Apr 25, 2018)* – Багато медичних годувальників припускають, що людина-діабетик – це напів-грамотний **дурень**, який нічого, окрім перегляду телепередач та споживання картопляних чіпсів, не робить.) і т. д.

2. Швидкість протікання розумових процесів:

- Сприйняття чужих ідей: *apt* (*This means we're **apt** to mimic behaviors of others - so what we see or hear or smell suggests the appropriate / accepted response or behavior that we should display. (Scientific American, Nov 24, 2017)* – Це означає, що ми більш **здібні** до імітування поведінки інших – отже, те, що ми чуємо чи нюхаємо натякає нам на прийнятну / допустиму відповідь чи поведінку, яку ми повинні показати.), *alert* (*At root, science and philosophy are interwoven in ways that many of us fail to realize, a fact to which Quammen is wisely **alert**. (Nature, Jul 30, 2018)* – Квамен досить **тямущий** щодо того, що в своїй основі, наука та філософія тісно пов’язані, а більшість людей цього не усвідомлює.), *narrow-minded* (*If you apply a **narrow-minded** definition of science then it might indeed be hard to call psychology a science. (Scientific American, Aug 14, 2013)* – Якщо ти

використаєш **обмежене в інформативності** визначення науки, тоді психологію дійсно буде важко назвати наукою.).

- Формування власних ідей (креативність мислення): *creative* (Now, scientists are taking a page from the books of **creative** parents to tackle an even more difficult challenge – climate change. (Science Magazine, Sep 6, 2018) – На сьогоднішній день, науковці користуються сторінками книг своїх **креативних** батьків, щоб зупинити набагато важливішу загрозу – зміну клімату.), *crass* (He replied: “I wish you would see the difference between something tender and loving and something **crass** and vulgar.” (The Guardian, Mar 26, 2016) – Він відповів: «Я б хотів, щоб ти бачив різницю між чимось ніжним і люблячим та чимось **дурним** і грубим.).

- Без розділення на активну і пасивну розумову діяльність: *brainy* (In evolutionary terms, it seems, humans are now **brainy** enough. (Economist, Dec 19, 2017) – Як припускає еволюція, на сьогоднішній день людина досить **тямуща**.), *quick-witted* (The **quick-witted** child is sure to respond with a long list of supposed health benefits of eating chocolate. (BBC, Mar 30, 2013) – **Кмітлива** дитина точно дасть відповідь, наводячи довгий список із можливих переваг для здоров'я від споживання шоколаду.).

3. Вплив освіти: *educated* (Objectively **educated**, rational citizens should serve as the foundation of a strong democratic society. (Salon, Aug 4, 2018) – Об'єктивно **освічений**, раціональний громадянин повинен бути фундаментом сильного демократичного суспільства.), *broad-minded* (This differs from the opinion of those who knew Sasai well, who say he was an honest, **broad-minded** person, devoted to scientific research. (Nature, Apr 28, 2015) – Це твердження відрізняється від думки тих, хто добре знав Сасаї, і кажуть, що він був чесною людиною, **із широким кругозором**, та повністю присвячував себе науковим дослідженням.), *uneducated* (An American doctor in Dr. Inhorn's study voiced this concern, saying “Most men don't want relationships,” and are willing to date **uneducated** women, whereas most educated women will not. (New York Times, Jul 3, 2018) – Робота американського професора Інхорна заявила про цю проблему,

стверджуючи: «Більшість чоловіків не хочуть відносин,» і воліли б зустрічатися із **неосвіченою** жінкою, в той час як більшість освічених жінок, у такому ж випадку, діяли інакшим чином.), *illiterate* (*We live in a society that is based on science but is made up of politicians and voters who are largely scientifically illiterate.* (*Scientific American*, Jun 2, 2018) – Ми живемо в суспільстві, заснованому на науці, але воно складається із політиків та виборців, які в більшості науково-**невігласи**.)

4. Шлях отримання здібності / нездібності: *talented* (*Cahan's Helmholtz emerges as a liberal conservative devoted to his family, and as a **talented** and ambitious scientist whose career unfolded in close connection with the culture and society of Imperial Germany.* (*Nature*, Sep 10, 2018) – Казан Гельмгольц описується як ліберальний консерватор, відданий своїй сім'ї та як **талановитий** і амбіційний науковець, чия кар'єра розвивалася у тісному зв'язку із культурою та суспільством Імперської Німеччини.), *gifted* (*He is an excellent guide, a respected ecologist and a **gifted** storyteller.* (*Nature*, Aug 13, 2018) – Він чудовий екскурсовод, поважний еколог та **обдарований** вигадник.)

5. Наявність знань, досвіду в певному виді діяльності: *an ace* (*Maybe it's time to call in Nicholas Angel, the **ace** investigator of exurban British crimes.* (*New York Times*, Nov 22, 2011) – Можливо саме час покликати Ніколаса Енджела – **дуже досвідченого** слідчого в справах приміських злочинах Британії.), *a master* (*Indeed, Pines was a **master** of convening diverse people to pursue new directions.* (*Nature*, Aug 19, 2018) – І справді, Пайнз був **майстром** зібрати найрізноманітніших людей для досягнення нових цілей.), *incompetent* (*If an experiment didn't work, I was **incompetent**.* (*Science Magazine*, Apr 26, 2018) – Якщо експеримент не вдався, вочевидь, я був **некомпетентним**.), *proficient* (*This means comparing ourselves to someone we perceive to be better off or more **proficient** than ourselves.* (*Scientific American*, Aug 18, 2018) – Це означає порівняння себе із кимось, кого ми сприймаємо як кращого чи більш **майстерного** за себе.).

6. Здоровий глузд, розумність: *reasonable* (*It's **reasonable** to suspect that climate change plays a role in recent events.* (*Scientific American*, Sep 4, 2018) –

*Досить **слушно** підозрювати те, що зміна клімату грає неабияку роль в недавніх подіях.), wise (Maybe it is **wise** to remember that human cannibalism, so unthinkable now, was not uncommon not so long ago. (New York Times, Jan 30, 2017) – Можливо, **мудро** пам'ятати про те, що людський канібалізм, настільки немислимий сьогодні, був не рідкістю не так давно.), inane (I wasted my undergraduate days in **inane** courses like religious studies and organic chemistry. (Scientific American Jul 7, 2018) – Я витратила свої передвипускні дні на вивчення таких **безглузвих** предметів, як релігієзнавство та органічна хімія.), absurd (It may seem **absurd** to fight disease with viruses. (Salon, Sep 9, 2018) – Боротися із хворобою вірусами може здатися **безглуздою** ідеєю.). (3, с. 113)*

Н. М. Кравцова, натомість, стверджує, що оціночна категоризація розумових здібностей людини має багаторівневий характер, і складається із трьох рівнів: базового, суперординатного та субординатного. Віднесення оціночних категорій до певного рівня базується на виділенні основних (конструктивних) характеристик, а також на більшій чи меншій мірі узагальнення якості.

- Базовий рівень оціночної категоризації є психологічно найбільш виділеним і містить в собі категорії суб'єктивної оцінки "*clever*" і "*stupid*", які відображають оцінку конститутивних характеристик інтелектуальних здібностей людини – здатність до розуміння та роздуму. Мовними проявами оціночної категоризації інтелектуальних здібностей людини на базовому рівні є такі прикметники, як: *smart*, *stupid* ("I don't care if some people view this research as **stupid**," she told the New York Times several years ago. (Slate, Oct 19, 2017) – «Мені все одно, чи хтось вважає це дослідження **дурним**», - сказала вона газеті Нью-Йорк Таймс кілька років тому.), *slow-witted* (Indeed, he said, Copernicus was acknowledged by all astronomers except those who "were a bit **slow-witted** or under the superstitions." (Cosmos) – Насправді, він сказав, що Коперник був визнаний усіма астронома окрім тих, хто «були трохи **недоумкуваті** чи вірили в ірраціональні забобони».) і т.д., іменники: *cleverness*, *smarts*, *intelligence*, *stupidity*, *unintelligence*, *a blockhead*, *a dunderhead* і т.д., і прислівники: *cleverly*, *stupidly*,

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

intelligently, unintelligently і т.д. Одиницям базового рівня потрібна найменша кількість знань про людину, вони є найбільш абстрактними.

- Суперординатний рівень охоплює загальні оціночні категорії *"good"* і *"bad"*, а також категорії раціональної оцінки *"able" / "unable"* і *"intellectual" / "non-intellectual"*, *good, great, excellent, fine, ideal, wonderful, fantastic, bad, awful, terrible, terrific, "able" і "unable"*, оскільки вищезазначені категорії відображають усю сукупність характеристик інтелекту людини. До цього рівня одиниць відносяться частовживані одиниці, які відображають загальну оцінку здібностей: *able, unable, capable, incapable, skillful, unskillful, ability, inability, capability, incapability, talent, gift* і т. д., і оцінку інтелекту як особливої здатності людини мислити: *conscious, unconscious, intellect, mind, brain, head* і т. д., а також загальні оціночні одиниці: *marvellous, brilliant, great, fine, awful, terrific, terrible* і т. д.

- Субординатний рівень – це рівень деталізації, конкретизації оцінки. Він складається із оціночних категорій *"dense", "idiot", "erudite"* (*In Behave, the primatologist, neurologist and science communicator writes like a teacher: witty, erudite and passionate about clear communication. (Nature, Apr 18, 2017) – В Behave, приматолог, невролог та фахівець з поширення наукової інформації пише, як вчитель: він дотепний, **всебічно освічений** та палко прагне точно донести інформацію.*), *"ignorant"* (*Bloom is trying to educate his ignorant bar-mates, but they just roll their eyes and yawn. (Scientific American, Jun 16, 2018) – Блум намагається навчити своїх **неосвічених** друзів по випивці, але вони лише закривають очі та позіхають.*), *"competent"* (*Participants were also judged to be more competent at writing than they expected. (New York Times, Jul 20, 2018) – Учасників також осуджували, адже очікувалося, що вони будуть більш **компетентними** в письмі.*), які відображають оцінку окремих проявів інтелекту. На субординатному рівні необхідні знання всіх характеристик інтелекту і здібностей, включно зі знанням сфер прояву інтелекту: діяльність (продукт діяльності, її результат), соціальний статус (професія, освіта, мовна компетенція), морально-етичні якості особистості (порядність, відповідальність, тактовність, скромність) (22).

У даній роботі ми також розглядаємо ад'єктивне ЛСП, підґрунтям якого є поняттєва категорія «мислення». Як відомо, процес мислення є неоднорідним та різноплановим, а, отже, у мові він також буде характеризуватися кількома семантичними категоріями. Таким чином, за семантичними диференціаціями ЛСП, що досліджується, прикметники на позначення категорії «мислення» можна поділити на такі лексико-семантичні групи з відповідними домінантами із позитивною конотацією: *Mental* – Розумовий; *Clever* – Розумний; *Intellectual* – Інтелектуальний; *Wise* – Мудрий; *Thoughtful* – Поміркуваний; *Informed* – Поінформований; *Conceivable* – Зрозумілий; *Rational* – Раціональний; та негативною конотацією: *Mental* – Розумовий; *Stupid* – Дурний; *Unintellectual* – Неінтелектуальний; *Fool* – Нерозсудливий; *Thoughtless* – Бездумний; *Ignorant* – Непоінформований; *Obscure* – Незрозумілий; *Irrational* – Нераціональний.

Лексико-семантичні групи *Mental* (позитивна конотація), *Clever*, *Intellectual*, *Wise*, *Thoughtful*, *Informed*, *Conceivable*, *Rational* виражають високий чи достатній ступінь оцінки розумової діяльності, а групи з домінантами *Mental* (негативна конотація), *Stupid*, *Unintellectual*, *Fool*, *Thoughtless*, *Ignorant*, *Obscure*, *Irrational* вказують відповідно на низький, обмежений вияв інтелектуальних якостей. Варто зазначити, що мисленнєва категорія *Mental* може виражати як позитивну так і негативну оцінку залежно від смислового значення у конкретному контексті.

1. Конституентів мисленнєвої категорії «*Mental*» об'єднує спільний смисл, «пов'язаний із роботою мозку» (involving the mind or an intellectual process). Характеристика моторних функцій мозку передається семами «*cerebral*», «*psychic*»: *cerebral activity* – розумова діяльність, *cerebral circulation* – мозковий кровообіг, *psychic force* – розумові здібності, *psychic trauma* – психічна травма. Що стосується продуктів роботи мозку – уваги, уяви, здатності мислити, розуміти – то вони характеризуються семами «*attentive*», «*imaginative*», «*mental*»: *The news to which she was exceedingly **attentive**.* – Новини, які вона слухала дуже уважно.; *He found an **imaginative** solution to a long-standing problem.* – Він знайшов **оригінальне** вирішення старої проблеми.; *Society exists only as a **mental***

*concept; in the real world there are only individuals. – Суспільство є **розумовою** вигадкою; насправді ж, існують лише окремі особистості.*

До категорії «Mental» також увійшла значна частина складних прикметників із компонентами «-minded», «-headed»: *clear-headed, fair-minded, noble-minded, right-minded*. Наприклад: *Economic times call for **clear-headed** decisions.* – Економічне становище потребує прийняття **розсудливих** рішень.; *I know that he is a **fair-minded** judge who correctly interprets laws.* – Я знаю, що він є **справедливим** суддею, який правильно тлумачить закон.

2. До мисленнєвої категорії «Clever» увійшли прикметники, смислове значення яких є «кмітливий», «розумний», «здатний швидко і правильно реагувати» (*displaying sharp intelligence or mental alertness*) і включає семи «clever», «smart», «ingenious», «shrewd».

Домінуюче значення «clever» показує природну кмітливість, здатність легко засвоїти інформацію, практичний склад розуму: *He is not **clever** enough to do this task.* – Він недостатньо **розумний** для цього завдання.

«Smart» вказує на поєднання природної кмітливості з умінням зрозуміти, що вигідно об'єкту: *She was **smart** to refuse.* – У неї **вистачило розуму** відмовитись.

«Clever» може стосуватись будь-якого продукту інтелектуальної діяльності, навіть таких масштабних, як теорії, книги, наукові роботи (*clever piece of work, clever book*), в той час як «smart» вживається для характеристики немасштабних продуктів інтелекту – думок, здогадок, доводів тощо (*smart argument, smart thoughts, smart analysis*).

«Ingenious» характеризує кмітливість, винахідливість, здатність швидко зреагувати: *He was **ingenious** to solve the problem so quickly.* — Він проявив **винахідливість** і дуже швидко вирішив проблему.

Прикметник «shrewd» означає здатність практично застосувати набуту інформацію: *Judging from the state of his company, he is quite a **shrewd** businessman.* – Судячи зі стану, у якому знаходиться фірма, він є досить **розважливим** бізнесменом.

Таким чином, «smart», «ingenious», «shrewd» становлять смислово вузькі, спеціалізовані значення домінантної лексики «clever», входячи при цьому до компонентів її значень.

3. Лексико-семантична група «Intellectual» об'єднує лексико-семантичні варіанти зі спільним значенням «наділений гострим розумом», «обізнаний» (appealing to or characteristic of people with a developed intellect), що передається семами «intelligent» та «intellectual».

«Intelligent» вказує на розум, що розвинувся в результаті утворення або впливу культурного середовища і здатен до тонкого і глибокого аналізу складних ситуацій, до прийняття рішень, що враховують усі деталі оточення. «Intelligent» також часто імплікує високий ступінь розуміння, здатність тверезо мислити та усвідомлювати: *An **intelligent** person is thought to be exceptionally good at what he does, and finds solutions to the most tricky and difficult of problems.* – *Вважається, що **кмітлива** людина винятково добре знає свою справу та знаходить рішення навіть найскладніших проблем.*

«Intellectual», у свою чергу, несе ширшу характеристику – не лише ступінь розуміння, але і здатність набувати вищих форм знань. «Intellectual» включає розум, розуміння, розсудливість, уяву, власне інтелект: *intellectual person* – *мисляча людина*. Прикметник «Intellectual» також вживається для характеристики явищ та процесів, що відносяться саме до мислення, а не до емоційної сфери (relating to the intellect, as opposed to the emotions): *Emotions kill your **intellectual** productivity; if we were machines running mechanical tasks, our productivity would be high.* – *Емоції вбивають **розумову** продуктивність; якщо б ми були машинами, що автоматично виконують задачі, наша продуктивність була б вищою.*

4. Прикметники, що увійшли до категорії «Wise» об'єднані семантичною характеристикою «мудрий», «розсудливий» (possessing, showing, or prompted by wisdom or discernment). Вони передають як природний розум, так мудрість, набуту життєвим досвідом: *He said: «Just be yourself, write from the heart, and don't*

*let anyone censor you». It was a **wise** piece of advice.* – Він сказав: «Будь собою, пиши від серця і не дозволяй нікому тебе критикувати». Це була **мудра** порада.

5. До групи із домінантою «Thoughtful» увійшли лексичні одиниці, які характеризують здатність мислити, роздумувати, міркувати, бути уважним (showing careful thought): *He became **thoughtful** about religion.* – Він став **уважно відноситись** до релігії.

Прикметники із семою «Thoughtful» характеризують людину, що занурена у свої думки, щось обмірковує (occupied with or given to thought; contemplative, reflective): *There were a lot of people on the street but Dale's **thoughtful** face said that he did not want to stop and speak to anyone.* – Людей на вулиці було досить багато, але **задумливе** обличчя Дейла говорило про те, що він не хоче зупинятися і розмовляти з кимось.

«Thoughtful» вказує також на готовність задовольнити фізичні потреби іншої людини, створити для неї матеріальні зручності (considerate in the treatment of other people): *to be thoughtful of others* – **думати, турбуватися про інших**.

6. Складові групи «Informed» об'єднані спільною ознакою «той, що володіє інформацією» (having or prepared with information or knowledge), і включають компоненти значень «обізнаний» («knowing»), «освічений» («educated»).

Прикметники із семою «knowing» передбачають здатність практично застосувати набуту інформацію: *He is the most **knowing** of all the staff.* – Він **найбільш компетентний** із всього персоналу. «Knowing» вказує також на володіння інформацією або знаннями, що є недоступними для інших (*a knowing glance* – **погляд знаючої людини**), а також означає свідомі та виважені дії (*a knowing attempt to defraud* – **свідома спроба шахрайства**).

«Educated» характеризує людину культурну, з широким кругозором та глибокими знаннями, що були набуті у результаті розвитку або освіти: *He was an **educated** man with plenty of skills but he couldn't find an appropriate full-time job.* – Він був **освіченою** людиною і володів багатьма навичками, але не міг знайти пристойну роботу на повний робочий день. «Educated» також може означати дію, що базується на конкретному досвіді, набутих знаннях: *It was just an*

educated guess; he couldn't know it for sure. – Він просто здогадався про це завдяки власному досвіду; він не міг знати точну відповідь.

7. Здатність об'єкта сприймати, інтелектуально обробляти та використовувати інформацію на практиці (capable of comprehending and implementing the knowledge) передається поняттями «understanding», «comprehensive», «conceivable».

«Comprehensive» вказує на широку ментальну здатність сприймати інформацію: *Comprehensive students reach high standards by working hard at each level of the school.* – **Тямущі** студенти досягають високих стандартів старанно працюючи на кожному етапі навчання.

«Understanding» характеризує людину обізнану, помірковану, розумну: *He is an understanding man.* – Він – **знаюча** людина.

«Conceivable» додає до вищевказаних ознак наявність уяви, вміння не лише сприймати, але, й переробляти інформацію, ретельно обдумувати: *In order to avoid this problem we have to take every conceivable precaution.* – Для уникнення цієї проблеми ми маємо взяти всі **можливі** застережні заходи.

Також до даної лексико-семантичної групи входять прикметники із семою «conscious». Вони позначають здатність усвідомлювати та реалізувати знання: *I am conscious of your great kindness to me.* – Я **розумію**, що ти зробив мені велику послугу.

8. Прикметники із загальною характеристикою «Rational» поділяються на ряди синонімів за ознаками «той, що вміє тверезо, логічно мислити», «розсудливий» (using reason or logic in thinking out a problem). В англійській мові дані поняття передаються семами «rational», «reasonable», «judicious», «practical».

«Judicious» вказує на наявність збалансованого і мудрого судження та вміння його використовувати: *It would be a judicious decision to remain silent.* – **Розумніше** за все – зберігати тишу.

«Practical» означає вміння доцільно використати наявні знання: *He is completely practical in his approach to business.* – Він має **розумний** підхід до

ведення бізнесу. Обидві семи «judicious» та «practical» передають вміння оцінити ситуацію та маніпулювати набутим досвідом.

«Reasonable» і «rational» вживаються для характеристики здорового глузду. «Rational» – більш технічне та абстрактне поняття, завжди пов'язане із чистим розумом, і часто вживається для характеристики логічного мислення: *Man is a **rational** being* — Людина – **розумна** істота. «Reasonable» включає більш прагматичний смисл простого здорового глузду: *Let's be **reasonable** about this.* — Давай будемо **тверезо** дивитися на це.

9. Лексико-семантична група прикметників, що показують відсутність розумової здатності («Mental») можна поділити на такі смислові категорії: «insane (mad, crazy)» – стосовно хвороб, пов'язаних з роботою головного мозку (affected by mental illness); «inattentive, imageless» – відсутність уяви, уваги, розсіяність (not possessing attention or imagination); «slow» – що характеризує швидкість та якість розумової реакції (having dull mental responses).

Прикметники із семою «insane» характеризують розумові відхилення та психічні хвороби: *This woman was declared **insane**.* – Цю жінку визнали **психічно хворою**. «Insane» також може стосуватись продуктів інтелектуальної діяльності: *A completely **insane** scheme to build a bridge between two mountains.* – **Безглуздий** проект побудови мосту між горами.

«Inattentive» вказує на приділення недостатньої уваги через відсутність інтересу до чогось та розсіяність, недбалість: *He was a completely gross, vulgar farmer, totally **inattentive** to appearances, and thinking of nothing but profit and loss.* – Він був **грубим і неотесаним фермером, який не приділяв ніякої уваги зовнішності і думав виключно про прибутки та збитки.**

«Slow» передбачає повільність розумової реакції і характеризує людину нетямущу, що повільно думає: *A **slow thinker** might be able to accomplish great things given enough time.* – **Людина, яка думає повільно, здатна виконати все що завгодно, якщо для цього в неї буде достатньо часу.**

Решта лексико-семантичних груп прикметників із негативною конотацією не мають такої розширеної структури, і фактично усі їхні конституенти пояснюються через слова-домінанти.

10. Прикметники, які належать до категорії «Stupid», вказують на відсутність інтелекту, прийняття невважених рішень, недоцільність, безглуздість чогось: *That Smith must be blind or **stupid** to not realize he was asking for trouble with this kind of venture.* – Сміт або сліпий або **дурний**, якщо він не може усвідомити, що йдучи на цю авантюру він ризикує потрапити у неприємності.

11. Категорія «Unintellectual» вказує на необізнаність, неосвіченість, недостатній інтелектуальний розвиток і навіть безкультурність, а також може підкреслювати, що предмет або явище не належать до інтелектуальної сфери: *I may have misunderstood your thoughts, but I do agree that we Americans tend to take an **unintellectual** approach to life.* – Можливо я тебе неправильно зрозумів, але я не можу не погодитись, що у нас, американців, підхід до життя **неінтелектуальний**.

12. Лексичні одиниці, що водять до категорії «Fool» позначають нерозсудливу людини, таку, яка нездатна приймати виважені рішення: *Humans are by their nature more **fool** than wise.* – За своєю природою люди скоріше **нерозсудливі**, аніж мудрі.

13. Категорія «Thoughtless» характеризує людину бездумну та безвідповідальну: *Problems are still being experienced with **thoughtless** car owners parking on the pavements.* – І досі існує проблема із **безвідповідальними** автовласниками, що паркуються на тротуарах.

14. Категорія «Ignorant» вказує на незнання чогось, необізнанність, непоінформованість: *The man is either totally **ignorant** of the facts or an abject liar.* – Цей чоловік або **не знає** всіх нюансів справи, або жалюгідний брехун.

15. Одиниці лексико-семантичної групи «Obscure» вживаються для позначення незрозумілих предметів та явищ та вказують на необхідність володіння спеціальними знаннями, що доступні лише небагатьом: *Unfortunately,*

*due to numerous quirks of language and **obscure** allusions, the play is difficult to understand without assistance. – На жаль, через гру слів та **загадкові** натяки, виставу важко зрозуміти без сторонньої допомоги.*

16. Складові одиниці категорії «Irrational» передбачають наявність розумових відхилень та використовуються для підкреслення нелогічності чогось: *People under stress can be irritable, withdrawn, appear **irrational**, aggressive or even violent. – Люди у стані нервового напруження можуть бути дратівливими, замкнутими та здаватися **нераціональними**, агресивними і навіть жорстокими.*

Як бачимо, груп із позитивною і негативною характеристикою є рівна кількість. Причому, їх можна фактично вважати антонімічними. Проте, вони відрізняються семантичними диференціаціями всередині себе. Групи ад'єктивів з позитивним значенням не є семантично гомогенними і в свою чергу поділяються на синонімічні ряди, домінанти, яких входять до тлумачення домінанти всієї групи, але їхні значення вужчі, специфічніші. Групи прикметників з негативною конотацією, навпаки, не мають сильно вираженого семантичного розгалуження і тому характеризуються більшою однорідністю.

Загалом, проаналізувавши усі класифікації прикметникової лексики на позначення мисленнєвих категорій, ми узагальнити їх у вигляді класифікаційної таблиці, яка відображає позитивну та негативну характеристику суб'єкта мисленнєвої діяльності на різних рівнях.

Таблиця 2.3

Ад'єктивна репрезентація характеристик суб'єкта мислення

Базовий рівень – оцінка наявності / відсутності здібності	+ (<i>clever, smart</i>)
	– (<i>stupid, slow-witted</i>)
Суперординатний рівень – суб'єктивна оціночна характеристика здібності	+ (<i>great, excellent</i>)
	– (<i>awful, unable</i>)

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Продовження таблиці 2.3

Субординатний рівень – деталізація оцінки характеристики здібності	Рівень розумових здібностей	+ (<i>a genius</i>)	
		– (<i>a moron</i>)	
	Швидкість розумових процесів	Сприймання чужих ідей	+ (<i>apt, keen</i>)
			– (<i>dull, narrow-minded</i>)
		Формування власних ідей	+ (<i>ingenious, creative</i>)
			– (<i>dumb, thick-witted</i>)
		Вплив освіти	
		Шлях отримання здібності	
		Наявність досвіду, знань	
		Здоровий глузд, розумність	

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Мисленнєва діяльність супроводжує кожен хвилину життя усіх живих істот. Під час процесу мислення, відбуваються певні процеси, в ході яких задіюються ті чи інші органи чуття, вміння. До того ж, процес мислення завжди має певний результат. ЛСП «Мисленнєва діяльність» є сукупністю всіх лексем на позначення процесу пізнання, вивчення, аналізу об'єкту, явища, чи процесу, отримання, запам'ятовування, майбутньої передачі та демонстрації знань.

При аналізі всіх одиниць, що є складовими цього ЛСП, можна зробити висновок, що вони класифікуються за певними ознаками – граматичної приналежності до певної частини мови, тематики, диференціації різних етапів процесу мислення, особливостей характеристики суб'єкта мислення, результатів мисленнєвої діяльності.

Для детальнішого аналізу були обрані дієслова на позначення когнітивних та розумових процесів, адже вони найбільш яскраво відображають всі дії, які виконує людина в процесі мислення. До того ж, процес мислення найбільше активізується в ході науково-дослідницької діяльності, а, отже, був проведений аналіз дієслів, що належать до ЛСП «Мисленнєва діяльність» і які застосовуються саме в процесі наукової роботи.

Також були проаналізовані іменники та прикметники, які репрезентують суб'єкта мислення, називають мисленнєві процеси, їхні передумови та результати, а також позитивні та негативні характеристики людини як суб'єкта когнітивної діяльності.

У результаті, проаналізувавши наявні класифікації дієслівної, іменникової та прикметникової лексики на позначення мисленнєвих категорій, були створені власні узагальнені класифікаційні таблиці.

РОЗДІЛ 3. Закономірності репрезентації англомовної лексики на позначення мисленнєвих категорій та особливості її відтворення українською мовою

3.1. Загальні тенденції відтворення мисленнєвих категорій за допомогою лексичних одиниць

Лексичні одиниці, що розглядаються у цій роботі можуть бути розподілені на три групи у відповідності зі своєю приналежністю до певної частини мови. Дослідження англомовних одиниць на позначення мисленнєвих процесів було проведене на основі 348 лексичних одиниць, взятих із таких відомих зарубіжних наукових видань, як *Scientific American*, *National Geographic*, *Nature*, *Science Magazine* та інші. Таким чином, проаналізувавши досліджувані лексичні одиниці, ми розподілили їх на три групи, а саме: іменники, прикметники та дієслова на позначення мисленнєвих категорій. Це процентне співвідношення подане на рисунку 3.1.

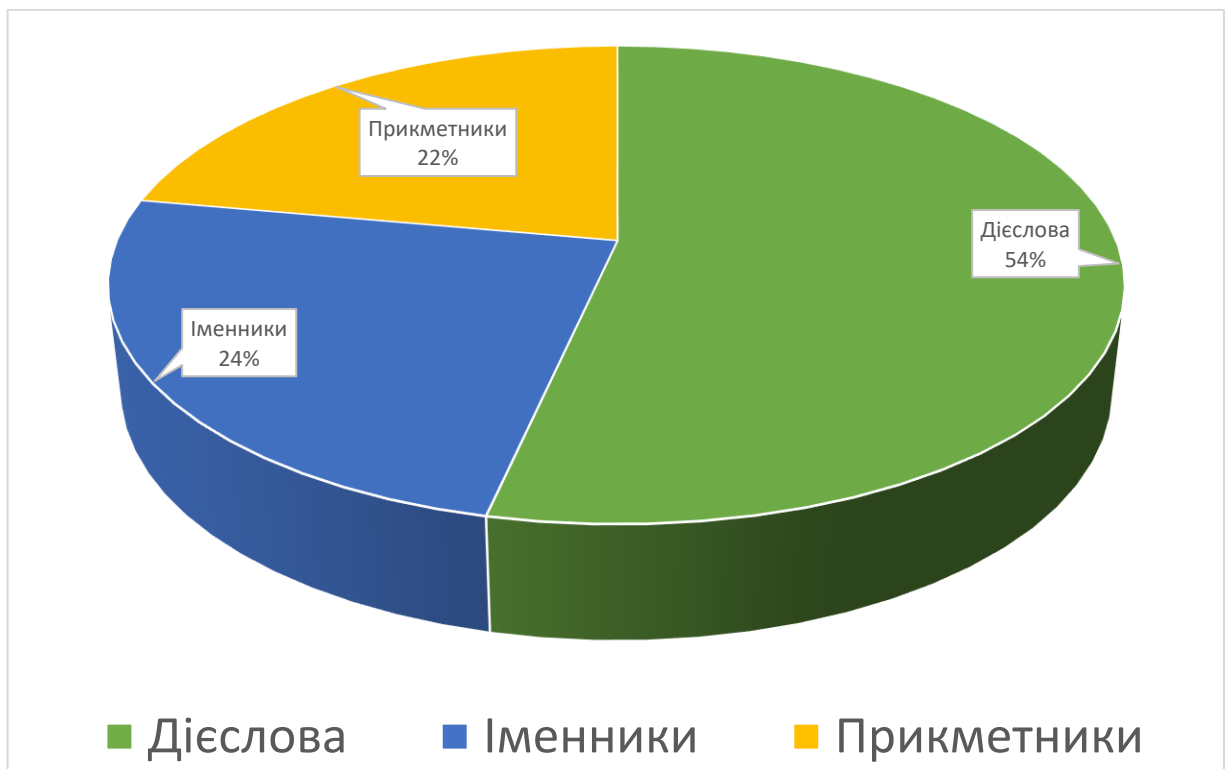

Рис. 3.1. Процентне співвідношення лексичних одиниць на позначення мисленнєвих категорій

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

У результаті проведеного дослідження було виявлено, що група дієслів, що відображають мисленнєві категорії налічує 186 одиниць та складає 54% проаналізованої лексики; група іменників, в свою чергу, налічує 85 одиниць та відповідає 24% досліджуваної лексики; група прикметників складається із 77 досліджуваних одиниць, що дорівнюють 22% проаналізованої лексики.

На основі отриманих результатів можна зробити висновок, що найбільш вживаною групою лексичних одиниць є дієслова, які напряду відображають усі мисленнєві процеси, що відбуваються протягом планування наукового дослідження, його проведення, отримання нової інформації, її усвідомлення, аналізу, запам'ятовування, передачі отриманих знань та результатів іншим людям. Другою групою за кількістю наявних лексичних одиниць є група іменників на позначення інтелектуальних здібностей людини, їх прояву у вигляді мисленнєвих актів, а також називання власне суб'єкта мислення, результатів когнітивних процесів та позначення позитивної або негативної якості мисленнєвої діяльності людини. Третьою за чисельністю лексичною групою стала група прикметників, до складу якої входять одиниці, які характеризують суб'єкт мислення та його розумові здібності на основі різних показників.

Таким чином, найбільш продуктивною та найчастіше вживаною є група дієслів на позначення процесів пізнання людини. Необхідно підкреслити, що досліджувані одиниці були взяті із наукових журналів, а, отже, в науковій літературі для опису проведених досліджень вживаються лексичні одиниці, які поетапно відображають дії та когнітивні процеси вчених, а не оцінюють їх, як суб'єктів мислення, і, тим більше, не характеризують особливості їхніх розумових здібностей.

3.2. Особливості вираження інтелектуальних властивостей дієсловами та їхній переклад українською мовою

Мисленнєва діяльність відбувається за допомогою розумових операцій. Як вже було з'ясовано раніше, оскільки саме дієслівна лексика найбільш яскраво відображає всі дії, які виконує людина в процесі мислення, вона складає найбільшу частину проаналізованих лексичних одиниць. Узагальнивши усі досліджувані одиниці у класифікаційній таблиці вербальної репрезентації етапів пізнавальної діяльності (таблиця 2.1), ми розподілили усі проаналізовані дієслова до груп, відсоткове співвідношення яких зображено на рисунку 3.2.

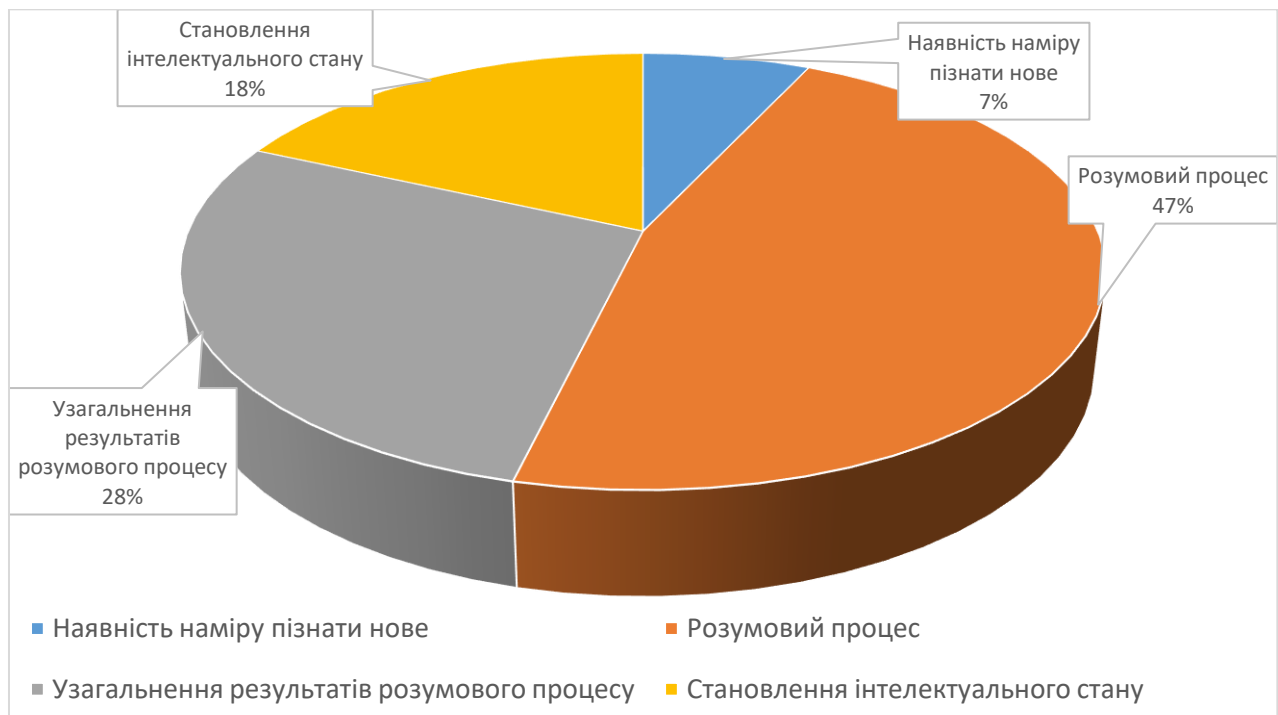

Рис. 3.2. Процентне співвідношення вербальної лексики на позначення мисленнєвих категорій

Розглянемо групи дієслівних лексичних одиниць на позначення мисленнєвих категорій детальніше.

Перша група дієслів, що репрезентує **етап появи наміру дослідниками пізнати щось нове** є найменш чисельною і налічує 13 лексичних одиниць, що відповідає 7% досліджуваної вербальної лексики. Дієслова, що входять до складу цієї групи вживаються для характеристики передбачення отримання інформації (10 одиниць) та перспектив пізнання (3 одиниці). Найбільш влучними

прикладми прогнозування вченими своїх досліджень є дієслова, що зображають те, як дослідники допускають існування певних явищ (*to conjecture* – *припускати* (*Zwicky fixed the mismatch by **conjecturing** the existence of a new kind of matter: “dark matter.” (Scientific American, Aug 14, 2018)* – Цвіккі виправив невідповідність, **припустивши** існування невідомого раніше виду матерії: «темної матерії»..)) та мають на меті досягнення певних результатів (*to aim to* – мати на меті (*Eventually, Jarvis says, the VGP **aims to** produce genomes that exceed the completeness of the human and mouse genomes – which cost billions of dollars to produce. (Science Magazine, Sep 13, 2018)* – Врешті-решт, Джарвіс стверджує, що VGP **має на меті** винайдення генома, який перевершить повноцінні людські та мишачі геноми, а його виготовлення буде коштувати мільярди доларів..)).

Найбільш чисельною є група, що позначає **етап розумового процесу**. Вона налічує 87 одиниць (47% досліджуваних дієслів), а також містить в собі 43 одиниці на позначення процесу набуття знань та 44 одиниці, що репрезентують процес розуміння та обмірковування нової інформації. Отриманий результат – майже половина дієслівної лексики відноситься до даної групи – не є неочікуваним, оскільки саме два вищезазначені розумові акти є ключовими в процесі наукового дослідження та слугують базисом для подальшої обробки інформації.

Дієслова, що позначають процес набуття знань відображають як процес фізичного (19 одиниць), так і інтелектуального (30 одиниць) дослідження. Такі результати свідчать про те, що наукова праця передбачає активне розумове вивчення предмета дослідження, а, отже, вчені значну кількість часу мисленнєво аналізують процес дослідження (*to analyze* – *аналізувати* (*Field and his colleagues then **analyzed** why the “up” cells were acting oddly. (Science Magazine, Sep 13, 2018)* – Філд та його колеги згодом **проаналізували**, чому «верхні» клітини так дивно функціонували..)), певним чином поєднуючи (*to combine* – *поєднувати* (*Our measurements, **combined** with the latest atomic models, reveal that these elements have near-sonic ratios, in contrast to previous claims. (Nature, Nov 12, 2017)* – Наші вимірювання, в **поєднанні** з останніми атомними моделями, показують, що ці

елементи, на відміну від попередніх тверджень, мають білязвукову швидкість.)) та порівнюючи (*to compare – порівнювати* (*Afterward the researchers took blood samples from the participants and **compared** them with blood taken immediately before they were stressed. (Scientific American, Sep 13, 2018) –* Опісля, дослідники взяли зразки крові в учасників та **порівняли** їх із взятими раніше, відразу після стресової ситуації, зразками.)) отримані результати.

Натомість, дієслова, що репрезентують підгрупу розуміння та обмірковування нової інформації, поєднують в собі лексику на позначення процесів усвідомлення отриманої інформації (36 одиниць) та складання характеристики досліджуваного об'єкта (8 одиниць). Лексичні одиниці цієї підгрупи характеризують найбільш розумово затратний акт мисленнєвої діяльності, адже саме процеси розуміння (*to comprehend – розуміти* (*The goal is to **comprehend** the molecular events responsible for one of the most awe-inspiring transitions in the fossil record. (Nature, Aug 16, 2016) –* Метою є **розуміння** молекулярних явищ, відповідальних за одну з найбільш надихаючих змін в історії корисних копалин.)), тлумачення (*to interpret – тлумачити* (*And few people are trained in how to collect and **interpret** air-quality data. (Nature, Sep 3, 2018) –* І лише декілька людей натреновані збирати та **розтлумачити** дані про якість повітря.)), обдумування (*to meditate – розмірковувати* (*Lavoisier insisted that **meditating** on “ultimate particles” was metaphysical — and fruitless. (Nature, Aug 30, 2016) –* Лавуазьє наполягав, що **розмірковування** над «елементарними частинками» було метафізичним — і безплідним.)) та усвідомлення (*to realize – усвідомлювати* (*But we **realized** that even old \$20 flip phones are able to record mosquito sounds and they have similar performance to fancy phones. (Science Magazine, Nov 17, 2017) –* Але ми **усвідомили**, що навіть 20-доларові розкладні мобільні телефони здатні записати звуки комарів, а також вони мають схожі характеристики до смартфонів.)) отриманих даних є основоположними для визначення результатів інтелектуальної діяльності.

Другою за чисельністю є група вербальної лексики на позначення етапу узагальнення результатів розумового процесу (52 одиниці, 28%).

Характерними для цієї групи є дієслова, що репрезентують процес прийняття рішень (20 одиниць), а саме організація (14 одиниць) та систематизація (6 одиниць) інформації, а також перетворення інформації на знання (32 одиниці: перевірка інформації (15 одиниць) та складання висновку й оцінки (17 одиниць)). Даний етап наукового дослідження є дуже важливим, і саме тому відображений великою кількістю лексичних одиниць, адже саме протягом цього етапу вся отримана та усвідомлена раніше інформація структурується (*to classify* – класифікувати (*The characteristics used to **classify** tumours, such as the appearance of cancer cells under a microscope, usually reflect the type of cell from which the cancer originated.*(*Nature*, Sep 11, 2018) – *Характеристики, такі як вигляд ракових клітин під мікроскопом, за допомогою яких **класифікують** пухлини, зазвичай відображають вид клітини, з якої прогресував рак.*)), вивіряється (*to confirm* – підтверджувати (*The researchers caution that the functions of the two genes and details of how they “jump” still need to be **confirmed**.* (*Science Magazine*, Sep 7, 2018) – *Дослідники попереджують, що дані про функціонування цих двох генів та деталі того, як саме вони «стрибають» у показниках, потребують **підтвердження**.*)) та, врешті-решт, формуються знання й достовірні висновки досліджень (*to deduce* – робити висновок (*From the distortions, researchers **deduced** the distribution of dark matter in the cluster.* (*Science Magazine*, Apr 5, 2018) – *Беручи за вихідні дані деформації, дослідники **зробили висновки** щодо розповсюдження темної матерії у (зоряному) скупченні.*)).

Група дієслів, що відображає **етап становлення інтелектуального стану** людини нараховує 34 одиниці (18%) та поєднує в собі лексичні одиниці, які відображають процес становлення інтелектуального стану самого дослідника (8 одиниць – запам'ятовування інформації (4 одиниці: *to remember* – запам'ятати (*You may **remember** the other: the network created by symbiotic root fungi between trees, is informally called the wood wide web.* (*Scientific American*, Oct 21, 2017) – ***Запам'ятайте:** мережа, яка створена симбіотичними корінними грибами між деревами, неофіційно називається широкою деревною мережею.*)), повторення вченим вивченої інформації (4 одиниці: *to recollect* – згадувати (*The study,*

*published in the US journal Science, indicated that memories do in fact remain, but are simply unable to be **recollected**. (The Guardian, May 29, 2015) – Дослідження, опубліковане в журналі «Наука» в США, показало, що спогади насправді залишаються, але їх просто не можна **згадати**.)))*, а також репрезентація та передача набутих знань дослідником іншим людям (26 одиниць), яка може бути у вигляді усного висловлення (18 одиниць), наочної демонстрації (4 одиниці) та обговорення результатів із аудиторією (4 одиниці). Ця група лексичних одиниць репрезентує останній етап обговорення, вивірення іншими людьми отриманих результатів та поширення інформації серед мас.

Розглядаючи особливості перекладу дієслівної лексики на позначення мисленнєвих категорій, в ході дослідження було виявлено, що, встановлення функції слова та його конкретного значення можливе лише у складі речення та за наявності контексту. Таким чином, було помічено, що у процесі перекладу граматична форма слова може змінюватися (перекладаємо в реченні дієслово мови оригіналу еквівалентом-іменником (*Just as online marketing companies use sponsored content and search engine manipulation to **distribute** biased information to the public, governments are using internet to pursue their agendas. (Salon, Aug 4, 2018) – Зовсім як маркетингові компанії використовують спонсорський контент та маніпуляції із пошуковими системами для **поширення** необ'єктивної інформації, уряд використовує Інтернет щоб слідувати виконанню порядку денного.*) чи еквівалентом-прикметником (*Armed with brain navigation software, a surgical team chooses the entry point and maps the trajectory to the target they **selected** ahead of time. (Science Magazine, Sep 14, 2018) – Озброївшись програмою із навігації по мозку, команда хірургів вибирає точку входу та прокладає траєкторію до наперед **відібраної** цілі.*) мовою перекладу) від чого лексичне значення слова та його інформативність не нівелюються.

3.3. Особливості вираження інтелектуальних властивостей іменниками та їхній переклад українською мовою

Мисленнєву діяльність людини ми перш за все ототожнюємо із розумовими процесами та результатами когнітивних актів. Саме через це іменники на позначення мисленнєвих категорій, які, власне, й називають процеси пізнання, їх прояви під час дослідження та результати мисленнєвої діяльності, є невід'ємною складовою частиною ЛСП «Мисленнєва діяльність».

Узагальнивши усі досліджувані лексичні одиниці у класифікаційну таблицю іменникової репрезентації етапів пізнавальної діяльності (таблиця 2.2), ми розподілили усі проаналізовані іменники до груп, відсоткове співвідношення яких зображено на рисунку 3.3.

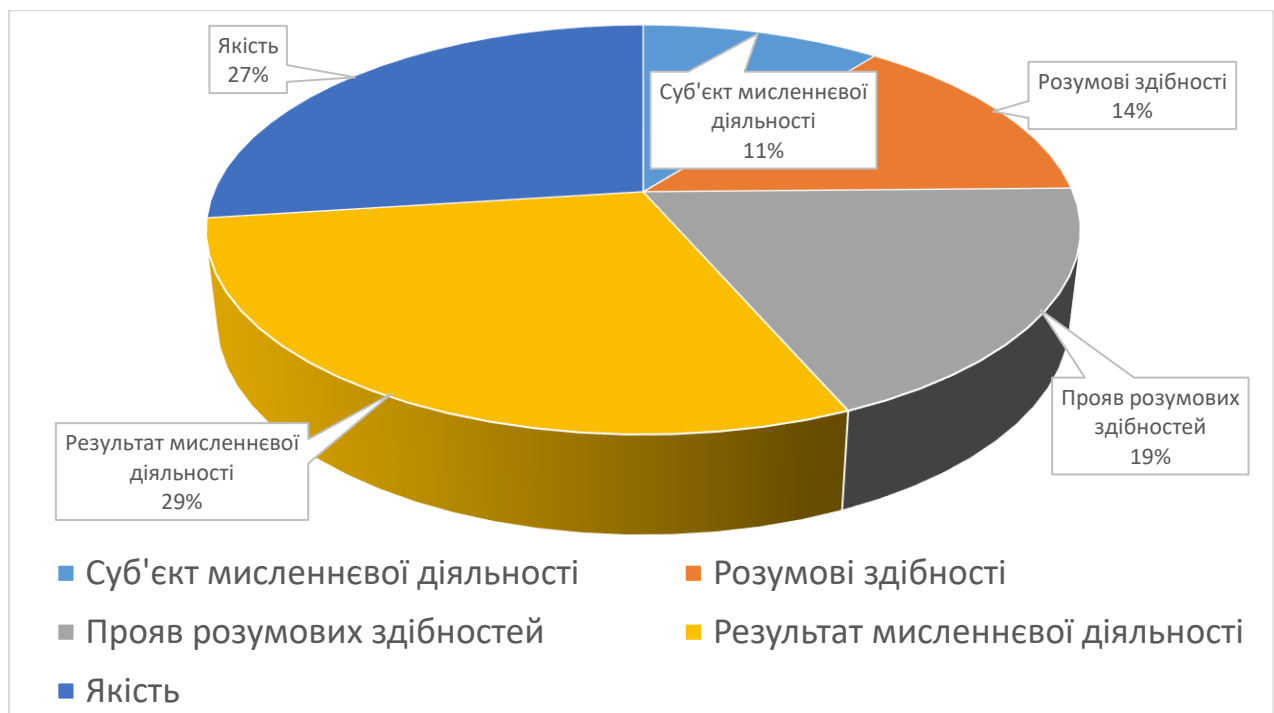

Рис. 3.3. Процентне співвідношення іменникової лексики на позначення мисленнєвих категорій

Проаналізуємо детальніше групи іменникової лексики на позначення мисленнєвих категорій.

Перша група іменників позначає та характеризує з позитивної чи негативної **суб'єкта інтелектуальної діяльності** та налічує 9 одиниць (11%). Із них 6 одиниць зображали суб'єкта мислення як людину розумну та ерудовану

(*an erudite – ерудит (Here was one instance at least in which **erudite** opinion was shared by the masses. (The New Yorker, Jul 29, 2016) – І це був щонайменше один випадок, коли соціум погодився із точкою зору **ерудита**.)*), а 3 одиниці репрезентували негативну оціночну характеристику суб'єкта мислення (*a moron – дурень (Many medical providers assume that a person with diabetes is a semi-literate **moron** who does nothing but watch TV and eat potato chips. (New York Times, Apr 25, 2018) – Багато медичних годувальників припускають, що людина-діабетик – це напів-грамотний **дурень**, який нічого, окрім перегляду телепередач та споживання картопляних чіпсів, не робить.)*). З цього можна зробити висновок, що в наукових виданнях частіше розповідають про експертів та людей, які вдало провели якесь дослідження, а не про дурнів та невдах.

Наступною групою є група іменників, яка репрезентує **власне розумові здібності** та поєднує в собі 12 проаналізованих одиниць, що відповідає 14% усієї досліджуваної іменникової лексики на позначення мисленнєвих категорій. Характерним для цієї групи є узагальнене називання здатності людини мислити (*capability – здібність (Intelligence is a very general mental **capability** that, among other things, involves the ability to reason, plan, solve problems, think abstractly, comprehend complex ideas, learn quickly and learn from experience. (Scientific American, Sep 8, 2018) – Інтелект – це дуже загальна мисленнєва **здібність** яка, окрім інших речей включає в себе здатність обґрунтовувати, планувати, вирішувати проблеми, абстрактно мислити, розуміти складні ідеї, швидко навчатися та вчитися із власного досвіду.)*) та вживання назв органів людини, в яких відбуваються мисленнєві процеси, під парадигмою здатності людини мислити (*wit – розум (They set about collecting coded messages and applied their **wits** to find clues. (Nature, Sep 2, 2018) – Вони розпочали збір закодованих повідомлень та активізували свій **розум**, щоб знайти ключ до розгадки.)*).

Третьою за чисельністю групою когнітивної іменникової лексики є група, до складу якої входять іменники на відображення **прояву розумової здібності** людини (16 проаналізованих одиниць, 19% від загальної кількості). Ця група є відносно чисельною, оскільки вона поєднує в собі узагальнені позначення таких

мисленнєвих процесів людини, як вивчення об'єкта (*scrutiny* – уважне дослідження (*However, some anomalies appear resilient to **scrutiny** and flag new discoveries. (Scientific American, Aug 28, 2018)* – Однак, деякі аномалії не піддаються **уважному вивченню** і сигналізують про нові відкриття.)), обмірковування отриманої інформації (*deliberation* – обдумування (*Public **deliberations**, and the decisions that follow, are presumably about what matters to a society and why.(Scientific American, Aug 7, 2018)* – Публічні **обдумування** та рішення, які за ними слідують, очевидно, показують, що саме є важливим для суспільства і чому.)), її розуміння (*comprehension* – розуміння (*No sun existed 4.6 billion years ago, only a gossamer cloud of remains from earlier stars, stocked with elements forged in previous cataclysms beyond our **comprehension**. (Scientific American, May 17, 2018)* – 4.6 мільярдів років тому сонце не існувало, існувала лише газова хмара із залишків від колишніх зірок, які скупчилися із елементами, виробленими в процесі попередніх катаклізмів, які не підлягають нашому **розумінню**.)) та усвідомлення (*recognition* – усвідомлення (“*There’s growing **recognition** that subsurface data is really important for getting ocean predictions correct,” Edwards says. (Science Magazine, Sep 12, 2018)* – «Все більша кількість людей **усвідомлює**, що підповерхневі дані насправді важливі для правильного прогнозування майбутнього океану», - інформує Едвардс.)). Саме ці процеси є основою для проведення наукового дослідження, саме протягом їхнього виконання людиною інформація та окремі дані поєднуються у знання й оформлюються в певні результати.

Наступною проаналізованою групою лексичних одиниць є група іменників на **позначення результатів мисленнєвої діяльності**. В нашому дослідженні вона є найчисельнішою – охоплює 25 іменників (29% загальної кількості досліджуваних одиниць). Характерними для цієї групи є іменники на позначення форм прояву наукових ідей на усіх ступенях дослідження: від припущень (*supposition* – *припущення* (*There’s a common **supposition** that the very newness of emergent technologies is the key driver of collective anxiety. (Scientific American, Sep 12, 2018)* – Існує загальновідоме **припущення** про те, що поява наднових

*технологій є рушійною силою соціальної тривоги.)), здогадок (guess – здогадка (Exactly what those telescopes might see is anyone's **guess**. (Scientific American, Oct 26, 2017) – Ці телескопи можуть точно бачити те, що для інших є лише **здогадками**.)), до появи певних думок (thought – думка (But further **thought** is required to determine the best way to incorporate Findlay. (Nature, Sep 11, 2018) – Але для визначення найкращого способу втілити Findlay в життя необхідне подальші **роздуми**.)), висновків (conclusion – висновок (My study on the effects of media is still ongoing, and it's too early to reach definite **conclusions**. (Salon, Sep 11, 2018) – Моє дослідження щодо вплив media все ще триває, і поки ще занадто рано говорити про якісь точні **умовиводи**.)), наукових гіпотез (hypothesis – гіпотеза (To test this **hypothesis**, they used data from America's 3,112 counties to observe changes in presidential voting and death rates. (Salon, Sep 6, 2018) – Щоб перевірити цю **гіпотезу**, вони використали дані із 3 112 країн Америки, щоб прослідкувати зміни в кількості виборців на президентських виборах та показниках смертності.)).*

Група іменників, що репрезентують позитивну (17 одиниць) чи негативну (6 одиниць) **якість мислення** людини є другою за чисельністю – 23 одиниці (27%). Переважаючими лексичними складовими цієї групи є іменники на позначення таким позитивних розумових якостей людини, як тямущість (savvy – кмітливий (They just want potential hires to be tech **savvy**. (Time, Aug 29, 2017) – Вони всього-на-всього хотіли, щоб їхні потенційні працівники володіли технічною **кмітливістю**.)), пильність (alertness – пильність (The investigators saw improvements in **alertness** and engagement among all four participants. (US News, Sep 22, 2016) – Дослідники спостерігали покращення **пильності** та зацікавленості серед усіх чотирьох учасників.)) та винахідливість (resourcefulness – винахідливість (Miller sees art as a strategy to signal intelligence, skill, **resourcefulness** and dominance. (Nature, Mar 21, 2017) – Міллер сприймає мистецтво як одну із стратегій показати свій інтелект, вміння, **винахідливість** та домінантність.)), адже в ході проведення наукових досліджень вчені зосереджено працюють над отриманням нової інформації та її

перетворенням на знання, а, отже, рідко проявляють такі мисленнєві якості, як незнання (*ignorance* – незнання (*It is actually a serious question that cuts to the heart of our **ignorance** about how celestial objects form. (The Guardian, Nov 10, 2017)* – Насправді, це серйозне питання, яке дійсно відображає всю суть нашого **незнання** про те, як формуються небесні предмети.)) та безглуздя (*foolishness* – дурість (*There is wisdom and **foolishness** on both sides of the divide,» he says. (Science Magazine, Oct 20, 2016)* – «По обидві сторони кордону співіснує мудрість і **безглуздя**», - говорить він.)).

Проаналізувавши особливості перекладу ментальних іменників, варто зауважити, що про повноту і постійність еквівалентів у перекладі можна говорити лише враховуючи контекст, адже, в процесі перекладу, перекладач інтуїтивно обирає еквівалент, спираючись на найближче оточення слова, більш широкий контекст та тематику тексту. Наприклад, слово *study* може мати кілька варіантів перекладу: 1. вивчення, 2. дослідження, 3. вчення і т. д., але при перекладі (*At least, that's according to a **study** in Evolution Letters in June by scientists at the University of Kansas. (Scientific American, Sep 15, 2018)* – Щонайменше, так засвідчує **дослідження** Листів Еволюції, проведене вченими Університету Канзасу у червні.) еквівалентом до *study* було обране саме значення *дослідження*, адже із контексту невідомо, чи дана наукова праця перетворилася на вчення і підтримується багатьма прихильниками, навіть, навпаки, словосполучення *at least* (*щонайменше*) натякає на те, що із безлічі інших досліджень хоча б це підтверджує певну теорію.

3.4. Особливості вираження інтелектуальних властивостей прикметниками та їхній переклад українською мовою

Лексичні складові одиниці мисленнєвих категорій можуть вказувати як на позитивну, так і на негативну оцінку суб'єкта мислення. Проаналізувавши на основі класифікаційної таблиці ад'єктивної репрезентації характеристик суб'єкта мислення (таблиця 2.3) досліджувані прикметникові лексичні одиниці, ми розподілили усі прикметники на позначення мисленнєвих категорій до груп, відсоткове співвідношення яких зображено на рисунку 3.4.

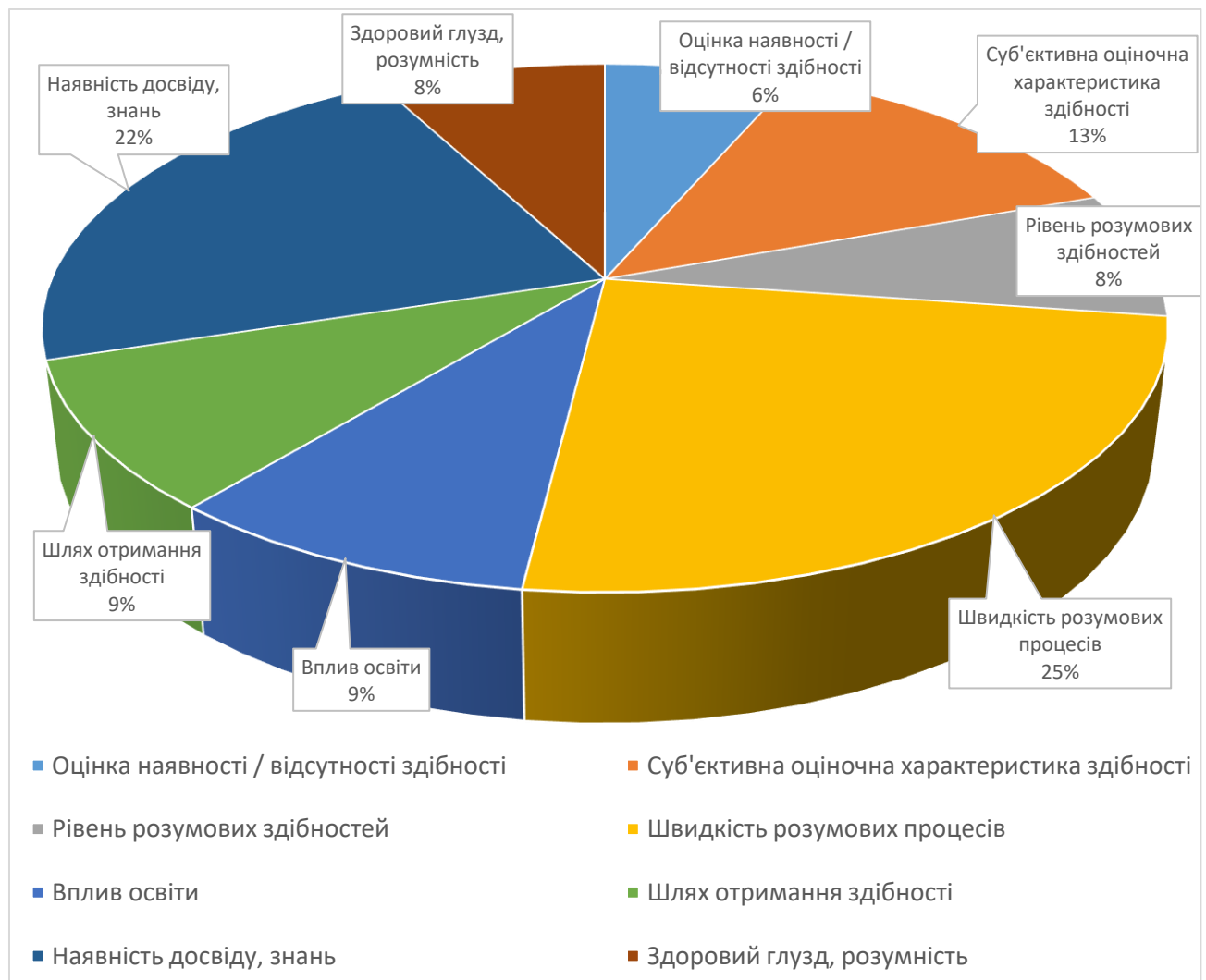

Рис. 3.4. Процентне співвідношення ад'єктивної лексики на позначення мисленнєвих категорій

Розглянемо групи прикметникової лексики на позначення мисленнєвих категорій детальніше.

Найчисельнішими є прикметникові групи, до яких входять одиниці на позначення **швидкості розумових процесів** (19 одиниць, 25% від загальної кількості) та **наявності досвіду, знань** (17 одиниць, 22%).

Прикметники, що репрезентують швидкість розумових процесів мають таку високу частоту вживання, адже саме вони вказують на те, наскільки швидко під час проведення дослідження вчений сприймає ідеї своїх колег (10 одиниць) та формує власні (9 одиниць). До того ж, оскільки протягом процесів пізнання швидкість протікання розумових процесів збільшується, більшість прикметників несуть позитивну характеристику (15 одиниць), а не негативну (4 одиниці). Таким чином, протягом когнітивних процесів людина акумулює всі свої сили та показує себе тямущою (*alert – тямущий (At root, science and philosophy are interwoven in ways that many of us fail to realize, a fact to which Quammen is wisely **alert**. (Nature, Jul 30, 2018) – Квамен досить **тямущий** щодо того, що в своїй основі, наука та філософія тісно пов'язані, а більшість людей цього не усвідомлює.)), мислячою (*thoughtful – багатий думками (They are **thoughtful**, and they acknowledge the issue. (Science Magazine, Sep 12, 2018) – Вони **багати думками** та усвідомлюють наявність проблеми.))*) та кмітливою (*quick-witted – кмітливий (The **quick-witted** child is sure to respond with a long list of supposed health benefits of eating chocolate. (BBC, Mar 30, 2013) – **Кмітлива** дитина точно дасть відповідь, наводячи довгий список із можливих переваг для здоров'я від споживання шоколаду.))*).*

До того ж, оскільки в науковій публіцистиці описуються наукові дії людей із певними знаннями та досвідом, ад'єктивна характеристика мисленнєвих категорій з погляду наявності знань та досвіду є також чисельною. Кількість прикметників, що надають суб'єкту мислення позитивну характеристику (13 одиниць) значно більша, ніж кількість прикметників, що надають суб'єкту мислення негативну характеристику (4 одиниці). Такі результати є свідченням того, що дослідники є радше досвідченими (*ace – знавець (Maybe it's time to call in Nicholas Angel, the **ace** investigator of exurban British crimes. (New York Times, Nov 22, 2011) – Можливо саме час покликати Ніколаса Енджела – **дуже***

досвідченого слідчого в справах приміських злочинах Британії.)) та обізнаними (*knowledgeable* – обізнаний (*Rather, I relied on the findings of scientists and **knowledgeable** observers, and on the recorded experience of survivors of climate events. (Scientific American, Oct 6, 2017)* – Навпаки, я покладався на знахідки вчених та добре **обізнаних** спостерігачів, а також на записи вражень тих, хто пережив ці кліматичні події.)), аніж обмеженими (*obtuse* – обмежений (*He called Pope Francis’s encyclical on climate change, “scientifically ill informed, economically illiterate, intellectually incoherent and morally **obtuse**.” (New York Times, Nov 11, 2016)* – Він назвав енцикліку Папи ранциска щодо зміни клімату «науково необґрунтованою, економічно безграмотною, інтелектуально незрозумілою та морально **обмеженою**.)) та некомпетентними (*incompetent* – некомпетентний (*If an experiment didn’t work, I was **incompetent**. (Science Magazine, Apr 26, 2018)* – Якщо експеримент не вдавсь, вочевидь, я був **некомпетентним**.)).

Група ад’єктивних лексичних одиниць, яка репрезентує **суб’єктивну оціночну характеристику розумових здібностей** іншої людини є третьою за чисельність та налічує 10 одиниць (15%), із переважаючою кількістю прикметників на позначення позитивної характеристики здібності (7 одиниць), ніж негативної (3 одиниці). Найхарактернішими складовими одиницями цієї групи є такі прикметники, як *dexterous* – розторопний (*This particular creature was savvy, **dexterous**, and driven, a kind of super-raccoon combining all the strengths of its species. (Slate, Sep 30, 2016)* – Саме це створіння було кмітливе, **розторопне** та швидке, це був вид супер-снота, який поєднав в собі сили усіх інших видів.), *intelligent* – тямущий (*Is it better to be a critical thinker or to be **intelligent**? (Scientific American, Oct 3, 2017)* – Краще бути критичним мислителем чи просто бути **тямущим**?), *bright* – здібний (*“Through the years, I’ve learned not to tell a **bright**, energetic young scientist that something really hard is impossible,” Pieters says. (Scientific American, Aug 21, 2018)* – «Після стількох років, я навчився не говорити **здібним**, енергетичним молодим науковцям, що щось дійсно складне є неможливим,» - говорить Пітер.).

Мовні характеристики англomовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Усі інші групи прикметникової лексики на позначення мисленнєвих категорій є не дуже чисельними, однак важливими для аналізу: вплив освіти – 7 одиниць (9%), шлях отримання розумової здібності – 7 одиниць (9%), наявність здорового глузду у результатах когнітивних процесів – 6 одиниць (8%), оціночна характеристика рівня розумових здібностей – 6 одиниць (8%), об'єктивна оцінка наявності / відсутності розумової здібності – 5 одиниць (6%). Необхідно підкреслити, що у результаті дослідження у всіх групах була виявлена переважаюча кількість позитивних характеристик розумових здібностей людини, адже лексичні одиниці для аналізу були взяті із наукової публіцистики, в текстах якої вчені та дослідники характеризуються із кращої сторони їхніх інтелектуальних здібностей та наукових досягнень.

Основною задачею перекладача при перекладі тексту є його адекватне відтворення мовою перекладу та передача найточнішої та найбільш значущої інформації із тексту оригіналу. Проаналізувавши переклад прикметникової лексики на позначення мисленнєвих категорій зрозумілим стає те, що у процесі перекладу слово не сприймається ізольовано, а його відповідник мовою перекладу шукається відповідно до контексту висловлювання. У процесі перекладу перекладач відштовхується від словникового варіанту перекладу слова мови оригіналу і з врахуванням контексту вибирає варіант перекладу, який найкраще підходить до конкретного випадку. Наприклад, прикметник *careful* має кілька варіантів перекладу: 1. турботливий, дбайливий, 2. старанний, ретельний, 3. обережний, обачний, 4. скупий і т. д., але при перекладі (*Nonetheless, it's a good example of why we must be extraordinarily careful in diagnosing this condition. (Scientific American, Aug 23, 2018) – Тим не менш, це хороший приклад, чому ми повинні бути надзвичайно ретельні при діагностуванні такого стану.*) еквівалентом до *careful* було обране саме значення *ретельний*, адже із контексту речення зрозуміло, що діагностування стану пацієнта повинне проводитися саме ретельно, а не дбайливо чи обачно.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Отже, з усього вищезазначеного можна зробити висновок, що мисленнєві категорії можуть бути представлені та охарактеризовані у найрізноманітніших аспектах. Інтелектуальні здатності людини з точки зору психології та інших наук являють собою цілісну єдність, в якій співіснують такі компоненти, як етапи мисленнєвої діяльності, суб'єкти та об'єкти розумових актів, результати та характеристики (як позитивні, так і негативні) інтелектуальних процесів та опис їхніх особливостей.

На основі проведеного дослідження було зроблено висновок, що усі лексичні одиниці, які входять до ЛСП «Мисленнєва діяльність» є важливими та частовживаними, адже їхнє поєднання та співіснування дозволяє всебічно описати когнітивні процеси людини, а, особливо, процес проведення наукового дослідження.

Відповідно до результатів нашого дослідження, найбільш продуктивною групою лексичних одиниць на позначення мисленнєвих категорій виявилася група дієслів, адже саме вони надають детальний опис ментальних процесів та чітко репрезентують усі дії, які відбуваються в мозку людини під час її інтелектуальної діяльності. Іменники та прикметники також вживаються у науковій публіцистиці задля надання вичерпної оціночної характеристики суб'єктам мисленнєвої діяльності, а також її результатам, наслідкам та процесам, які, власне, відбуваються під час пізнання людиною нової інформації.

Важливо підкреслити, що в науковій літературі частіше надається позитивна характеристика мисленнєвих категорій, адже в статтях та доповідях описується проведення наукових експериментів та дослідів, успішне завершення яких може гарантуватися лише високою компетентністю суб'єктів дослідження та чудовим рівнем їхніх розумових здібностей.

При аналізі перекладу англомовних лексичних одиниць на позначення мисленнєвих категорій було зроблено висновок, що вищезазначені одиниці перекладаються відповідниками в мові перекладу із можливою зміною частини

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

мови, застосуванням при перекладі конкретизації чи генералізації, а також інтуїтивним обиранням перекладачем необхідного еквівалента та варіанта перекладу слова залежно від контексту.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

На сьогоднішній день ментальна діяльність людини, як процес пізнання та розуміння навколишньої об'єктивної дійсності, є одним із феноменів, котрий постійно досліджується у різноманітних аспектах, одним із яких є вивчення лексики на позначення мисленнєвої активності. Складові одиниці лексико-семантичної групи англійських дієслів, яка входить до лексико-семантичного поля (ЛСП) «Мисленнєва діяльність», повинні підлягати аналізу, адже вони не лише описують усі процеси, пов'язані із отриманням, обробкою та аналізом інформації, виведенням на її основі висновків і суджень із подальшим їхнім трансформуванням у знання, а й детально відображають загальну картину інтелектуальної поведінки людини.

Під час написання магістерської дисертації нам вдалось досягти за допомогою застосування різноманітних методів поставленої мети. Результати проведеного дослідження дають нам змогу зробити наступні висновки.

По-перше, ми визначили ЛСП як сукупність мовних, головним чином, лексичних одиниць, які пов'язані між собою спільністю змісту чи певними іншими показниками та відображають понятійну, предметну або функціональну подібність позначуваних явищ. ЛСП не є ізольованими об'єднаннями, і всі вони схожу між собою певними характерними ЛСП властивостями. Лексичні одиниці об'єднуються в ЛСП за певними принципами, а їхня багатозначність зумовлює приналежність однієї одиниці до різних полів, що, в свою чергу, сприяє утворенню однієї лексико-семантичної системи мови.

Кожне ЛСП являє собою багаторусну організацію, в складі якої об'єднуються менші одиниці (лексико-семантичні групи). Залежно від нейтральності чи забарвленості значення та частоти свого вживання, складові одиниці ЛСП можуть належати до його ядра, центру чи периферії.

Складові одиниці ЛСП можуть знаходитись між собою у семантичних (явище синонімії, антонімії та конверсії) і парадигматичних (гіпонімічні, партитивні, еквонімічні) зв'язках. За допомогою цих зв'язків, у разі потреби,

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

лексичні складові будь-якого ЛСП можуть взаємозаміщуватись, виступаючи у ролі повного чи часткового, генералізованого чи конкретизованого, нейтральнішого чи більш емотивно забарвленого замінника один одного.

Складовими одиницями ЛСП «Мисленнєва діяльність» є слова, що позначають процес, суб'єкт, якість та результати отримання, засвоєння, збереження та відтворення нових знань у процесі розумової діяльності. Дослідження такої лексики має давню історію та проводиться не лише у різних напрямках, але й у різних науках.

При аналізі моделі ЛСП «Мисленнєва діяльність» ми дійшли висновків, що лексична частина цього ЛСП охоплює когнітивні слова зі значенням мисленнєвої діяльності, які зображають мислення як процес, що відбувається на рівні сприйняття нової інформації, її обробки, розв'язання різноманітних розумових задач, засвоєння знань, їх збереження у пам'яті та подальша передача інформації. Ядром ЛСП «Мисленнєва діяльність» є поняття ДУМКА, яка поєднує між собою всі інші центральні концепти цього ЛСП.

Лексичні одиниці, що входять до складу ЛСП «Мисленнєва діяльність» можна розподілити на групи за приналежністю до різних частин мови (іменники, прикметники, дієслова, прислівники), а також за позначенням різних аспектів мисленнєвої діяльності (суб'єкт мисленнєвої діяльності, його характеристики (позитивні та негативні), розумова здатність людини мислити, її прояв – дії, що відбуваються в процесі мислення та їхній результат). До того ж, були детально класифіковані та досліджені лексичні одиниці на позначення мисленнєвих категорій, що належать до кожної із вищезазначених частин мови. Основними аспектами аналізу були частота вживання в науковій публіцистиці та особливості перекладу англійських дієслів, іменників та прикметників, що репрезентують інтелектуальну діяльність людини.

Таким чином, було визначено, що дієслова, що входять до складу ЛСП «Мисленнєва діяльність», мають найбільшу частоту вживання (54% досліджуваної лексики), адже саме їхнім обов'язковим компонентом значення є відображення різних процесів та видів сприйняття та обробки нової інформації у

Мовні характеристики англomовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

психіці людини. Цікавим було розглянути та проаналізувати класифікацію і вживання дієслів на позначення мисленнєвої діяльності людини саме під час проведення наукових досліджень, адже саме в цей час процеси мислення активізуються найбільше та сприймають, оброблюють, усвідомлюють і запам'ятовують найзначнішу кількість нової інформації. Іменники та прикметники також мають високі показники функціонування у науковій публіцистиці (24% та 22% відповідно). Лексичні одиниці, що входять до цих груп, оцінюють та надають характеристику суб'єктам інтелектуальної діяльності (зокрема, наукової), описують процеси, які відбуваються під час пізнання людиною нової інформації, а також репрезентують результати та наслідки розумової діяльності людини.

Одним із висновків дослідження є також виявлення факту надання лексичними одиницями на позначення мисленнєвої діяльності переважно позитивної характеристики суб'єктам когнітивної діяльності та, власне, результатам цієї діяльності. Це пояснюється тим, що в науковій публіцистиці, яка слугувала основою для дослідження, описується здебільшого успішне проведення наукових експериментів та дослідів, а, отже, наукова діяльність була завершена висококваліфікованими суб'єктами досліджень із отриманням в результаті значущих для науки даних.

При аналізі особливостей перекладу англійських ментальних лексичних одиниць українською мовою, було зроблено висновок, що вибір відповідника вищезазначеним одиницям при перекладі може супроводжуватися зміною частини мови, до якої належить слово, а також інтуїтивним обиранням перекладачем необхідного варіанту перекладу слова залежно від контексту висловлювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авдукова А. М. Глагол think в предложных словосочетаниях, выражающих делиберативные отношения и тематические ряды глаголов, объединенных значением think : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : спец. 663 / А. М. Авдукова – М., 1972. – 23 с.
2. Арутюнова Н. Д. Типы языковых значений : Оценка. Событие. Факт / Нина Давидовна Арутюнова. – М.: Наука, 1988. – 338 с.
3. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека 2-е изд., испр. / Нина Давидовна Арутюнова. – М.: Языки русской культуры, 1999. – I-XV, 896 с.,
4. Ахманова О. С. Очерки по общей и русской лексикологии / Ольга Сергеевна Ахманова. – М.: Учпедгиз, 2009. – 295 с.
5. Берест Т. М. Сучасна українська літературна мова (культура мовлення і практична стилістика): Консп. лекц. для студ. філол. ф-тів / Тетяна Миколаївна Берест. – Х.: Вид-во НУА, 2004. – С. 38-41
6. Будагов Р. А. Язык и речь в кругозоре человека / Рубен Александрович Будагов. – М.: Добросвет, 2000. – 304 с.
7. Васильев Л. М. Современная лингвистическая семантика / Леонид Михайлович Васильев. – М.: Высшая школа, 1990. – 176 с.
8. Вердиева З. Н. Семантические поля в современном английском языке / Земфира Надировна Вердиева. – М.: Высшая школа, 2013. – 120 с.
9. Виноградов В. В. Основные типы лексических значений слова / Виктор Владимирович Виноградов. – 1977.
10. Гайсина Р. М. Лексико-семантическое поле глаголов отношения в современном русском языке / Рейда Миргалеевна Гайсина. – Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 1981. – 195 с.
11. Горохова І. В. Лексико-семантичне поле дієслів зі значенням розумової діяльності / Ірина Володимирівна Горохова // "Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова": Серія 9: Сучасні тенденції розвитку мов. – Київ: Видавництво НПУ ім. МП Драгоманова, 2009. – Вип. 3. – С. 193-196.

12. Ділай І. П. Когнітивні дієслова в лексико-семантичній системі англійської мови: історія та перспективи дослідження / Ірина Петрівна Ділай // "Вісник Львівського університету": Серія "Іноземні мови". – Л.: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2014. – Вип. 22. – С. 28-37.
13. Долгих Н. Г. Теория семантического поля на современном этапе развития семасиологии / Нина Геннадьевна Долгих // "Научные доклады высшей школы" : Серия: Филологические науки. – 1973. – Вып. 1. – С. 89-98.
14. Жаботинская С. А. Элементарный код и динамика концептуальных структур (данные естественного языка) / Светлана Анатольевна Жаботинская. – Нижний Новгород: Институт прикладной физики РАН, 2011. – С. 57-60.
15. Зубкова Е. М. Глаголы умственной деятельности, речи и физического восприятия в английской художественной и научной прозе : дис. канд. філ. наук : 10.02.04 / Е. М. Зубкова. – Л., 1986. – 188 с.
16. Ильчук Е. В. Представление когнитивных процессов в семантике английских глаголов : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. філ. наук : спец. 10.02.04 "Германские языки" / Елена Вячеславовна Ильчук. – М.: ПРОМЕДИА, 2006. – 40 с.
17. Иофик Е. Я. Структурно-семантический анализ сочетаемости глаголов умственной деятельности в современном английском языке (в сопоставлении с сочетаемостью однокоренных существительных) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : спец. 663 / Е. Я. Иофик. – Владивосток: Колизей, 1969. – 19 с.
18. Караулов Ю. Н. Общая и русская идеография / Юрий Николаевич Караулов. – М.: Либроком, 2010. – 356 с.
19. Китова Е. Б. Иерархия концептов Data, Information, Knowledge в английском языке : дис. канд. філ. наук : 10.02.04 «Германские языки» / Елена Борисовна Китова. – М.: ПРОМЕДИА, 2006. – 197 с.

20. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів / Михайло Петрович Кочерган. – К.: ВІД Академія, 2001. – 368 с.
21. Кочерган М. П. Загальне мовознавство: підручник для студентів філологічних спеціальностей вузів / Михайло Петрович Кочерган. – К.: ВІД Академія, 2010. – 288 с.
22. Кравцова Н. М. Оценочная категоризация интеллектуальных способностей человека в современном английском языке : диссертация ... кандидата филологических наук : 10.02.04 / Кравцова Надежда Михайловна. – Тамбов, 2008. – 197 с.
23. Кузнецов А. М. Структурно-семантические параметры в лексике: на материале английского языка / Анатолий Михайлович Кузнецов. – М.: Наука, 2007. – 160 с.
24. Кузнецова А. И. Понятие семантической системы языка и методы её исследования / Ариадна Ивановна Кузнецова. – М.: Изд-во Моск. Ун-та, 1963. – 60 с.
25. Лукашевич Е. В. Когнитивная семантика: эволюционно-прогностический аспект : монография / Елена Васильевна Лукашевич. – Барнаул: Изд-во Алт. ун-та, 2002. – 234 с.
26. Маслова В. А. Когнитивная лингвистика / Валентина Авраамовна Маслова. – Минск: ТетраСистемс, 2008. – 272 с.
27. Ніжегородцева-Кириченко Л. О. Лексико-семантичне поле «інтелектуальна діяльність»: досвід концептуального аналізу (на матеріалі іменників сучасної англійської мови) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / Лариса Олексіївна Ніжегородцева-Кириченко – К., 2000.
28. Пименова М. В. Концепты внутреннего мира (русско-английские соответствия) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. філ. наук : спец. 10.02.20 "Сравнительно-историческое, типологическое и

- сопоставительное языкознание" / Марина Владимировна Пименова. – СПб., 2001. – 32 с.
29. Пименова М. В. Семантико-синтаксический аспект ментальних глаголів (на матеріалі російського і англійського мов) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : спец. 10.02.20 "Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание" / Марина Владимировна Пименова. – СПб., 1995. – 16 с.
30. Покровский М. М. Семасиологические исследования в области древних языков / Михаил Михайлович Покровский. – М.: Ком.Книга, 2006. – 136 с.
31. Полянский М. Лексико-семантическое поле / М. В. Полянский, Н. Г. Маловская, В. А. Чижевский. – 1998.
32. Попова З. Д. Полевые структуры в системе языка / Зинаида Даниловна Попова. – Воронеж: Изд-во Воронежского университета, 1989. – 200 с.
33. Порциг В. Членение индоевропейской языковой области / Вальтер Порциг. – М.: Прогресс, 1964. – 331 с.
34. Путятина Е. И. О синонимическом ряде глаголов, объединенных значением "think" / Екатерина Ивановна Путятина. // Ученые записки Ленинградского пединститута. – Ленинград, 1970. – С. 176-182. – (Серия: Филологические науки ; вып. 469).
35. Руденко Е. Н. Дзеясловы з семантыкай разумовых працэсаў у беларускай мове (Verbs with "Cognitive" Meanings in the Belarusian Language) / Елена Николаевна Руденко. – Минск: БДУ, 2000. – 221 с.
36. Русанівський В. М. Структура лексичної і граматичної семантики / Віталій Макарович Русанівський. – К.: Наукова думка, 1988. – 240 с.
37. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія / Олена Олександрівна Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2006. – 716 с.
38. Семьёхина А. А. Репрезентация концепта "KNOWLEDGE" и его роль в формировании смыслового пространства текста : на материале английского языка : дис. канд. філ. наук : 10.02.04 «Германские языки» / Алиса Анатольевна Семьёхина – Барнаул, 2005. – 159 с.

39. Сильницкий Г. Г. Семантические классы глаголов в английском языке : учеб. пособие к спецкурсу / Георгий Георгиевич Сильницкий. – Смоленск: СГПИ, 1986. – 112 с.
40. Скворцов О. Г. Методы исследования лексических систем / Олег Георгиевич Скворцов. – Екатеринбург: Изд-во АМБ, 2001. – 142 с.
41. Словник української мови – академічний тлумачний словник // Том 4. – 1973.
42. Соколовская Ж. П. Картина мира в значениях слов: «семантические фантазии» или «катехизис семантики»? / Жанна Павловна Соколовская. – Симферополь: РИО Таврического экологического института, 1999. – 232 с.
43. Станкевич В. Л. Ментальные глаголы в русском языке: состав, структура, семантический объем (в сопоставлении с белорусским) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : спец. 10.02.01 “Русский язык” / Виталий Леонидович Станкевич. – Минск, 1991. – 28 с.
44. Стернин И. А. Лексическое значение слова в речи / Иосиф Абрамович Стернин. – Воронеж: Изд-во Воронежского ун-та, 1985. – 171 с.
45. Тараненко А. О. Языковая семантика в ее динамических аспектах: основные семантические процессы / Александр Онисимович Тараненко. – К.: Наукова думка, 1989. – 125 с.
46. Татаринова Э. М. Семантическое поле “интеллект” в тексте (На материале современных английских рассказов) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : спец. 10.02.04 “Германские языки” / Э. М. Татаринова. – Л., 1990. – 18 с.
47. Уфимцева А. А. Лексическое значение. Принцип семиологического описания лексики / Анна Анфилофьевна Уфимцева. – М.: Эдиториал УРСС, 2002. – 240 с.
48. Уфимцева А. А. Опыт изучения лексики как системы (на материале англ. яз.) / Анна Анфилофьевна Уфимцева. – М.: Сер. Лингвистическое наследие XX века, 2004. – 288 с.

- 49.ФЭС – Философский энциклопедический словарь – М.: ИНФРА-М, 1997. – 576 с.
- 50.Хомутова Е. В. Глаголы со значением передачи и приобретения знаний в научном языке современной физики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : спец. 663 / Е. В. Хомутова. – М., 1972. – 22 с.
- 51.Шепітько С. В. Механізми утворення та закономірності вторинної номінації англійської загальнонаукової дієслівної лексики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : спец. 10.02.04 "Германські мови" / Світлана Віталіївна Шепітько. – Х., 2004. – 22 с.
- 52.Шмелёв А. Д. Языковая концептуализация мира / А. Д. Шмелёв, Т. В. Булыгина. – М.: Школа «Языки русской культуры», 1997. – 576 с.
- 53.Юрин И. А. Парадигматический и синтагматический аспекты лексико-семантической группы глаголов мыслительной деятельности в современном английском языке : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : спец. 10.02.04 "Германские языки" / И. А. Юрин. – Л., 1979. – 22 с.
- 54.Яворская Г. М. Лексико-семантическая типология в синхронии и диахронии: Монография / Галина Михайловна Яворская. – К.: Наукова думка, 1992. – 112 с.
- 55.Barnard J. Semantic structures / J. Barnard, E. Gaus, S. Van Winkle. – 2001.
- 56.Biber D. University Language : a Corpus-based Study of Spoken and Written Registers / Douglas Biber. – Philadelphia, PA: John Benjamins Publishing Co, 2006. – 261 p.
- 57.Bloom A. Cognitive Verbs Appropriate for Technical Topics / Alfred Bloom.
- 58.Bretherton I. Talking about Internal States: The Acquisition of an Explicit Theory of Mind / Inge Bretherton, Marjorie Beeghly // Developmental Psychology. – Linkoln, NE: University of Nebraska Press, 1982. – № 18. – P. 906–921.
- 59.Chafe W. L. Meaning and the Structure of Language / Wallace L. Chafe. – Chicago: The University of Chicago Press, 1970. – 360 p.

- 60.Comrie B. Aspect / Bernard Comrie. – Cambridge: Cambridge University Press, 1985. – 142 p.
- 61.Croft W. Case Marking and the Semantics of the Mental Verbs / William Croft // Semantics and Lexicon : ed. by J. Pustejovsky. – Netherlands: Kluwer Academic Publishers, 1993. – P. 55–72.
- 62.Dowty D. R. Towards a Semantic Analysis of Verb Aspect and the English «Imperfective» Progressive / David R. Dowty // Formal Semantics : ed. by P. Portner, B. Hall Partee. – Hoboken, NJ: Wiley-Blackwell Publishers Ltd, 2008. – P. 261–280.
- 63.Fortescue M. D. Pattern and Process / Michael David Fortescue // A Whiteheadian Perspective on Linguistics. – Philadelphia, PA: John Benjamins Publishing Co., 2001.
- 64.Fox M. V. Words for Wisdom / Zeitschrift fur Althebraistik: 1993. – P. 149-169.
- 65.Geeraerts D. Theories of Lexical Semantics / Dirk Geeraerts. – Oxford, NY: University Press, 2010. – 341 p.
- 66.Grandy R. In Defense of Semantic Fields / Richard Grandy. – London: Academic Press, 1987. – P. 259–280.
- 67.Ipsen G. Del Alte Orient und die Indogermanen / Gunther Ipsen. – Heidelberg: Festschrift fur W. Streirberg, 1924. – P. 30-45.
- 68.Kenny A. Action, Emotion and Will / Anthony Kenny // Readings in Linguistics : Aspects of the Theory of Grammar : td. by E. Starikova, N. Rayevskaya, L. Medvedeva. – К.: Вища школа, 1984. – P. 76–86.
- 69.Kittay E. Semantic Fields and the Individuation of Content / Eva Kittay // Frames, Fields and Contrasts: New Essays in Semantic and Lexical Organization. – Hillsdale–London: Lawrence Erlbaum Associates, 1992. – P. 229–252.
- 70.Lyons J. Semantics / Jonh Lyons. – Vol. I. – London–New-York–Melbourne: Cambridge University Press, 1977. – 371 p.
- 71.Nizhegorodtseva-Kirichenko L. O. Cognitive judgements on intellectual activity / Larysa Oleksiyivna Nizhegorodtseva-Kirichenko. // Науковий вісник. – Л.:

- Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2013.
 – P. 71-76.
72. Postal P. M. Scenes and Frames Semantics as a Neo-Lexical Field Theory / Paul Martin Postal // Understanding the Lexicon: Meaning, Sense and World Knowledge in Lexical Semantics / Ed. by W. Hüllen and K. Schulze. – Tübingen: Niemeyer, 1988. – P. 36-47.
73. Reinmerink A. The Use of Verbs in Research Articles: Corpus Analysis for Scientific Writing and Translation / Adrienne Reinmerink // New Voices in Translation Studies. – 2006. – № 2. – P. 9–27.
74. Schneider E. W. Studien zur Lexikalischen Semantik der Mentalen Verben des Englischen. B. 2 / Edgar W. Schneider // Variabilität Polysemie und Unschärfe der Wortbedeutung. – M.: Niemeyer, 1988. – 511 S.
75. The Theory of Mind and Language in Developmental Contexts / A. Antonietti, O. Liverta Sempio, A. Marchetti, D. R. Olson. – New York: Springer US, 2006. – 198 c.
76. Trier J. Worte des Wissens / Jost Trier // Mitteilungen des Universitätsbundes. – Marburg, 1931. – S. 33 – 39.
77. Urmson J. O. Parenthetical Verbs / James Opie Urmson // Mind. – Vol. 61–1952. – P. 480–496. – (№ 244).
78. Vendler Z. Telling the Facts / Zeno Vendler // Speech Act Theory and Pragmatics : ed. by J.R. Searle, F. Kiffer, M. Bierwisch. – Dordrecht : Holland / Boston : USA / London : England, 1980. – P. 273–290.
79. Wierzbicka A. Lingua Mentalis. The Semantics of Natural Language / Anna Wierzbicka. – Sydney, New York, London, Toronto, San Francisco : Academic Press, 1980. – 367 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Дієслова англійської мови на позначення етапів пізнавальної діяльності

Таблиця А. 1

НАЯВНІСТЬ НАМІРУ ПІЗНАТИ НОВЕ

Передбачення отримання інформації

№	Лексична одиниця	Фрагмент мовою оригіналу	Переклад українською мовою	Перекладацькі трансформації
1.	To assume	<i>Assuming that the holes marked 'good' incur a gain, it would appear that the others, connected by lines, incur a loss. (Scientific American, Nov 16, 2017)</i>	<i>Припустимо, що отвори із позначкою «добре», приносять прибуток, тоді інші, поєднані лініями, відображають втрати.</i>	Еквівалентний відповідник
2.	To conceive	<i>Cartographers started to conceive of maps as something more purely scientific. (National Geographic, Nov 20, 2017)</i>	<i>Картографи почали уявляти собі карти як щось більш суто наукове.</i>	Еквівалентний відповідник
3.	To conjecture	<i>Zwicky fixed the mismatch by conjecturing the existence of a new kind of matter: "dark matter." (Scientific American, Aug 14, 2018)</i>	<i>Цвіккі виправив невідповідність, припустивши існування невідомого раніше виду матерії: «темної матерії».</i>	Еквівалентний відповідник
4.	To lay out	<i>Astronomers need to lay out the scientific research for at least the next 20 years. (Nature, Aug 19, 2018)</i>	<i>Астрономи повинні розпланувати майбутні наукові дослідження щонайменше на наступні 20 років.</i>	Еквівалентний відповідник
5.	To plan	<i>In 2019, it plans to send another that will bring Moon rocks back to Earth. (Nature)</i>	<i>У 2019 році планується відправлення ще одного апарату, який привезе із Місяця на Землю гірські породи.</i>	Еквівалентний відповідник
6.	To plot	<i>We then plotted a histogram of tag sequence prevalence at each sampling depth. (Nature, Oct 31, 2017)</i>	<i>Потім ми склали план гістограми послідовності поширення позначок на кожному рівні глибини вибірки.</i>	Еквівалентний відповідник
7.	To postulate	<i>Studies from the previous three decades postulated deficits in two key areas: theory of mind and the apprehension of figurative language. (Salon, Sep 2, 2018)</i>	<i>Дослідження попередніх трьох декад теоретично допускають дефіцит у двох основних сферах: теорії мислення та розуміння метафоричної мови.</i>	Еквівалентний відповідник

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Продовження таблиці А.1

8.	To predict	<i>At present, research that would help predict the effects of pain mitigation is unfunded or prohibited. (Nature)</i>	<i>В даний час, дослідження, які допоможуть передбачити наслідки послаблення болю, не фінансуються або є забороненими.</i>	Еквівалентний відповідник
9.	To presuppose	<i>A “minimum package” presupposes the existence of a bigger, even a maximum package. (Slate, Mar 15, 2015)</i>	<i>«Мінімальний набір» заздалегідь припускає існування більшого, а то й «максимального» набору.</i>	Контекстуальна заміна
10.	To suppose	<i>The panel is supposed to provide scientific advice on one of the world’s most intractable problems – the rapidly accelerating loss of plants and animals. (Scientific American, Aug 23, 2018)</i>	<i>Очікується, що це обговорення дасть наукові поради щодо однієї із найбільш болючих світових проблем – збільшення швидкості зникнення рослин та тварин.</i>	Контекстуальна заміна

Таблиця А. 2

НАЯВНІСТЬ НАМІРУ ПІЗНАТИ НОВЕ

Перспективи пізнання

№	Лексична одиниця	Фрагмент мовою оригіналу	Переклад українською мовою	Перекладацькі трансформації
1.	To aim to	<i>Eventually, Jarvis says, the VGP aims to produce genomes that exceed the completeness of the human and mouse genomes – which cost billions of dollars to produce. (Science Magazine, Sep 13, 2018)</i>	<i>Вреїті-реїт, Джарвіс стверджує, що VGP має на меті винайдення генома, який перевершить повноцінні людські та мишачі геноми, а його виготовлення буде коштувати мільярди доларів.</i>	Еквівалентний відповідник
2.	To concede	<i>Dietrich concedes that mice findings may not apply to humans. (Science Magazine, Aug 21, 2018)</i>	<i>Дітріх допускає можливість того, що результати досліджень на мишах не можуть бути застосовані на людині.</i>	Еквівалентний відповідник
3.	To orient	<i>I became very much a critic of the Mars and asteroid–oriented policy, but not because I think Mars and asteroids aren’t great missions — they are. (Scientific American, Nov 6, 2017)</i>	<i>Я став дуже критичним до політики, що орієнтується на вивчення Марса та астероїдів, але не тому, що я думаю, що Марс і астероїди – це не великі досягнення.</i>	Граматична заміна

Таблиця А. 3

РОЗУМОВИЙ ПРОЦЕС

Набуття знань: 1- Фізичне дослідження 2 - Інтелектуальне дослідження

№	Лексична одиниця	Фрагмент мовою оригіналу	Переклад українською мовою		Перекладацькі трансформації
1.	To adapt	<i>A similar access policy raised some red flags when it was adapted by researchers documenting the wheat genome. (Science Magazine, Sep 13, 2018)</i>	<i>Схожа політика доступу викликала обурення, коли науковці застосовували її щодо документування геному пшениці.</i>	1	Граматична заміна
2.	To add	<i>The VGP is now expanding that crowdsourcing model to the general public, with an “Adopt a Species” program and hopes to double the number of species added each week. (Science Magazine, Sep 13, 2018)</i>	<i>На сьогоднішній день, компанія VGP поширює краудсорсингову кампанію серед громадськості у вигляді програми «Приймаємо усі види» та сподівається подвоїти кількість доданих за тиждень видів.</i>	1	Еквівалентний відповідник
3.	To analyze	<i>Field and his colleagues then analyzed why the “up” cells were acting oddly. (Science Magazine, Sep 13, 2018)</i>	<i>Філд та його колеги згодом проаналізували, чому «верхні» клітини так дивно функціонували.</i>	2	Еквівалентний відповідник
4.	To apply	<i>As an example, we applied a Shannon entropy analysis to tag sequences and higher taxonomic groups to measure biases in the distribution of taxa. (Nature, Oct 31, 2017)</i>	<i>Як приклад, ми застосували аналіз ентропії Шеннона щоб позначити послідовності та вищі таксономічні групи для вимірювання відхилень у розподілі таксонів.</i>	2	Еквівалентний відповідник
5.	To begin	<i>They are now beginning to test algorithms that use specific patterns of brain activity as a trigger to automatically stimulate the brain. (Nature, Nov 21, 2017)</i>	<i>Вони зараз починають випробовувати алгоритми, щоб використати певні моделі мозкової діяльності в ролі триггеру для автоматичного стимулювання мозку.</i>	2	Еквівалентний відповідник
6.	To calculate	<i>Second, for each category we calculate a P value based on the P values of all pairwise comparisons for any given category. (Nature, Oct 31, 2017)</i>	<i>По-друге, для кожної категорії ми обчислюємо значення P на основі значень P усіх попарних порівнянь будь-якої заданої категорії.</i>	2	Еквівалентний відповідник

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Продовження таблиці А.3

7.	To carry out (research, experiment)	<i>Lebrun carried out an experiment using a thin, flat sample of an electrically insulating material that exhibits a type of magnetism known as antiferromagnetism. (Nature, Sep 11, 2018)</i>	<i>Лебрун провів експеримент, використовуючи простий тонкий зразок електроізолюючого матеріалу, який проявляє тип магнетизму, що називається антиферомагнетизмом.</i>	1	Еквівалентний відповідник
8.	To center (on)	<i>In the end, I hope my illustration piques the reader's interest in these fascinating creatures, whose entire life centers and closely mirrors the cycle of life. (Scientific American, Nov 20, 2017)</i>	<i>Врейти-рейти, я сподіваюсь, що наша ілюстрація підвищить інтерес читача до цих захоплюючих істот, ціле життя яких зосереджене та чітко відображає життєвий цикл.</i>	2	Граматична заміна
9.	To change	<i>By comparing the two types of information, the researchers could create an algorithm to 'decode' that person's changing moods from their brain activity. (Nature, Nov 21, 2017)</i>	<i>Порівнюючи ці два типи інформації, дослідники змогли створити алгоритм, який «розшифровує» те, що настрій людини змінюється залежно від її розумової діяльності.</i>	1	Граматична заміна
10.	To choose	<i>Vopel could have put this information around the margins of the map, but he chose instead to use them to fill in the oceans. (National Geographic, Nov 20, 2017)</i>	<i>Вопел міг би проставити цю інформацію на полях карти, але замість цього він вибрав використовувати її для заповнення зображення океанів.</i>	2	Еквівалентний відповідник
11.	To coin	<i>This irrational thinking pattern is known as confirmation bias, a term coined by psychologist Peter Wason. (Scientific American, Nov 22, 2017)</i>	<i>Ця ірраціональна модель мислення відома як підтвердження факту ухилення, термін, який створив психолог Пітер Васон.</i>	2	Контекстуальна заміна

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Продовження таблиці А.3

12.	To collect	<i>Salinity, oxygen, and inorganic nutrients were measured when possible, and investigators collected additional metadata pertinent to their particular investigations. (Nature, Oct 31, 2017)</i>	<i>Солоність, кисень та неорганічні поживні речовини вимірювались, як тільки це було можливим, а дослідники збирали додаткові метадані, що стосувалися їхніх конкретних досліджень.</i>	2	Еквівалентний відповідник
13.	To combine	<i>Our measurements, combined with the latest atomic models, reveal that these elements have near-sonic ratios, in contrast to previous claims. (Nature, Nov 12, 2017)</i>	<i>Наші вимірювання, в поєднанні з останніми атомними моделями, показують, що ці елементи, на відміну від попередніх тверджень, мають білязвукову швидкість.</i>	1, 2	Контекстуальна заміна
14.	To compare	<i>Afterward the researchers took blood samples from the participants and compared them with blood taken immediately before they were stressed. (Scientific American, Sep 13, 2018)</i>	<i>Опісля, дослідники взяли зразки крові в учасників та порівняли їх із взятими раніше, відразу після стресової ситуації, зразками.</i>	2	Еквівалентний відповідник
15.	To concentrate	<i>To take this a step further, how concentrated do the pesticides become in foods that are more processed? (New York Times, Nov 10, 2017)</i>	<i>Для подальшого просування дослідження потрібно визначити, наскільки концентрованими стають пестициди, які знаходяться у більш обробленій їжі?</i>	1, 2	Еквівалентний відповідник
16.	To conduct (a research, screening)	<i>Some might choose to conduct further screening for cancer, in an effort to catch tumours early, she notes. (Nature, Sep 11, 2018)</i>	<i>Хтось може захотіти проводити подальші перевірки, щоб виявити ракові пухлини на ранній стадії, - зазначила вона.</i>	2	Еквівалентний відповідник
17.	To develop	<i>In 2016, experimental Zika vaccines were developed in response to the emergence of serious birth defects in the babies of infected woman. (Science Magazine, Sep 13, 2018)</i>	<i>В 2016 році були розроблені експериментальні вакцини Zika у відповідь на появу значних дефектів у народжених від інфікованих жінок малюків.</i>	2	Еквівалентний відповідник

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Продовження таблиці А.3

18.	To discard	<i>Still, he says, scientists will need more data to verify, or discard the deep-reef idea. (Nature, Aug 21, 2018)</i>	<i>І все ж, - він стверджує, - науковцям необхідно більше інформації для того, щоб підтвердити чи відкинути ідею існування цього глибоководного рифу.</i>	2	Еквівалентний відповідник
19.	To disregard	<i>Seventy-five of these measurement sequences are disregarded in the evaluation. (Nature, Oct 17, 2017)</i>	<i>Сімдесят п'ять даних вимірювальних послідовностей не беруться до уваги при оцінюванні.</i>	2	Еквівалентний відповідник
20.	To divide	<i>The prevalence of each tag sequence was determined as the number of non-zero occurrences across samples divided by the total number of samples. (Nature, Oct 31, 2017)</i>	<i>Поширеність кожної послідовності позначок визначалася як кількість ненульових випадків у зразках, поділених на загальну кількість зразків.</i>	1, 2	Еквівалентний відповідник
21.	To enter	<i>Apertures collapse or expand and allow molecules to enter. (Nature)</i>	<i>Апертури розвалюються або розкладаються, і молекули можуть бути введені всередину них.</i>	1, 2	Граматична заміна
22.	To examine	<i>Samples of the tumor are excised, examined under a microscope and, often, analyzed to pinpoint the genetic mutations responsible for the malignancy. (Scientific American, Nov 14, 2017)</i>	<i>Зразки пухлини вилучаються, вивчаються під мікроскопом і, зазвичай, аналізуються, задля точного визначення генетичних мутацій, які спричиняють появу злоякісних новоутворень.</i>	2	Еквівалентний відповідник
23.	To explore	<i>A researcher might not need to explore a particular hypothesis if others have spent months carefully doing so. (Nature)</i>	<i>Дослідник, можливо, не повинен досліджувати конкретну гіпотезу, якщо інші вчені вже провели місяці, ретельно її вивчаючи.</i>	2	Еквівалентний відповідник
24.	To extend	<i>Inefficient management extends costs and ultimately fails to deliver the scientific breakthroughs. (Nature)</i>	<i>Неефективне управління збільшує витрати і, в кінцевому підсумку, не забезпечує появу наукових досягнень.</i>	1	Контекстуальна заміна

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Продовження таблиці А.3

25.	To follow	<i>When the bot is too deep for that technique to work, NMR can still follow the robot's course, the researchers report today in Science Robotics. (Science Magazine, Nov 22, 2017)</i>	<i>Коли бот занадто складний для того, щоб ця техніка працювала, ЯМР все ще може слідувати за роботом, повідомляють сьогодні дослідники з Science Robotics.</i>	2	Еквівалентний відповідник
26.	To formulate	<i>The challenge is therefore to formulate models of fields that are both asymmetric and dipolar. (Nature, Sep 4, 2018)</i>	<i>Тим не менш, складністю залишається розроблення моделі полів, які є водночас і асиметричними, і дипольними.</i>	2	Граматична заміна
27.	To generate	<i>Through this approach, the authors generated 56 β-barrel designs that were predicted to bind tightly to DFHBI. (Nature, Sep 11, 2018)</i>	<i>Внаслідок такого підходу, вчені створили 56 β-конструкцій, які могли б міцно приєднуватися до DFHBI.</i>	1, 2	Еквівалентний відповідник
28.	To inspect	<i>A university committee must inspect animal facilities every 6 months. (Science Magazine, Oct 24, 2017)</i>	<i>Університетський комітет повинен пильно оглядати приміщення для тварин кожні 6 місяців.</i>	1	Еквівалентний відповідник
29.	To invent	<i>Whenever researchers invent a new method, unprecedented information is collected and people's understanding of the cosmos deepens. (Scientific American, Jul 3, 2018)</i>	<i>Коли дослідники винайдуть новий метод, буде зібрана безпрецедентна інформація, і людське розуміння космосу поглибиться.</i>	2	Еквівалентний відповідник
30.	To investigate	<i>There are now many more genetic conundrums to investigate. (Nature, Nov 7, 2017)</i>	<i>В даний час існує ще багато генетичних головоломок, які потрібно дослідити.</i>	2	Еквівалентний відповідник
31.	To involve	<i>At the time, researchers were starting to identify the specific protein interactions involved in cell communication. (Nature)</i>	<i>У той же час, дослідники почали виявляти особливі взаємодії між білками, які включались до клітинної комунікації.</i>	1	Контекстуальна заміна

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Продовження таблиці А.3

32.	To learn	<i>Roughly three-quarters of marine organisms produce light — but we're only beginning to learn what for. (Nature, Sep 12, 2018)</i>	<i>Всього лише три четверті водних організмів виробляють світло – та ми лише починаємо вивчати, навіщо.</i>	2	Еквівалентний відповідник
33.	To locate	<i>While the work to locate microplastic continues, scientists are not losing any time tracing the harm it might be doing to organisms and ecosystems. (Scientific American, Aug 13, 2018)</i>	<i>В той час, як робота над розміщенням мікропластику продовжується, науковці не втомлюються відслідковувати шкоду, яку він може завдати організмам та екосистемам.</i>	1	Граматична заміна
34.	To move	<i>Magnetic fields created outside the body can penetrate living tissue without harm, allowing researchers to move magnetized objects around inside. (Science Magazine, Nov 22, 2017)</i>	<i>Магнітні поля, утворені зовні тіла, можуть проникати в живу тканину не завдаючи шкоди та дозволяючи дослідникам переміщувати намагнічені об'єкти всередині тіла.</i>	1	Еквівалентний відповідник
35.	To observe	<i>We observe up to tenfold differences in the microbial loads of healthy individuals and relate this variation to enterotype differentiation. (Nature, Nov 14, 2017)</i>	<i>Ми спостерігаємо десятикратні відмінності коефіцієнтів мікробів у здорових людей та пов'язуємо цю різноманітність із ентеротипною диференціацією.</i>	1	Еквівалентний відповідник
36.	To remove	<i>Other private ventures are also taking advantage of greater public awareness to market new products to remove and measure pollutants in the air. (Nature, Sep 11, 2018)</i>	<i>Інші приватні підприємства також отримують вигоду із більшої обізнаності суспільства та пропагують нову продукцію, яка усуває та вимірює рівень забрудненості повітря.</i>	1	Контекстуальна заміна

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Продовження таблиці А.3

37.	To research	<i>SIU, based in Springfield, Ill., shared in a patent on the prospective vaccine with Rational Vaccines, which was formed to market and research the product. (Scientific American, Nov 21, 2017)</i>	<i>Університет Південного Іллінойсу, розташований у м. Спрингфілд, штат Іллінойс, поділився патентом майбутньої вакцини з Rational Vaccines, яка була сформована для випуску та дослідження продукту.</i>	2	Граматична заміна
38.	To scrutinize	<i>Now, biologists are scrutinizing PDX mice and looking for creative ways to cope with the challenges. (Nature, Aug 6, 2018)</i>	<i>На даний момент, біологи ретельно досліджують ксенографії миші та шукають незвичні шляхи вирішення проблеми.</i>	2	Еквівалентний відповідник
39.	To select	<i>Armed with brain navigation software, a surgical team chooses the entry point and maps the trajectory to the target they selected ahead of time. (Science Magazine, Sep 14, 2018)</i>	<i>Озброївшись програмою із навігації по мозку, команда хірургів вибирає точку входу та прокладає траєкторію до відібраної цілі.</i>	1, 2	Граматична заміна
40.	To study	<i>In our view, a firm connection between researchers and the reality of the diseases they study would help. (Nature)</i>	<i>На нашу думку, залучення дослідників до реальних випадків захворювань, які вони вивчають, може допомогти.</i>	2	Еквівалентний відповідник
41.	To subtract	<i>Each time rules were subtracted, the software seemed to improve. (Science Magazine, May 24, 2018)</i>	<i>Кожного разу, коли правила вилучались, програмне забезпечення покращувало свою роботу.</i>	1	Еквівалентний відповідник
42.	To survey	<i>But now, Wood shades her eyes from the glare as she surveys new understory vegetation. (Science Magazine, Sep 11, 2018)</i>	<i>Але в даний момент Вуд заслоняє від сонця очі та досліджує нову рослинність у підліску.</i>	2	Контекстуальна заміна

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Продовження таблиці А.3

43.	To test	<i>A satellite to test ways of reducing space junk deployed from the International Space Station in June. (Nature, Sep 13, 2018)</i>	<i>Супутник, який буде випробовувати способи зменшення кількості космічного сміття був запущений з Міжнародної Космічної Станції в червні.</i>	1	Граматична заміна
-----	---------	---	---	---	-------------------

Таблиця А. 4

РОЗУМОВИЙ ПРОЦЕС

Розуміння та обмірковування нової інформації: 1- Усвідомлення отриманої інформації 2- Складання характеристики

№	Лексична одиниця	Фрагмент мовою оригіналу	Переклад українською мовою		Перекладацькі трансформації
1.	To accomplish	<i>This would help mathematicians to accomplish, verify and share their work. (Nature)</i>	<i>Це допоможе математикам виконати, перевірити та поділитися своєю роботою.</i>	2	Еквівалентний відповідник
2.	To achieve	<i>Unfortunately, the specimens were incomplete, and full identification of the species was not, at the time, achieved. (Scientific American, Sep 12, 2018)</i>	<i>На жаль, отримані зразки були неповними, і повної ідентифікації виду на той час не було досягнуто.</i>	2	Еквівалентний відповідник
3.	To adopt	<i>More recent studies not included in this meta-analysis adopted additional primer modifications to allow recovery of key taxa in marine and soil samples. (Nature, Oct 31, 2017)</i>	<i>В ході останніх досліджень, які не були включені в цей мета-аналіз, була прийнята додаткова модифікація праймеру, що дозволяє відновити ключові таксони у морських та ґрунтових зразках.</i>	1	Еквівалентний відповідник
4.	To approach	<i>Among the subsidiary products recovered are ethyl propionate and ethyl butyrate, which are now being obtained on a scale never before approached. (Nature, Sep 10, 2018)</i>	<i>Серед допоміжних продуктів були знайдені етилпропіонат та етилбутират, які на сьогоднішній день отримуються в недосяжних раніше масштабах.</i>	1	Еквівалентний відповідник

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Продовження таблиці А.4

5.	To characterize	<i>Without a reliable power supply, the observatory cannot restart its planetary radar, which tracks and characterizes near-Earth asteroids. (Nature, Nov 15, 2017)</i>	<i>Без надійного джерела живлення обсерваторія не може перезавантажити свій планетарний радар, який відстежує і характеризує навколоземні астероїди.</i>	2	Еквівалентний відповідник
6.	To chart	<i>There's no way to chart the photon's trajectory from the source to the detector. (Scientific American, Sep 6, 2018)</i>	<i>Не існує способу скласти схему руху фотона від джерела до детектора.</i>	2	Еквівалентний відповідник
7.	To cogitate	<i>Academics must realize that just sending off a progress report after cogitating in the laboratory is not useful for a company. (Nature, Sep 25, 2013)</i>	<i>Вчені повинні усвідомити, що просто відправлення доповіді про хід роботи після серйозних обдумувань в лабораторії не є корисним для компанії.</i>	1	Граматична заміна
8.	To comprehend	<i>The goal is to comprehend the molecular events responsible for one of the most awe-inspiring transitions in the fossil record. (Nature, Aug 16, 2016)</i>	<i>Метою є розуміння молекулярних явищ, відповідальних за одну з найбільш надихаючих змін в історії корисних копалин.</i>	1	Граматична заміна
9.	To compute	<i>Confusion matrices were computed to measure the agreement between prediction and true observation. (Nature, Oct 31, 2017)</i>	<i>Матриці неточностей підраховують узгодження між прогнозованими та дійсними результатами спостережень.</i>	2	Контекстуальна заміна
10.	To define	<i>The previous guidelines defined high blood pressure as 140/90. (New York Times, Nov 13, 2017)</i>	<i>У попередніх рекомендаціях високий кров'яний тиск визначається показниками 140/90.</i>	2	Граматична заміна
11.	To denote	<i>In fact, it denotes the stage at which the capabilities of a quantum computer exceed those of any available classical computer. (Nature, Nov 12, 2017)</i>	<i>Насправді, це вказує на етап, на якому можливості квантового комп'ютера перевищують можливості будь-якого наявного класичного комп'ютера.</i>	1	Еквівалентний відповідник

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

12.	To determine	<i>Rogozin further vowed that officials would determine whether the hole was drilled intentionally or by accident, “either on Earth or in space.” (Scientific American, Sep 13, 2018)</i>	<i>Рогозін пообіцяв, що чиновники встановлять, «або на Землі, ао в космосі», чи дірка була висвердлена навмисно, чи випадково.</i>	1	Контекстуальна заміна
13.	To find	<i>In fact, the researchers found that levels varied by geography—and that the readings were higher than they expected. (Science Magazine, Sep 13, 2018)</i>	<i>Насправді, дослідники виявили, що рівень відрізнявся залежно від географії, і що показники були вищими, ніж очікувалося.</i>	1	Контекстуальна заміна
14.	To find out	<i>Scientists could soon find out whether light really did outpace gravity in the early universe. (The Guardian, Nov 28, 2016)</i>	<i>Вчені могли незабаром з’ясувати, чи дійсно світло виперджувало силу тяжіння у ранньому Всесвіті.</i>	1	Еквівалентний відповідник
15.	To guess	<i>The authors asked roughly 200 scientists and students, most of them psychologists and economists, to guess how likely each study was to be replicated. (Science Magazine, Aug 27, 2018)</i>	<i>Автори опитали приблизно 200 науковців та студентів, більшість з яких – психологи та економісти – щоб приблизно визначити, яка вірогідність повторення кожного з досліджень.</i>	1	Контекстуальна заміна
16.	To identify	<i>Using their approach, they performed calculations to identify amino-acid sequences that would stabilize each backbone. (Nature, Sep 11, 2018)</i>	<i>Застосовуючи свій підхід, дослідники провели підрахунки, щоб встановити послідовність амінокислот, яка б змогла стабілізувати будь-який хребет.</i>	1	Еквівалентний відповідник
17.	To imply	<i>An absence of data does not imply an absence of risk. (New York Times, Nov 10, 2017)</i>	<i>Відсутність даних не має на увазі відсутність ризику.</i>	1	Еквівалентний відповідник
18.	To indicate	<i>As the subtitle indicates, its ambitious goal is to explore the relationships between life and science. (Nature, Sep 10, 2018)</i>	<i>Як вказує підзаголовок, його честолобною метою є дослідження зв’язку між життям та наукою.</i>	1	Еквівалентний відповідник

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Продовження таблиці А.4

19.	To infer	<i>"You're not the first to infer my existence," the machine commented sourly. (Nature, Aug 14, 2018)</i>	<i>«Ви не перші, хто здогадується про моє існування,» - розчаровано прокоментував механізм.</i>	1	Еквівалентний відповідник
20.	To interpret	<i>And few people are trained in how to collect and interpret air-quality data. (Nature, Sep 3, 2018)</i>	<i>І лише декілька людей натреновані збирати та розтлумачити дані про якість повітря.</i>	1	Еквівалентний відповідник
21.	To look upon	<i>As technology continues to revolutionize our everyday lives, science fiction may become reality, and our current problems with terraforming Mars may be looked upon like a telegraph wire in the time of the smartphone. (Scientific American, Aug 27, 2018)</i>	<i>В часи захоплення технологіями щоденного життя, наукова фантастика може стати реальністю, і наші поточні проблеми із олюдженням Марсу будуть вважатися такими ж недоречними, як і проблеми телеграфних ліній в епоху смартфонів.</i>	1	Контекстуальна заміна
22.	To mean	<i>A fundamental law of physics dictates that matter is attracted to other matter, meaning large masses tend to draw other masses toward them. (Scientific American, Nov 16, 2017)</i>	<i>Основний закон фізики стверджує, що матерія притягується до іншої матерії, тобто, мається на увазі твердження про те, що великі маси притягують до себе інші маси.</i>	1	Контекстуальна заміна
23.	To meditate	<i>Lavoisier insisted that meditating on "ultimate particles" was metaphysical — and fruitless. (Nature, Aug 30, 2016)</i>	<i>Лавуазьє наполягав, що розмірковування над «елементарними частинками» було метафізичним — і безплідним.</i>	1	Еквівалентний відповідник
24.	To misinterpret	<i>"We've probably misinterpreted some past records of coastal uplift and probably oversimplified past scenarios of earthquakes." (Science Magazine, Mar 23, 2017)</i>	<i>«Мабуть ми неправильно витлумачили минулі записи про підняття прибережних смуг та, можливо, недооцінили силу попередніх землетрусів.</i>	1	Еквівалентний відповідник

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Продовження таблиці А.4

25.	To misunderstand	<i>Historically, the thinking about inflation was based on a series of misunderstandings. (Scientific American, Jul 7, 2017)</i>	<i>Історично, розуміння інфляції базувалося на низці неправильних тлумачень.</i>	1	Контекстуальна заміна
26.	To neglect	<i>The researchers did not, though, neglect the remaining 12% of species. (Economist, Jul 6, 2017)</i>	<i>Однак, дослідники не нехтують іншими 12% видів.</i>	1	Граматична заміна
27.	To note	<i>The normal, the authors note, is thus paradoxical. (Nature)</i>	<i>Тому, як зауважують автори, поняття нормального є парадоксальним.</i>	1	Контекстуальна заміна
28.	To notice	<i>But when sodium is reduced gradually, they hardly notice it. (New York Times, Nov 20, 2017)</i>	<i>Але коли кількість натрію зменшується поступово, вони навряд чи звернуть на це увагу.</i>	1	Контекстуальна заміна
29.	To obtain (data)	<i>Because it's "improbable" EPA would always be able to obtain such underlying data. (Science Magazine, Aug 28, 2018)</i>	<i>Саме тому, що це є «неправдоподібним», Управління з охорони навколишнього середовища США завжди матиме змогу отримувати такі приховані дані.</i>	1	Еквівалентний відповідник
30.	To outline	<i>In the aftermath, countless articles, books and films were created outlining the hubris of economists and their inability to see the failings of their discipline. (Nature, Sep 10, 2018)</i>	<i>Як наслідок, була створена незліченна кількість статей, книг та фільмів, в яких коротко викладалася інформація про зарозумілість економістів та їхню неспроможність побачити недоліки їхнього предмету.</i>	2	Граматична заміна
31.	To pay attention to	<i>Is quantum mechanics weird if no one is paying attention to it? (Scientific American, Jun 9, 2018)</i>	<i>Квантова механіка здається дивною, якщо ніхто не звертає на неї увагу?</i>	1	Еквівалентний відповідник

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Продовження таблиці А.4

32.	To perceive	<i>A study of how people perceive human faces will kick off a new initiative to massively scale up, accelerate, and reproduce psychology studies. (Science Magazine, Nov 8, 2017)</i>	<i>Вивчення того, як люди розрізняють людські обличчя, стане новим поштовхом для масового розширення, прискорення та відновлення психологічних досліджень.</i>	<i>1</i>	Еквівалентний відповідник
33.	To pinpoint	<i>Further study pinpointed glutamate as the trigger of the calcium wave. (Science Magazine, Sep 13, 2018)</i>	<i>Подальше дослідження вказало на глутамат як на заряд для появи кальцію в організмі.</i>	<i>1</i>	Еквівалентний відповідник
34.	To point out	<i>They point out that “IQ is related, probably more so than any other single measurable human trait, to many important educational, economic, and social outcomes.” (Scientific American, Sep 8, 2018)</i>	<i>Вони вказали, що «IQ пов’язаний, мабуть більше, ніж будь-яка інша вимірювана людська риса, з багатьма значущими освітніми, економічними та соціальними наслідками».</i>	<i>1</i>	Еквівалентний відповідник
35.	To presume	<i>Zeman initially presumed that visualization was central to the creative process. (Scientific American, Aug 1, 2018)</i>	<i>Земан з самого початку допускав, що візуалізація є основою творчого процесу.</i>	<i>1</i>	Еквівалентний відповідник
36.	To realize	<i>But we realized that even old \$20 flip phones are able to record mosquito sounds and they have similar performance to fancy phones. (Science Magazine, Nov 17, 2017)</i>	<i>Але ми усвідомили, що навіть 20-доларові розкладні мобільні телефони здатні записати звуки комарів, а також вони мають схожі характеристики до смартфонів.</i>	<i>1</i>	Еквівалентний відповідник

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Продовження таблиці А.4

37.	To reckon	<i>She reckons that violence levels are rising again, and that what is happening in Siona territory, like other parts of Colombia, constitutes a genuine “humanitarian crisis.” (The Guardian, Jun 27, 2018)</i>	<i>Вона дотримується думки, що рівень насилля знову зростає, і що події на території Сіони та інших частин Колумбії є великою «гуманітарною кризою».</i>	1	Контекстуальна заміна
38.	To recognize	<i>Researchers who have sifted through medical records of people with schizophrenia from before the disease struck, or medical records of their children, recognize subtle signs even earlier. (Science Magazine, Nov 16, 2017)</i>	<i>Дослідники, які відсортували медичні записи людей з шизофренією, що передували захворюванню, а також медичні записи їхніх дітей, помітили наявність навіть більш ранніх ознак.</i>	1	Еквівалентний відповідник
39.	To record	<i>Each bot will record data about, and videos of, every procedure it performs. (Economist, Nov 16, 2017)</i>	<i>Кожен бот зафіксує дані та відео про кожну дію, яку він виконує.</i>	2	Еквівалентний відповідник
40.	To regard	<i>They are cultural icons, regarded as living ancestors by the indigenous Maori people. (Nature, Sep 11, 2018)</i>	<i>Вони є культурними символами, які вважаються живими нащадками корінних представників племені Маорі.</i>	1	Контекстуальна заміна
41.	To reveal	<i>A brain scan revealed unusually large amounts of white matter but no clear diagnosis. (Science Magazine, Sep 14, 2018)</i>	<i>Сканування мозку виявило незвично велику кількість білої речовини, але дожного чіткого діагнозу зроблено не було.</i>	1	Еквівалентний відповідник
42.	To surmise	<i>Dr. van de Kamp surmised what happened about 30 million years ago when an animal died and its rotting carcass attracted the flies. (New York Times, Aug 28, 2018)</i>	<i>Професор Ван де Камп припустив, що трапилося приблизно 30 мільйонів років назад, коли тварина загинула, і її гниючий скелет привабив мух.</i>	1	Еквівалентний відповідник

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Продовження таблиці А.4

43.	To think	<i>Yet Shapiro's team does not think this low genetic diversity resulted from populations fluctuations. (Science Magazine, Nov 16, 2017)</i>	<i>Проте, команда Шапіро не думає, що таке низьке генетичне різноманіття спричинене коливаннями населення.</i>	1	Еквівалентний відповідник
44.	To understand	<i>This was about understanding that those most impacted by climate change are often in the weakest position to do something about it. (Scientific American, Nov 9, 2017)</i>	<i>Це давало змогу зрозуміти, що ті, хто найбільше постраждав від зміни клімату, часто опиняються в самому слабкому становищі, щоб зробити щось із цим.</i>	1	Граматична заміна

Таблиця А. 5

УЗАГАЛЬНЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ РОЗУМОВОГО ПРОЦЕСУ

Прийняття рішень: 1- Організація інформації 2- Систематизація інформації

№	Лексична одиниця	Фрагмент мовою оригіналу	Переклад українською мовою		Перекладацькі трансформації
1.	To account for	<i>Natural emissions, including those from wildfires, must be accounted for. (Nature, Sep 3, 2018)</i>	<i>Викиди, спричинені природними стихіями, включно із пожежами, повинні враховуватися.</i>	1	Еквівалентний відповідник
2.	To arrange	<i>There are potentially millions of ways to arrange the elements within them. (Nature)</i>	<i>Потенційно існують мільйони способів організувати елементи всередині них.</i>	1	Еквівалентний відповідник
3.	To belong	<i>Activating this protein, which is embedded in neuronal cell membranes, leads to either pain relief or respiratory depression depending on the brain circuit to which it belongs. (Science Magazine, Nov 16, 2017)</i>	<i>Активація цього білка, вбудованого в мембрани нейрональних клітин, може призвести або до зниження болю, або до ускладнення дихання, залежно від мозкового ланцюга, до якого він відноситься.</i>	2	Контекстуальна заміна

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Продовження таблиці А.5

4.	To classify	<i>The characteristics used to classify tumours, such as the appearance of cancer cells under a microscope, usually reflect the type of cell from which the cancer originated. (Nature, Sep 11, 2018)</i>	<i>Характеристики, такі як вигляд ракових клітин під мікроскопом, за допомогою яких класифікують пухлини, зазвичай відображають вид клітини, з якої прогресував рак.</i>	2	Еквівалентний відповідник
5.	To complement	<i>They also used satellite measurements to complement the rain gauge readings. (The Guardian, Sep 12, 2018)</i>	<i>Вони також використали результати вимірювання із супутника, щоб доповнити ними показники плевіометра.</i>	1	Еквівалентний відповідник
6.	To correlate	<i>In cases where clinical data were available, lab results correlated with clinical findings more than 96% of the time. (Nature, Sep 11, 2018)</i>	<i>У разі, коли клінічні дані були доступні, лабораторні результати співвідносилися із клінічними висновками більше ніж у 96% випадків.</i>	2	Еквівалентний відповідник
7.	To correspond to	<i>The centre energy of the prolonged line emission corresponds to electron–positron annihilation, providing conclusive evidence of positrons being produced after the lightning. (Nature, Nov 21, 2017)</i>	<i>Енергія центру тривалої лінійної емісії відповідає електронно-позитронній анігіляції, що дає остаточні докази того, що позитрони виробляються після блискавки.</i>	2	Еквівалентний відповідник
8.	To depend on	<i>Response to immune checkpoint blockade is likely to depend on tumour-intrinsic and microenvironmental factors. (Nature, Nov 7, 2017)</i>	<i>Відповідь на блокаду імунної контрольної точки, швидше за все, буде залежати від внутрішньо-пухлинних та мікроекологічних факторів.</i>	1	Еквівалентний відповідник
9.	To design	<i>But they've never managed to design their own proteins from scratch. (Science Magazine, Sep 12, 2018)</i>	<i>Але вони досі не зуміли створити із нічого власні протеїни.</i>	1	Контекстуальна заміна

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Продовження таблиці А.5

10.	To distinguish	<i>Human ancestors first distinguished themselves from other primates by their unusual way of hunting prey. (Science Magazine, Sep 11, 2018)</i>	<i>Нащадки людини вперше відрізняли себе від інших приматів завдяки незвичному способу полювання.</i>	<i>1</i>	Еквівалентний відповідник
11.	To enumerate	<i>Pythagoras did not simply enumerate examples of this theorem; he developed a method of mathematical deduction to prove the thing generally. (Cosmos)</i>	<i>Піфагор не лише перерахував приклади використання цієї теореми, він розробив метод математичної дедукції, щоб довести її в загальному вигляді.</i>	<i>1</i>	Еквівалентний відповідник
12.	To establish	<i>Government agencies should establish a process to enable the scientific community to agree on the most promising strategic directions for space science. (Nature)</i>	<i>Державні установи повинні заснувати процес, який дозволить науковому співтовариству узгодити найбільш перспективні стратегічні напрями досліджень в космічній науці.</i>	<i>1</i>	Еквівалентний відповідник
13.	To label	<i>But when the body mistakenly labels our own cells as the enemy and launches an internal attack on itself, autoimmunity is born. (Salon, Sep 4, 2018)</i>	<i>Але коли тіло помилково таврує власні клітини як ворожі та запускає внутрішню атаку на самого себе, пробуджується автоімунітет.</i>	<i>1</i>	Еквівалентний відповідник
14.	To link	<i>For example, a variant that hampers a cell's ability to repair DNA in the lab might also be linked to cancer in the clinic. (Nature, Sep 11, 2018)</i>	<i>Наприклад, варіація, яка перешкоджає клітині відновити ДНК в лабораторії, може також бути пов'язаною із раком в клінічних випадках.</i>	<i>1</i>	Еквівалентний відповідник
15.	To list	<i>Please list the great scientific advances in both applied science and basic research produced by the space station. (New York Times, Nov 13, 2017))</i>	<i>Будь-ласка, перелічіть великі наукові досягнення як прикладної науки, так і фундаментальних досліджень на космічній станції.</i>	<i>1</i>	Контекстуальна заміна

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Продовження таблиці А.5

16.	To register	<i>The email signature on Cryos boasts: “The highest number of registered pregnancies in the world.” (The Guardian, Aug 15, 2018)</i>	<i>Підпис на листах від Кріос хвалиться: «Найвища кількість zareєстрованих вагітностей у світі».</i>	1	Еквівалентний відповідник
17.	To regulate	<i>“After decades, there is no evidence that the tobacco industry is able to regulate itself.” (New York Times, Sep 12, 2018)</i>	<i>«Після декад існування, все ще немає доказів того, що тютюнова промисловість здатна впорядковувати себе.»</i>	2	Контекстуальна заміна
18.	To shape	<i>It will be a welcome move: scientific expertise will be essential in shaping the country’s future. (Nature, Sep 10, 2018)</i>	<i>Це буде прийнятний крок: наукова експертиза буде необхідною в процесі упорядкування майбутнього країни.</i>	2	Контекстуальна заміна
19.	To suggest	<i>Some studies suggest communities aren’t much better prepared than in the past, however. (Scientific American, Sep 13, 2018)</i>	<i>Однак, деякі дослідження наводять на думку, що на даний момент общини підготовані не краще, ніж у минулому.</i>	1	Контекстуальна заміна
20.	To vary	<i>If microbial load varies substantially between samples, relative profiling will hamper attempts to link microbiome features to quantitative data such as physiological parameters or metabolite concentrations. (Nature, Nov 14, 2017)</i>	<i>Якщо мікробне навантаження істотно різниться між зразками, то відносна профілізація перешкоджатиме спробам пов’язати мікробіомічні особливості з кількісними даними, такими як фізіологічні параметри або концентрації метаболітів.</i>	1	Еквівалентний відповідник

Таблиця А. 6

УЗАГАЛЬНЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ РОЗУМОВОГО ПРОЦЕСУ

Перетворення інформації на знання: 1- Перевірка інформації 2- Складання висновку, оцінювання

№	Лексична одиниця	Фрагмент мовою оригіналу	Переклад українською мовою		Перекладацькі трансформації
1.	To adjudge	<i>Only governments adjudged to have adequate protections in place to prevent abuses are meant to receive information. (Forbes, May 30, 2014)</i>	<i>Лише ті уряди, які прийняли рішення придбати належні засоби захисту, щоб запобігти нападам, зможуть отримати інформацію.</i>	2	Еквівалентний відповідник
2.	To be certain	<i>Without the actual code, parameters and data used, it is impossible for other researchers to be certain whether the published implementation is correct, or whether their own data are consistent with the published results. (Nature, Aug 19, 2018)</i>	<i>Без наявного коду, параметрів та використаної інформації, дослідники не можуть бути впевненими, чи є правильною опублікована розробка, і чи їхні дані відповідають оприлюдненим результатам.</i>	2	Еквівалентний відповідник
3.	To be sure	<i>We were not sure if they were doing something important. (Nature, Oct 23, 2017)</i>	<i>Ми не були впевнені, що вони роблять щось важливе.</i>	2	Еквівалентний відповідник
4.	To check	<i>Patients taking the more potent diuretic, chlorthalidone, should have regular lab tests to check sodium levels. (New York Times, Nov 15, 2017)</i>	<i>Пацієнти, які приймають більш потужний сечогінний засіб, хлорталідон, повинні регулярно проходити лабораторні дослідження, щоб перевірити рівень натрію.</i>	1	Еквівалентний відповідник

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Продовження таблиці А.6

5.	To conclude	<i>The paper concluded that, with the possible exception of lethal injection, all these methods were likely to cause extreme pain. (The Guardian, Nov 14, 2017)</i>	<i>У роботі було зроблено висновок, що за можливим винятком летальної ін'єкції, всі ці способи, ймовірно, викликають надзвичайний біль.</i>	2	Контекстуальна заміна
6.	To confirm	<i>The researchers caution that the functions of the two genes and details of how they "jump" still need to be confirmed. (Science Magazine, Sep 7, 2018)</i>	<i>Дослідники попереджують, що дані про функціонування цих двох генів та деталі того, як саме вони «стрибають» у показниках, потребують підтвердження.</i>	1	Граматична заміна
7.	To consider	<i>Finally, many people consider the three-blade turbine to be the most aesthetically pleasing design. (New York Times, Nov 10, 2017)</i>	<i>І, нарешті, багато людей вважають трьохлопатеву турбіну приладом із найбільш естетичним дизайном.</i>	2	Еквівалентний відповідник
8.	To count (as)	<i>In 2011 and 2014, the high court reaffirmed this precedent, saying that greenhouse gases absolutely count as dangerous air pollutants and therefore the EPA is required to do something to reduce emissions. (Salon, Sep 11, 2018)</i>	<i>У 2011 та 2014 роках, вищий суд знову підтвердив наявність судового прецеденту, відповідно до якого парниковий газ вважається небезпечним забруднювачем повітря, а, отже, Агентство з питань охорони навколишнього середовища повинне прийняти відповідні міри для зниження об'єму викидів.</i>	2	Контекстуальна заміна
9.	To deduce	<i>From the distortions, researchers deduced the distribution of dark matter in the cluster. (Science Magazine, Apr 5, 2018)</i>	<i>Беручи за вихідні дані деформації, дослідники зробили висновки щодо розповсюдження темної матерії у (зоряному) скупченні.</i>	2	Еквівалентний відповідник

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Продовження таблиці А.6

10.	To deem	<i>A third group – including Vishwanath – also found hundreds of topological materials, many of which they deem promising. (Scientific American, Aug 11, 2018)</i>	<i>Третя група – включно з Вішванатом – також знайшла сотні топологічних екземплярів, велику кількість з яких вони вважають багатообіцяючими.</i>	2	Еквівалентний відповідник
11.	To disfavor	<i>The results strongly disfavour the black hole at the centre of the Milky Way as a major source of the higher-energy particles. (Nature, Sep 20, 2017)</i>	<i>Результати не підтверджують ідею чорної діри в центрі Чумацького шляху як основного джерела високоенергетичних частинок.</i>	1	Контекстуальна заміна, нейтралізація
12.	To endorse	<i>The review, which was given the additional task of assessing NASA's Mars Exploration Program, found the sample return plans sensible and endorsed them. (Science Magazine, Aug 7, 2018)</i>	<i>Під час процесу перегляду рішення, згідно якого з'явилося додаткове завдання для програми НАСА по дослідженню Марса, було визначено і підтверджено правильність того, що плани щодо повернення зразку є розсудливими.</i>	1	Граматична заміна
13.	To ensure	<i>We must encourage openness and transparency of research, ensuring it is disseminated as widely, quickly and clearly as possible. (Scientific American, Sep 13, 2018)</i>	<i>Ми повинні заохочувати відкритість та прозорість дослідження, запевняючись в тому, що його результати поширюються наскільки можливо відкрито, швидко та зрозуміло.</i>	1	Еквівалентний відповідник
14.	To estimate	<i>From the rate at which the epithelial cells took up phages in the lab, the researchers estimated that a person might absorb up to 30 billion in a day. (Science Magazine, Nov 21, 2017)</i>	<i>Дослідники оцінили, що з такою швидкістю, як клітини епітелію поглинають бактеріофаги в лабораторіях, людина змогла б поглинути до 30 мільярдів фагів у день.</i>	2	Еквівалентний відповідник

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Продовження таблиці А.6

15.	To evaluate	<i>Companies are getting better at evaluating the environmental impacts of their products and supply chains, and at conveying that information to consumers. (Nature)</i>	<i>Компанії стають кращими в оцінюванні впливу своєї продукції та ланцюгів постачання на навколишнє середовище, а також передачі цієї інформації споживачам.</i>	2	Еквівалентний відповідник
16.	To institute	<i>But, he adds, no one seems likely to dare to institute such rules. (Nature, Sep 11, 2018)</i>	<i>Але, - він додає, - здається, що ніхто не ризикнув встановити такі правила.</i>	2	Еквівалентний відповідник
17.	To introduce	<i>The technique might make it possible to introduce not just a gene engineered to reduce fertility, but also the genes for the Crispr molecules themselves. (New York Times, Nov 16, 2017)</i>	<i>Ця методика може дозволити створити не просто ген, розроблений з метою зменшення родючості, а й гени для самих молекул Crispr.</i>	2	Контекстуальна заміна
18.	To justify	<i>Either way, researchers also believe the intervention can ease current symptoms, which makes offering it as a preventive much easier to justify. (Science Magazine, Nov 16, 2017)</i>	<i>У будь-якому випадку, дослідники також вважають, що таке втручання може полегшити поточні симптоми, і, таким чином, набагато легше виправдати його пропагування у ролі профілактичного заходу.</i>	1	Еквівалентний відповідник
19.	To know	<i>They also knew that liver cancer commonly appears in mice engineered to lack certain genes required for the management of day-night cycles. (Economist, Dec 1, 2016)</i>	<i>Вони також знали, що рак печінки зазвичай з'являється у мишей, виведених з урахуванням відсутності певних генів, необхідних для керування циклами зміни дня і ночі.</i>	2	Еквівалентний відповідник

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Продовження таблиці А.6

20.	To lead to (the conclusion)	<i>We propose that the vast amounts of very similar repeated sequences cause frequent errors in recombination and lead to gene duplications and structural chromosome changes that drive fast genome evolution. (Nature, Nov 14, 2017)</i>	<i>Ми пропонуємо ідею того, що величезна кількість дуже схожих повторюваних послідовностей спричиняють часті помилки в рекомбінації та призводять до копіювання генів та структурних змін хромосом, що стимулюють швидку еволюцію генома.</i>	I	Еквівалентний відповідник
21.	To prove	<i>Montzka believes that discoveries such as that of his team prove the merits of atmospheric research. (Nature, Sep 11, 2018)</i>	<i>Монцка вважає, що такі відкриття, які зробила його команда, доводять заслуги дослідження атмосфери.</i>	I	Еквівалентний відповідник
22.	To reason	<i>Post Reformation, they split from Lutherans and the Reformed, being stricter and having a belief that baptism should come when young adults are able to reason and make an informed commitment to their faith. (New York Times, Nov 15, 2017)</i>	<i>Після періоду реформацій вони відкололися від лютеранів та реформатів, будучи жорсткішими і вірячи в те, що процес хрещення повинен пройти, коли молоді люди здатні зрозуміти та прийняти обгрунтоване рішення щодо своєї віри.</i>	I	Контекстуальна заміна, граматична заміна
23.	To refine	<i>And as stem-cell culturing techniques continue to be refined, the prospect of growing not only individual cell types but whole, functional retinas moves closer. (Nature, Sep 4, 2018)</i>	<i>І в той час як техніки вирощування стовбурних клітин продовжують вдосконалюватися, прогнози на вирощення не просто окремих клітин, але й цілих функціонуючих сітківки покращуються.</i>	I	Граматична заміна
24.	To reform	<i>Rather than discourage women interested in medical careers, she asks, “why not reform and improve” hospital operations? (Science Magazine, Aug 8, 2018)</i>	<i>Замість того, щоб відбивати у зацікавлених жінок бажання будувати медичну кар’єру, запитує вона, «чому б не виправити та покращити» рівень проведення лікарняних операцій?</i>	I	Контекстуальна заміна

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Продовження таблиці А.6

25.	To result in	<i>That resulted in about 110 million tons of coal ash which contains arsenic, lead and mercury. (Salon, Sep 14, 2018)</i>	<i>Отриманим результатом стали майже 110 мільйонів тон вугільної золи, до складу якої входили арсеній, свинець та меркурій.</i>	2	Модуляція
26.	To rethink	<i>We call on ecologists to rethink their models and experiments. (Nature, Aug 14, 2018)</i>	<i>Ми закликаємо екологів переглянути своє попереднє рішення щодо своїх моделей та експериментів.</i>	1	Модуляція
27.	To solve	<i>For example, our group collaborates with computational experts to solve various problems ranging from gas separation to catalysis. (Nature)</i>	<i>Наприклад, наша група співпрацює із фахівцями в галузі розрахунків для вирішення різних завдань, починаючи від відділення газу і закінчуючи каталізом.</i>	2	Граматична заміна
28.	To specify	<i>Other data simply do not exist in usable form: agencies may record deaths due to drug overdose, for instance, but fail to specify which drug was responsible. (Nature, Aug 14, 2018)</i>	<i>Інші дані просто-напросто не існують у тому вигляді, в якому їх можна було б використати: установи можуть зафіксувати смерть від занадто великої дози наркотичних речовин, але їм не вдається уточнити, яка саме наркотична речовина спричинила смерть.</i>	1	Еквівалентний відповідник
29.	To summarize	<i>The other summarizes the latest findings on the global carbon cycle. (Nature, Nov 2, 2017)</i>	<i>Інший підсумовує висновки останніх досліджень загального циклу вуглецю.</i>	2	Еквівалентний відповідник
30.	To turn out	<i>The gene turned out to be a mediator of inflammation; its effect on tumours was secondary. (Nature)</i>	<i>Цей ген, в результаті, виявився посередником запалення; його вплив на пухлини був вторинним.</i>	1	Еквівалентний відповідник
31.	To uncover	<i>The researcher quickly uncovered four tiny shards of bone, still moist and pink. (Science Magazine, Sep 6, 2018)</i>	<i>Дослідники швидко віднайшли чотири невеликих уламки кістки, все ще вологої та рожевої.</i>	1	Еквівалентний відповідник

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Продовження таблиці А.6

32.	To view (as)	<i>So, if we want to see increased climate change concern among Americans, we can't expect scientists and opinion leaders, sometimes viewed as political actors, to do all of the work. (Scientific American, Nov 21, 2017)</i>	<i>Отже, якщо ми хочемо побачити підвищення рівня обізнаності американців щодо кліматичних змін, ми не можемо очікувати, що вчені та громадські лідери, які іноді вважаються політичними діячами, виконають всю роботу.</i>	2	Граматична заміна, контекстуальна заміна
-----	--------------	--	--	---	--

Таблиця А. 7

СТАНОВЛЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО СТАНУ

Знання стає складовою одиницею пам'яті: 1- Запам'ятовування набутих знань
2- Повторення вивченої інформації

№	Лексична одиниця	Фрагмент мовою оригіналу	Переклад українською мовою		Перекладацькі трансформації
1.	To advance	<i>"We want to advance the science and innovation skills of the nation at large." (Nature, Sep 10, 2018)</i>	<i>«Ми хочемо просувати досвід науковців та інноваторів у маси.</i>	2	Еквівалентний відповідник
2.	To bear in mind	<i>One must bear in mind that the recent history of anti-cancer efforts is littered with failures. (New York Times, Aug 1, 2016))</i>	<i>Слід пам'ятати, що недавня історія боротьби з раком переповнена невдачами.</i>	1	Модуляція
3.	To forget	<i>The same year, forgotten vials of smallpox virus were discovered on the campus of the National Institutes of Health. (Science Magazine, Oct 31, 2017)</i>	<i>У тому ж році в кампусі Національного інституту здоров'я були виявлені забуті ампули вірусу віспи.</i>	1	Еквівалентний відповідник

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Продовження таблиці А.7

4.	To memorize	<i>It made the process not only feel creative, but it also made the programming fundamentals feel like exciting tools rather than things to memorize. (Scientific American, Sep 16, 2017)</i>	<i>Це зробило процес не лише креативним, але також перетворило основи програмування на захоплюючий інструмент, а не на список речей, які необхідно завчити напам'ять.</i>	1	Еквівалентний відповідник
5.	To recollect	<i>The study, published in the US journal Science, indicated that memories do in fact remain, but are simply unable to be recollected. (The Guardian, May 29, 2015)</i>	<i>Дослідження, опубліковане в журналі «Наука» в США, показало, що спогади насправді залишаються, але їх просто не можна згадати.</i>	2	Граматична заміна
6.	To remember	<i>You may remember the other: the network created by symbiotic root fungi between trees, is informally called the wood wide web. (Scientific American, Oct 21, 2017)</i>	<i>Запам'ятайте: мережа, яка створена симбіотичними корінними грибами між деревами, неофіційно називається широкою деревною мережею.</i>	1	Модуляція
7.	To remind	<i>The study also reminds us of the fact that "passenger pigeon population had been enormous for at least 20,000 years, including the last ice age". (New York Times, Nov 16, 2017)</i>	<i>Дослідження також нагадує нам про те, що «кількість мандрівних голубів досягало величезних показників за як мінімум останні 20 000 років, включаючи останній льодовиковий період».</i>	2	Еквівалентний відповідник
8.	To reminiscence	<i>We reminisce about this assignment, which involved a plant with seeds that smell like dung. (The New Yorker, Aug 1, 2016))</i>	<i>Ми пригадуємо це завдання, в ході якого вивчалася рослина з насінням, що мало запах, як у гною.</i>	2	Еквівалентний відповідник

Таблиця А. 8

СТАНОВЛЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО СТАНУ

Представлення підсумків та передача знань: 1- Висловлювання, розповідь 2-
Обговорення 3- Демонстрація

№	Лексична одиниця	Фрагмент мовою оригіналу	Переклад українською мовою		Перекладацькі трансформації
1.	To argue	<i>It's that very precariousness, the authors argue, that can reinforce the power of the normal, as people constantly try to approximate it. (Nature)</i>	<i>Саме така нестійкість, як сперечаються автори, може відновити силу норми, оскільки люди постійно намагаються наблизитись до неї.</i>	2	Еквівалентний відповідник
2.	To claim	<i>Some weak observational evidence for this was recently claimed. (Nature, Nov 21, 2017)</i>	<i>Нещодавно було заявлено, що на цю тему з'явилися дані незначних спостережень.</i>	1	Еквівалентний відповідник
3.	To comment	<i>The Energy Department and the labs declined to comment about his assertions. (Scientific American, Sep 12, 2018)</i>	<i>Департамент енергетики та лабораторії відмовилися коментувати його заяву.</i>	1	Адаптивне транскодування
4.	To confess	<i>For these organizations to confess that addiction isn't really a disease would be tantamount to admitting that they're in no position to tackle it, which would be a form of institutional suicide. (Scientific American, Feb 9, 2018)</i>	<i>Зізнатися в тому, що схильність до вживання пагубних речовин не є хворобою, для цих організацій буде рівнозначним до визнання того, що вони не мають права втручатися, що, в свою чергу, буде свого роду суїцидом для таких організацій.</i>	1	Еквівалентний відповідник

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Продовження таблиці А.8

5.	To contribute	<i>By 1995, four groups around the world were in competition, and several others were contributing key techniques to improve crystallization or locate atoms. (Nature, Sep 3, 2018)</i>	<i>До 1995 року лише чотири групи вчених зі всього світу все ще змагалися один із одним, в той час як декілька інших груп робили внесок у розвиток основних технік покращення кристалізації та локалізації атомів.</i>	1	Еквівалентний відповідник
6.	To criticize	<i>But the project was halted after agency science advisers criticized the quality of data that were being collected. (Science Magazine, Sep 13, 2018)</i>	<i>Але проект був призупинений після того, як агентство наукових консультантів дало негативну оцінку якості зібраних даних.</i>	2	Модуляція
7.	To deliver (a report)	<i>Brain implants that deliver electrical pulses tuned to a person's feelings and behaviour are being tested in people for the first time. (Nature, Nov 21, 2017)</i>	<i>Мозкові імпланти, які поставляють електричні імпульси, налаштовані на почуття та поведінку людини, вперше тестуються на людині.</i>	1	Контекстуальна заміна
8.	To demonstrate	<i>We demonstrate that quantum correlations between a photon and a single collective spin excitation can be transferred to the solid-state system. (Nature, Nov 21, 2017)</i>	<i>Ми наочно показуємо, що квантові кореляції між фотоном і єдиним загальним спиновим збудженням можуть бути перенесені в систему твердих тіл.</i>	3	Еквівалентний відповідник, модуляція
9.	To deny	<i>There are politicians that are denying the role of humans in climate change, even though the science happens to be unambiguous on it. (Salon, Aug 13, 2018)</i>	<i>Деякі політики заперечують вплив людей на зміну клімату, хоча навіть наука однозначно підтверджує протилежне.</i>	2	Еквівалентний відповідник
10.	To discuss	<i>When discussing the possible effects of the vaccine in emails dated Oct... (Scientific American, Nov 21, 2017)</i>	<i>Обговорюючи можливі ефекти вакцини в листах від жовтня...</i>	2	Еквівалентний відповідник

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Продовження таблиці А.8

11.	To display	<i>The well-preserved skeleton will be displayed at the visitor center of nature reserve, officials say. (National Geographic, Nov 21, 2017)</i>	<i>Добре збережений скелет буде зображатися в залі для відвідувачів природного заповідника, повідомляють посадові особи.</i>	3	Еквівалентний відповідник
12.	To distribute	<i>Just as online marketing companies use sponsored content and search engine manipulation to distribute biased information to the public, governments are using internet to pursue their agendas. (Salon, Aug 4, 2018)</i>	<i>Зовсім як маркетингові компанії використовують спонсорський контент та маніпуляції із пошуковими системами для поширення необ'єктивної інформації, уряд використовує Інтернет щоб слідувати виконанню порядку денного.</i>	1	Граматична заміна
13.	To dwell on	<i>The report dwells frequently on climate science, yet the greatest concerns among scientists relate to biomedicine and psychology. (Nature, May 21, 2018)</i>	<i>Доповіді часто зосереджують увагу на вивченні клімату, однак найбільше занепокоєння серед науковців викликає біомедицина та психологія.</i>	1	Контекстуальна заміна
14.	To emphasize	<i>These examples emphasize data without a lot of other attention-getting strategies. (Scientific American, Sep 13, 2018)</i>	<i>Ці приклади роблять наголос на даних, не застосовуючи інші стратегії для привертання уваги.</i>	1	Еквівалентний відповідник
15.	To explain	<i>And they don't explain what exercise actually does to the brain. (Science Magazine, Sep 6, 2018)</i>	<i>А ще вони не пояснюють, як вправи насправді впливають на мозок.</i>	1	Еквівалентний відповідник
16.	To illustrate	<i>But the episode illustrates the first argument against human travel to Mars: contamination. (The Guardian, Aug 28, 2018)</i>	<i>Але ця подія ілюструє перший аргумент проти подорожей людини на Марс: забруднення.</i>	3	Адаптивне транскодування

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Продовження таблиці А.8

17.	To inform	<i>Such data, Planavsky says, should help inform the construction of the next generation of telescopes designed to hunt for life on other worlds. (Scientific American, Sep 10, 2018)</i>	<i>Такі дані, стверджує Планавський, повинні допомогти сповістити про спорудження нового покоління телескопів, спроектованих для відслідковування признаков життя в інших світах.</i>	<i>1</i>	Контекстуальна заміна
18.	To insist (on / upon)	<i>But the EPA insists that the review process used in these chemical evaluations is intended to “comprehensively capture all available science”. (Nature, Aug 13, 2018)</i>	<i>Але Управління з охорони навколишнього середовища США наполягає на тому, що процес оглду, який застосовується при хімічному оцінюванні має на меті «всебічний збір наукових даних».</i>	<i>1</i>	Еквівалентний відповідник
19.	To mention	<i>Selecting ‘genes’, for instance, pulls up a list of the genes associated with CXCL13, ranked by how many publications mention them. (Nature, Sep 9, 2018)</i>	<i>Обираючи, наприклад, вкладку «гени», з’являється список генів, що асоціюються із CXCL13, розташованих в порядку того, як часто вони зазначаються у публікаціях.</i>	<i>1</i>	Граматична заміна, контекстуальна заміна
20.	To present	<i>Here we present a fitness model for tumours based on immune interactions of neoantigens that predicts response to immunotherapy. (Nature, Nov 7, 2017)</i>	<i>Тут ми презентуємо тренувальну модель пухлини, сконструйовану на основі імунних взаємодій неоантигенів, які показують реакцію на імунотерапію.</i>	<i>3</i>	Адаптивне транскодування
21.	To put forward	<i>Dr. Scheib and her colleagues put forward a few scenarios that might explain these results. (New York Times, May 31, 2018)</i>	<i>Доктор Шейб та її колеги висунули ідеї кількох сценаріїв, які можуть могли б пояснити такі результати.</i>	<i>1</i>	Модуляція, контекстуальна заміна
22.	To release	<i>Unfortunately, data released while the talks were happening highlight a worrying disconnect between rhetoric and real-world trends. (Nature)</i>	<i>На жаль, дані, оприлюднені під час переговорів, підкреслюють тривожний розрив між риторикою та реальними тенденціями.</i>	<i>1</i>	Еквівалентний відповідник

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Продовження таблиці А.8

23.	To report	<i>But the fourth type, which usually responds to upward motion, now responded to a much broader range of motion, including down and sideways, they report today in Neuron. (Science Magazine, Sep 13, 2018)</i>	<i>А четвертий тип, який зазвичай відповідає за рух вгору, тепер відповідає за більш широкий діапазон рухів, які включають рух вниз і в сторони, - вони сьогодні повідомили у відділенні Neuron.</i>	<i>1</i>	Еквівалентний відповідник
24.	To state	<i>“The Department shall not use any appropriated funds to plan or execute the termination of ARPA-E,” it states. (Science Magazine, Sep 13, 2018)</i>	<i>Він заявляє: «Управління не буде використовувати жодні асигновані кошти для планування чи виконання дій для закінчення роботи ARPA-E.</i>	<i>1</i>	Еквівалентний відповідник
25.	To stress	<i>Mörseburg says the hypothesis is plausible, though he stresses that a single instance can't reveal whether the practice was widespread. (Science Magazine, Sep 5, 2018)</i>	<i>Морзбург стверджує, що ця гіпотеза є правдоподібною, однак наголошує, що один випадок не може відповідати за широке застосування таких методів.</i>	<i>1</i>	Еквівалентний відповідник
26.	To support	<i>In addition to the biodiversity they support, these landscapes are also home to some of the poorest and most politically marginalized peoples on the planet. (Scientific American, Sep 13, 2018)</i>	<i>На додаток до біорізноманіття, яке вони пропагують, ця територія є також домом для найбільш політично відокремлених людей на планет.</i>	<i>1</i>	Контекстуальна заміна

Додаток Б

Іменники англійської мови на позначення когнітивних процесів людини

Таблиця Б. 1

СУБ'ЄКТ МИСЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Позитивна характеристика

№	Лексична одиниця	Фрагмент мовою оригіналу	Переклад українською мовою	Перекладацькі трансформації
1.	Connoisseur	<i>The story of the 1951 annual Explorers Club dinner is famous, at least among explorers, paleontologists and connoisseurs of exotic cuisine. (New York Times, Feb 3, 2016)</i>	<i>Розповідь про щорічний обід Дослідницького клубу в 1951 році відома, принаймні, серед дослідників, палеонтологів та знавців екзотичної кухні.</i>	Еквівалентний відповідник
2.	Egghead	<i>PARC – Xerox's legendary Palo Alto Research Center – was vastly more than a mere collection of tinkering eggheads. (Forbes, Mar 21, 2015)</i>	<i>PARC – легендарний науково-дослідницький центр Palo Alto компанії Xerox – був чимось набагато більшим, ніж просто місцем зустрічі несерйозних інтелектуалів.</i>	Еквівалентний відповідник
3.	Erudite	<i>Here was one instance at least in which erudite opinion was shared by the masses. (The New Yorker, Jul 29, 2016)</i>	<i>І це був щонайменше один випадок, коли соціум погодився із точкою зору ерудита.</i>	Транскодуювання, еквівалентний відповідник
4.	Expert	<i>Some experts who were not part of the research are skeptical about the team's findings. (Scientific American, Nov 15, 2017)</i>	<i>Деякі експерти, які не були частиною дослідження, скептично ставляться до висновків команди.</i>	Транскодуювання, еквівалентний відповідник
5.	Genius	<i>Back then, scientific reputations were built not on periodicals but on books and other proofs of genius that demonstrated mastery of a subject. (Nature, Nov 7, 2017)</i>	<i>На той час, репутація науковця будувалася не на періодичних виданнях, а на книгах та інших доказах генія, які демонстрували його майстерність.</i>	Транскодуювання, еквівалентний відповідник
6.	Master	<i>Indeed, Pines was a master of convening diverse people to pursue new directions. (Nature, Aug 19, 2018)</i>	<i>І справді, Пайнз був майстром зібрати найрізноманітніших людей для досягнення нових цілей.</i>	Транскодуювання, еквівалентний відповідник

Таблиця Б. 2

СУБ'ЄКТ МИСЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Негативна характеристика

№	Лексична одиниця	Фрагмент мовою оригіналу	Переклад українською мовою	Перекладацькі трансформації
1.	Fool	<i>Only the fools who bought into political tribalism thinks otherwise. (New York Times, Apr 16, 2018)</i>	<i>Лише дурні, які купилися на політичний трайбалізм, думають по-інакшому.</i>	Еквівалентний відповідник
2.	Jerk	<i>I could make some of the same nasty comments about cranky, fussy post menopausal women as the typical male jerk. (New York Times, Oct 7, 2016)</i>	<i>Я міг би сказати один із тих же неприємних коментарів про капризних, метушливих жінок після менопаузи який є типовим для чоловіків-тупиць.</i>	Контекстуальна заміна
3.	Moron	<i>Many medical providers assume that a person with diabetes is a semi-literate moron who does nothing but watch TV and eat potato chips. (New York Times, Apr 25, 2018)</i>	<i>Багато медичних годувальників припускають, що людина-діабетик – це напів-грамотний дурень, який нічого, окрім перегляду телепередач та споживання картопляних чіпсів, не робить.</i>	Контекстуальна заміна

Таблиця Б. 3

ВЛАСНЕ РОЗУМОВІ ЗДІБНОСТІ

№	Лексична одиниця	Фрагмент мовою оригіналу	Переклад українською мовою	Перекладацькі трансформації
1.	Ability	<i>Immunologist John Tregoning shares evidence-based life hacks to combat the distractions that are nibbling away at our ability to think big thoughts. (Nature, Sep 12, 2018)</i>	<i>Імунолог Джон Трегонінг ділиться доведеними на власному досвіді життєвими порадами, як не подолати бажання відволіктись, яке підточує нашу здатність придумувати геніальні ідеї.</i>	Еквівалентний відповідник

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Продовження таблиці Б.3

2.	Brainpower	<i>“There’s a lot of mental brainpower in trial design — in the statistics, in the writing, in making sense of the data.” (Nature, Apr 10, 2018)</i>	«Для розробки пробної конструкції необхідні неабиякі розумові здібності – знання статистики, письма, розуміння суті даних.	Еквівалентний відповідник
3.	Brains	<i>The drugs act on neuronal receptors to dull pain, but those in the brain stem also control breathing. (Science Magazine, Nov 16, 2017)</i>	Препарати діють на нейронні рецептори, щоб полегшити біль, а ті, що надходять до стовбуру головного мозку, ще й контролюють дихання.	Еквівалентний відповідник
4.	Capability	<i>Intelligence is a very general mental capability that, among other things, involves the ability to reason, plan, solve problems, think abstractly, comprehend complex ideas, learn quickly and learn from experience. (Scientific American, Sep 8, 2018)</i>	Інтелект – це дуже загальна мисленнєва здібність яка, окрім інших речей включає в себе здатність обґрунтовувати, планувати, вирішувати проблеми, абстрактно мислити, розуміти складні ідеї, швидко навчатися та вчитися із власного досвіду.	Еквівалентний відповідник
5.	Consciousness	<i>Without being aware of it, I was undergoing a change in consciousness in connection with the human habitat. (Scientific American, Oct 6, 2017)</i>	Не усвідомлюючи цього, я змінював процес свого усвідомлення речей у зв’язку зі зміною місця проживання людини.	Граматична заміна
6.	Intellect	<i>Dr. Langejans said that understanding how Neanderthals produced the adhesive may contribute to a better understanding of their intellect. (New York Times, Sep 7, 2017)</i>	Доктор Лангеджанс сказав, що розуміння того, як неандертальці виготовляли клей, можуть сприяти кращому розумінню їхнього інтелекту .	Транскодування
7.	Intelligence	<i>Artificial intelligence will greatly hasten the design of innovative drugs and materials. (Scientific American, Sep 14, 2018)</i>	Штучний інтелект значно пришвидшить розробку інноваційних ліків та матеріалів.	Еквівалентний відповідник
8.	Memory	<i>The mice made new brain cells, but that didn’t seem to help their memory. (Science Magazine, Sep 6, 2018)</i>	В мозкові миші з’явилися нові клітини, але, вочевидь, це не допомогло покращенню пам’яті .	Еквівалентний відповідник

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Продовження таблиці Б.3

9.	Mind	<i>But the human mind is lazy, and fast, intuitive thinking is easier to rely on as our default mode. (Scientific American, Nov 14, 2017)</i>	<i>Але процес людського мислення ледачий, і, тому, швидке, інтуїтивне мислення легше розглядати як «наш режим за замовчуванням».</i>	Контекстуальна заміна, модуляція
10.	Perception	<i>The scientists concluded that the visual imagery that occurs during sleep is more similar to perception of real objects than to imagination. (Scientific American, Sep 9, 2018)</i>	<i>Дослідники зробили висновок, що візуальні картинки, які ми бачимо під час сну більш схожі до сприйняття реальних, а не уявних об'єктів.</i>	Еквівалентний відповідник
11.	Skill	<i>The solution to both challenges is education: more than ever, young people must be taught to develop their concentration, self-control and critical-thinking skills. (Scientific American, Sep 11, 2018)</i>	<i>Рішення обох проблем освіти таке: молодь повинна більше ніж раніше вчитися покращувати свою концентрацію, самоконтроль та вміння критично мислити.</i>	Граматична заміна
12.	Wit	<i>They set about collecting coded messages and applied their wits to find clues. (Nature, Sep 2, 2018)</i>	<i>Вони розпочали збір закодованих повідомлень та активізували свій розум, щоб знайти ключ до розгадки.</i>	Контекстуальна заміна

Таблиця Б. 4

ПРОЯВ ЗДІБНОСТІ (ПРОЦЕС, АКТ)

№	Лексична одиниця	Фрагмент мовою оригіналу	Переклад українською мовою	Перекладацькі трансформації
1.	Apprehension	<i>One source of collective apprehension stems from worry over potential risks and unintended consequences from emergent technologies. (Scientific American, Sep 12, 2018)</i>	<i>Джерело загального розуміння виникає через побоювання щодо потенційних ризиків та непередбачених наслідків появи нових технологій.</i>	Еквівалентний відповідник

Мовні характеристики англomовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Продовження таблиці Б.4

2.	Cognition	<i>These factors negatively affect brain regions responsible for emotion, cognition and behavioral control and worsen already problematic behavioral tendencies. (Scientific American, Nov 2, 2017)</i>	<i>Ці фактори негативно впливають на райони головного мозку, відповідальні за емоції, пізнання та поведінковий контроль, а також погіршують проблемні поведінкові тенденції.</i>	Еквівалентний відповідник
3.	Cognizance	<i>A.I. will operate at a level dangerously and indeed catastrophically beneath any human recognition or cognizance. (New York Times, Nov 5, 2017)</i>	<i>Штучний інтелект буде на рівні, небезпечному та дійсно катастрофічно незрозумілому для будь-яких здатностей людини до усвідомлення та знань.</i>	Еквівалентний відповідник
4.	Comprehension	<i>No sun existed 4.6 billion years ago, only a gossamer cloud of remains from earlier stars, stocked with elements forged in previous cataclysms beyond our comprehension. (Scientific American, May 17, 2018)</i>	<i>4.6 мільярдів років тому сонце не існувало, існувала лише газова хмара із залишків від колишніх зірок, які скупчилися із елементами, виробленими в процесі попередніх катаклізмів, які не підлягають нашому розумінню.</i>	Еквівалентний відповідник
5.	Consideration	<i>Too often, this occurs with little or no public discussion, fair compensation or consideration of the value of what is being lost. (Scientific American, Sep 13, 2018)</i>	<i>Досить часто, таке трапляється майже без публічного обговорення, належної компенсації чи обмірковування цінності втраченого.</i>	Еквівалентний відповідник
6.	Deliberation	<i>Public deliberations, and the decisions that follow, are presumably about what matters to a society and why. (Scientific American, Aug 7, 2018)</i>	<i>Публічні обговорення та рішення, які за ними сліднують, очевидно, показують, що саме є важливим для суспільства і чому.</i>	Еквівалентний відповідник
7.	Discernment	<i>The media must also serve the function of filtering the contributions of the public, taking seriously the process of discernment it entails. (Scientific American, Jul 6, 2011)</i>	<i>Засоби масової інформації також повинні служити функції фільтрації внесків громадськості, серйозно приймаючи характер процесу розпізнавання.</i>	Еквівалентний відповідник

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Продовження таблиці Б.4

8.	Estimation	<i>A large number — perhaps 25 percent, in Dr. Stone’s estimation — showed evidence of paranoid schizophrenia, which is characterized by delusional thinking. (New York Times, Aug 7, 2017)</i>	<i>Велика кількість — мабуть, 25 відсотків, за оцінюваннями доктора Стоуна, — показали признаки параноїдальної шизофренії, яка характеризується галюцинаціями.</i>	Граматична заміна
9.	Examination	<i>Spanish researchers took home the peace prize for their examination of how often car drivers shout and curse. (The Guardian, Sep 13, 2018)</i>	<i>Дослідники із Іспанії отримали приз миру за дослідження частоти вживання просторіччя та вдавання до крику водіїв.</i>	Еквівалентний відповідник
10.	Learning	<i>It is not merely book learning, a narrow academic skill, or test-taking smarts. (Scientific American, Sep 8, 2018)</i>	<i>Це не лише вивчення книг, обмежені академічні знання чи вміння добре проходити тестування.</i>	Еквівалентний відповідник
11.	Mentation	<i>The result is improved energy, attention, focus and overall mentation, or mental activity. (US News, Aug 18, 2015)</i>	<i>Результатом є покращення енергії, уваги, фокусування і мислення чи розумової діяльності загалом.</i>	Еквівалентний відповідник
12.	Musing	<i>These may sound like the musings of an unstable mind, but they're actually quite normal. (US News, Jun 29, 2016)</i>	<i>Вам може здатися, що це роздуми людини із нестабільним психічним здоров’ям, але, насправді, вони цілком нормальні.</i>	Еквівалентний відповідник
13.	Observation	<i>In this way, he set the stage for the scientific method, demanding of himself meticulous observation, experimental procedure and reproducibility of results. (Scientific American, Nov 10, 2017)</i>	<i>Таким чином, він заклав основу наукового методу, що вимагає ретельного процесу споглядання, експериментальних дій та відтворюваності результатів.</i>	Еквівалентний відповідник
14.	Recognition	<i>“There’s growing recognition that subsurface data is really important for getting ocean predictions correct,” Edwards says. (Science Magazine, Sep 12, 2018)</i>	<i>«Все більша кількість людей усвідомлює, що підповерхневі дані насправді важливі для правильного прогнозування майбутнього океану», - інформує Едвардс.</i>	Граматична заміна

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Продовження таблиці Б.4

15.	Rumination	<i>His name was Albert Einstein, and his ruminations changed the world. (Cosmos)</i>	<i>Його ім'я – Альберт Ейнштейн, і його міркування змінили світ.</i>	Еквівалентний відповідник
16.	Scrutiny	<i>However, some anomalies appear resilient to scrutiny and flag new discoveries. (Scientific American, Aug 28, 2018)</i>	<i>Однак, деякі аномалії не піддаються уважному вивченню і сигналізують про нові відкриття.</i>	Еквівалентний відповідник

Таблиця Б. 5

РЕЗУЛЬТАТ МИСЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

№	Лексична одиниця	Фрагмент мовою оригіналу	Переклад українською мовою	Перекладацькі трансформації
1.	Analysis of	<i>A new analysis of global forest loss reveals just how much industrial agriculture is contributing to the loss. (Science Magazine, Sep 13, 2018)</i>	<i>Новий аналіз загальних втрат лісосури показує, наскільки агрокультура сприяє цим втратам.</i>	Транскодування
2.	Assumption	<i>Although growth of markets remain central themes, students are trained to re-examine and critique assumptions. (Nature, Sep 10, 2018)</i>	<i>Хоча зростання ринків і залишається основною темою, студентів навчають переглядати та критикувати існуючі припущення.</i>	Еквівалентний відповідник
3.	Belief	<i>But – to test this belief – I wanted to look at the case against Mars; three reasons humans should leave the red planet alone. (The Guardian, Aug 28, 2018)</i>	<i>Але, щоб перевірити цю думку, я захотіла проаналізувати цю справу проти Марсу з іншого боку: три причини, чому люди повинні залишити червону планету в спокої.</i>	Контекстуальна заміна
4.	Conclusion	<i>My study on the effects of media is still ongoing, and it's too early to reach definite conclusions. (Salon, Sep 11, 2018)</i>	<i>Моє дослідження щодо впливу медіа все ще триває, і поки ще занадто рано говорити про якісь точні умовиводи.</i>	Контекстуальна заміна

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Продовження таблиці Б.5

5.	Disbelief	<i>The fact that gravitational waves were detected so early prompted confusion and disbelief. (The New Yorker, Feb 11, 2016)</i>	<i>Той факт, що гравітаційні хвилі були виявлені настільки рано, спричинили плутанину та недовіру.</i>	Еквівалентний відповідник
6.	Doubt	<i>He tried to apply his doubt toward his own opinions as well as those of others. (Scientific American, Oct 29, 2017)</i>	<i>Він намагався піддати сумніву і власні думки, і думки інших людей.</i>	Еквівалентний відповідник
7.	Enlightenment	<i>As he understood it, enlightenment is not a state of permanent bliss and beatitude. (Scientific American, Oct 29, 2017)</i>	<i>Як він зрозумів, прозріння не є станом постійного щастя і блаженства.</i>	Еквівалентний відповідник
8.	Explanation	<i>One explanation for such a divergence is the presence of mutations that affect cellular appearance. (Nature, Sep 11, 2018)</i>	<i>Одним із пояснень такого відхилення є наявність мутацій, які впливають на вигляд клітини.</i>	Граматична заміна, еквівалентний відповідник
9.	Guess	<i>Exactly what those telescopes might see is anyone's guess. (Scientific American, Oct 26, 2017)</i>	<i>Ці телескопи можуть точно бачити те, що для інших є лише здогадками.</i>	Еквівалентний відповідник, граматична заміна
10.	Hypothesis	<i>To test this hypothesis, they used data from America's 3,112 counties to observe changes in presidential voting and death rates. (Salon, Sep 6, 2018)</i>	<i>Щоб перевірити цю гіпотезу, вони використали дані із 3 112 країн Америки, щоб прослідкувати зміни в кількості виборців на президентських виборах та показниках смертності.</i>	Транскодування, еквівалентний відповідник
11.	Idea	<i>"It is a neat idea," says Sarah Hörst, a planetary scientist at Johns Hopkins University in Baltimore, Maryland. (Nature, Nov 14, 2017)</i>	<i>«Це головна ідея», – каже Сара Херст, планетарний вчений в Університеті Джона Хопкінса в Балтіморі, штат Меріленд.</i>	Транскодування, еквівалентний відповідник
12.	Knowledge	<i>Building such a rich, complex knowledge base may seem impossible. (Scientific American, Nov 14, 2017)</i>	<i>Побудова такої багатой, складної бази знань може здатися неможливою.</i>	Еквівалентний відповідник

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Продовження таблиці Б.5

13.	Outcome	<i>But it did not lower their rate of gestational diabetes, hypertension and other adverse outcomes. (New York Times, Sep 6, 2018)</i>	<i>Але це не знизило рівень гесстаційного діабету, гіпертензії та інших шкідливих результатів.</i>	Контекстуальна заміна
14.	Overview	<i>The results, Berger says, provide “a quick and nevertheless precise overview of what should be relevant to a certain research question”. (Nature, Sep 9, 2018)</i>	<i>Як сказав Бергер, результати надають «швидкий і, тим не менш, точний огляд того, що саме буде відповідним для проведення певного дослідження.</i>	Еквівалентний відповідник
15.	Prediction	<i>Interestingly enough, one of the predictions of the past few years is that climate change expands its region. (Nature, Sep 12, 2018)</i>	<i>Досить цікавим є те, що один із прогнозів на наступні кілька років передбачає, що обсяг територій із значною зміною кліматичних умов збільшиться.</i>	Контекстуальна заміна
16.	Presumption	<i>The presumption is that using a DC motor would allow the vehicle to be powered directly from the battery. (Economist, Apr 22, 2018)</i>	<i>Відповідно до цього припущення, двигун постійного струму дозволить автомобілю отримувати заряд безпосередньо від акумулятора.</i>	Еквівалентний відповідник
17.	Reasoning	<i>The line of reasoning is being used to push back on the underlying science of global warming. (Scientific American, Oct 17, 2017)</i>	<i>Така лінія обґрунтувань використовується щоб спростувати фундаментальну основу науки про глобальне потепління.</i>	Еквівалентний відповідник
18.	Research	<i>Modern pharmacological research seems to support this traditional wisdom. (Scientific American, Sep 15, 2018)</i>	<i>Здається, сьогоденні фармакологічні дослідження підтримують цю традиційну розумну точку зору.</i>	Еквівалентний відповідник
19.	Study	<i>At least, that’s according to a study in Evolution Letters in June by scientists at the University of Kansas. (Scientific American, Sep 15, 2018)</i>	<i>Щонайменше, так засвідчує дослідження Листів Еволюції, проведене вченими Університету Канзасу у червні.</i>	Контекстуальна заміна

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Продовження таблиці Б.5

20.	Summary	<i>But for all fields, assessing the quality of individual studies, writing up summaries and so on will continue to require skilled humans, at least for the foreseeable future. (Nature, Jun 19, 2018)</i>	<i>Але для всіх сфер, якісне індивідуальне вивчення предмету, написання висновків і т.д. й надалі потребуватиме вмілого людського інтелекту, щонайменше, на найближче майбутнє.</i>	Еквівалентний відповідник
21.	Supposition	<i>There's a common supposition that the very newness of emergent technologies is the key driver of collective anxiety. (Scientific American, Sep 12, 2018)</i>	<i>Існує загальновідоме припущення про те, що поява наднових технологій є рушійною силою соціальної тривоги.</i>	Еквівалентний відповідник
22.	Survey	<i>It is likely that the survey underestimates the proportion not meeting Vancouver criteria. (Nature, Sep 11, 2018)</i>	<i>Ймовірно, що цей огляд недооцінює пропорцію невідповідності критеріям Ванкувера.</i>	Еквівалентний відповідник
23.	Theory	<i>These searches bet on the theory that dark matter is composed of weakly interacting massive particles. (Nature, Nov 15, 2017)</i>	<i>Ці пошуки підтверджують теорію про те, що темна матерія складається із слабо взаємодіючих масивних частинок.</i>	Еквівалентний відповідник, транскодування
24.	Thought	<i>But further thought is required to determine the best way to incorporate Findlay. (Nature, Sep 11, 2018)</i>	<i>Але для визначення найкращого способу втілити Findlay в життя необхідне подальші роздуми.</i>	Контекстуальна заміна
25.	Viewpoint	<i>The first is "conversion," which describes an individual's striking change in attitude, emotion or viewpoint. (Salon, Jul 22, 2018)</i>	<i>Першою стадією є «обернення», в ході якого описується різюча зміна ставлення, емоцій та точки зору особистості.</i>	Еквівалентний відповідник

Таблиця Б. 6

ЯКІСТЬ

Позитивна

№	Лексична одиниця	Фрагмент мовою оригіналу	Переклад українською мовою	Перекладацькі трансформації
1.	Acumen	<i>He would share his technical insight and acumen with anyone to improve an experiment. (Nature, Aug 27, 2018)</i>	<i>Для покращення проведення експерименту, він повинен поділитися із усіма своєю технічною проникливістю та кмітливістю.</i>	Еквівалентний відповідник
2.	Alertness	<i>The investigators saw improvements in alertness and engagement among all four participants. (US News, Sep 22, 2016)</i>	<i>Дослідники спостерігали покращення пильності та зацікавленості серед усіх чотирьох учасників.</i>	Еквівалентний відповідник
3.	Awareness	<i>Previous personal experience is double-edged: it increases awareness on how to survive, but people downplay the danger, thinking they've handled worse. (Scientific American, Sep 13, 2018)</i>	<i>Попередній власний досвід двозначний: він збільшує рівень усвідомлення того, як вижити, але, водночас, люди нівелюють значення небезпеки, думаючи, що вони вижили і за гірших умов.</i>	Контекстуальна заміна
4.	Erudition	<i>If you are up on evolution you will be amused by the in-jokes and amazed by the erudition. (New York Times, May 5, 2010)</i>	<i>Якщо ви знаєтесь на процесі еволюції, то ви будете вражені анекдотами та ерудицією цієї компанії.</i>	Еквівалентний відповідник, транскодування
5.	Gumption	<i>"We just need the gumption and incentives to use them." (New York Times, Nov 12, 2012)</i>	<i>Щоб використати їх, нам потрібні лише тямущість та стимул.</i>	Еквівалентний відповідник
6.	Ingenuity	<i>However, we are in the age of exponential transformation and think that such a focus will unleash ingenuity. (Nature, Jun 27, 2017)</i>	<i>Однак, ми живемо в епоху демонстративних перетворень і вважаємо, що така увага до них розкриє нашу винахідливість.</i>	Еквівалентний відповідник
7.	Inventiveness	<i>Finally, it conveys the spirit of how science at its best is accomplished – with urgency, passion, inventiveness and collaboration. (Nature, Apr 17, 2018)</i>	<i>І, нарешті, вона передає весь дух досягнень наукових вершин, його наполегливість, запал, винахідливість та співпрацю.</i>	Еквівалентний відповідник

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Продовження таблиці Б.6

8.	Proficiency	<i>As we age, we get progressively better at recognizing and remembering someone's face, eventually reaching peak proficiency at about 30 years old. (Science Magazine, Jan 5, 2017)</i>	<i>Коли ми дорослішаємо, ми поступово стаємо краще впізнавати і пам'ятати чиєсь обличчя, в кінцевому підсумку досягнувши максимального рівня досвідченості у цьому процесі в віці близько 30 років.</i>	Еквівалентний відповідник
9.	Rationality	<i>Economists use models of human behaviour that incorporate such non-human features as complete rationality and perfect information. (Nature, Mar 7, 2017)</i>	<i>Економісти використовують моделі поведінки людей, які включають такі непридатні людям риси, як абсолютна раціональність та досконала проінформованість.</i>	Трансформування
10.	Reasonableness	<i>Bayer argued that the reasonableness of the price should reflect the development costs, not only the public's buying power. (New York Times, Mar 13, 2012)</i>	<i>Байєр стверджував, що слушність ціни повинна відображати не лише купівельну спроможність громадян, а й витрати на виготовлення товару.</i>	Еквівалентний відповідник
11.	Resourcefulness	<i>Miller sees art as a strategy to signal intelligence, skill, resourcefulness and dominance. (Nature, Mar 21, 2017)</i>	<i>Міллер сприймає мистецтво як одну із стратегій показати свій інтелект, вміння, винахідливість та домінуючість.</i>	Еквівалентний відповідник
12.	Sagacity	<i>Holden is convinced of, and pretty convincing on, the sagacity of the measures taken. (The Guardian, Apr 7, 2010)</i>	<i>Холден переконаний і досить впевнений в розсудливості вжитих заходів.</i>	Контекстуальна заміна
13.	Savvy	<i>They just want potential hires to be tech savvy. (Time, Aug 29, 2017)</i>	<i>Вони всього-на-всього хотіли, щоб їхні потенційні працівники володіли технічною кмітливістю.</i>	Граматична заміна
14.	Shrewdness	<i>Doing so doesn't exempt the physician from exercising proper skepticism and clinical shrewdness. (New York Times, Jun 7, 2010)</i>	<i>Це не звільняє лікаря від проявлення належного скептицизму та неупередженої практичності.</i>	Еквівалентний відповідник

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Продовження таблиці Б.6

15.	Sophistication	<i>But one day such neural networks will reach the complexity and sophistication of the brain. (Time, Sep 29, 2017)</i>	<i>Але одного дня такі нейронні мережі стануть такими ж складними та мудрими, як і мозок.</i>	Граматична заміна
16.	Vigilance	<i>"Continuing to keep up our vigilance around reducing CO2 emissions becomes all the more important because of this research." (The Guardian, Aug 27, 2018)</i>	<i>Подальше підтримання рівня пильності щодо зниження рівня виділення вуглекислого газу є дуже важливим для цього дослідження.</i>	Еквівалентний відповідник
17.	Watchfulness	<i>"Continuing on the path to elimination will require sustained watchfulness and individual willingness to be treated." (Time, Jan 13, 2015)</i>	<i>Щоб продовжити шлях його усунення, нам необхідна безперервна пильність та індивідуальне прагнення бути обробленим.</i>	Еквівалентний відповідник

Таблиця Б. 7

ЯКІСТЬ

Негативна

№	Лексична одиниця	Фрагмент мовою оригіналу	Переклад українською мовою	Перекладацькі трансформації
1.	Foolishness	<i>There is wisdom and foolishness on both sides of the divide,» he says. (Science Magazine, Oct 20, 2016)</i>	<i>«По обидві сторони кордону співіснує мудрість і безглуздя», - говорить він.</i>	Еквівалентний відповідник
2.	Hesitation	<i>And part of the companies' hesitation is their wish to see evidence that the drugs actually prevent heart attacks and deaths from heart disease. (New York Times, Nov 15, 2016)</i>	<i>Частково причиною зволікань компанії є бажання побачити докази того, що ці препарати дійсно запобігають серцево-судинним захворюванням та попереджують смерть від серцевих захворювань.</i>	Еквівалентний відповідник
3.	Ignorance	<i>It is actually a serious question that cuts to the heart of our ignorance about how celestial objects form. (The Guardian, Nov 10, 2017)</i>	<i>Насправді, це серйозне питання, яке дійсно відображає всю суть нашого незнання про те, як формуються небесні предмети.</i>	Еквівалентний відповідник

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Продовження таблиці Б.7

4.	Illiteracy	<i>We have our fair share of scientific illiteracy, skepticism, ritualism, and foolishness. (Slate, Sep 19, 2014)</i>	<i>Ми маємо справедливу частку наукової неграмотності, скептицизму, ритуалізму та дурості.</i>	Еквівалентний відповідник
5.	Incomprehension	<i>When I talk and write about panpsychism, I often encounter blank stares of incomprehension. (Scientific American, Jan 1, 2014)</i>	<i>Коли я говорю і пишу про панфіксизм, я часто бачу порожні погляди повні нерозуміння.</i>	Еквівалентний відповідник
6.	Stupidity	<i>Albert Einstein once said that there are only two things that might be infinite: the universe and human stupidity. (Scientific American, Sep 10, 2015)</i>	<i>Альберт Ейнштейн одного разу сказав, що є лише дві речі, які можуть бути нескінченними: Всесвіт і людська дурість.</i>	Еквівалентний відповідник

Додаток В

Прикметники англійської мови на позначення характеристик суб'єкта мислення

Таблиця В. 1

ОЦІНКА НАЯВНОСТІ / ВІДСУТНОСТІ ЗДІБНОСТІ: 1 – позитивна 2 –
негативна

№	Лексична одиниця	Фрагмент мовою оригіналу	Переклад українською мовою		Перекладацькі трансформації
1.	Able	<i>At the same time, we need to be able to study our planet from space as well as we do the Red Planet. (Scientific American, Sep 14, 2018)</i>	<i>В той же час, ми маємо бути спроможними вивчати нашу планету із космосу так само, як ми вивчаємо Червону Планету.</i>	1	Еквівалентний відповідник
2.	Analytical	<i>They were given real data sets to sharpen their analytical skills. (Nature, Sep 11, 2018)</i>	<i>Їм дали набір реальних даних, щоб покращити їхні аналітичні навички.</i>	1	Еквівалентний відповідник, транскодування
3.	Capable	<i>He said the state still advises that patients start treatment, to ensure they are following their regimens and capable of using the technology. (Scientific American, Aug 21, 2018)</i>	<i>Він повідомив, що держава все ще радить пацієнтам розпочати лікування, щоб запевнитись у тому, що вони діють відповідно до дисциплінарного плану та достатньо обдаровані для того, щоб використовувати цю технологію.</i>	1	Контекстуальна заміна
4.	Rational	<i>Our responses to the mind-body problem will always be emotional as well as rational, a matter of taste as much as truth. (Scientific American, Sep 15, 2018)</i>	<i>Наша відповідь на проблему психологічно-фізичного стану людини буде завжди водночас і емоційною, і раціональною, ділом смаку та правдою.</i>	1	Еквівалентний відповідник, транскодування
5.	Smart	<i>"We usually think rats are really smart," she said. (National Geographic, Oct 10, 2017)</i>	<i>«Зазвичай ми вважаємо, що щури дійсно є розумними», - вона сказала.</i>	1	Еквівалентний відповідник

Таблиця В. 2

СУБ'ЄКТИВНА ОЦІНОЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗДІБНОСТІ: 1 – позитивна
 2 – негативна

№	Лексична одиниця	Фрагмент мовою оригіналу	Переклад українською мовою		Перекладацькі трансформації
1.	Brainy	<i>In evolutionary terms, it seems, humans are now brainy enough. (Economist, Dec 19, 2017)</i>	<i>Як припускає еволюція, на сьогоднішній день людина досить тямуща.</i>	1	Еквівалентний відповідник
2.	Bright	<i>“Through the years, I’ve learned not to tell a bright, energetic young scientist that something really hard is impossible,” Pieters says. (Scientific American, Aug 21, 2018)</i>	<i>«Після стількох років, я навчився не говорити здібним, енергетичним молодим науковцям, що щось дійсно складне є неможливим,» - говорить Пітер.</i>	1	Контекстуальна заміна
3.	Brilliant	<i>They are not only brilliant but nice, and they’ve taken me under their wing. (New York Times, Aug 10, 2018)</i>	<i>Вони не лише мають блискучий розум, але й милі, і, до того ж, вони мене прихистили.</i>	1	Контекстуальна заміна
4.	Crass	<i>He replied: “I wish you would see the difference between something tender and loving and something crass and vulgar.” (The Guardian, Mar 26, 2016)</i>	<i>Він відповів: «Я б хотів, щоб ти бачив різницю між чимось ніжним і люблячим та чимось дурним і грубим.</i>	2	Еквівалентний відповідник
5.	Dexterous	<i>This particular creature was savvy, dexterous, and driven, a kind of super-raccoon combining all the strengths of its species. (Slate, Sep 30, 2016)</i>	<i>Саме це створіння було кмітливе, розторопне та швидке, це був вид супер-єнота, який поєднав в собі сили усіх інших видів.</i>	1	Еквівалентний відповідник
6.	Foolish	<i>“I don’t want to look foolish for not knowing how to do this.” (Nature, May 15, 2018)</i>	<i>«Я не хочу виглядати дурним, чере те, що не знаю, як це робити.</i>	2	Еквівалентний відповідник
7.	Intelligent	<i>Is it better to be a critical thinker or to be intelligent? (Scientific American, Oct 3, 2017)</i>	<i>Краще бути критичним мислителем чи просто бути тямущим?</i>	1	Контекстуальна заміна

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Продовження таблиці В.2

8.	Sage	<i>In June Zinke stated the sage grouse protection program needed to be revised. (Reuters, Aug 7, 2017)</i>	<i>В червні Зінке проінформував, що глибокодумна програма охорони шотландських тетеруків повинна бути переглянута.</i>	1	Контекстуальна заміна
9.	Savvy	<i>This particular creature was savvy, dexterous, and driven, a kind of super-raccoon combining all the strengths of its species. (Slate, Sep 30, 2016)</i>	<i>Саме це створіння було кмітливе, розторопне та швидке, це був вид супер-єнота, який поєднав в собі сили усіх інших видів.</i>	1	Еквівалентний відповідник
10.	Unintelligent	<i>“Reptiles were long considered to be sluggish and unintelligent creatures,” said Anna Wilkinson, an animal cognition scientist at the University of Lincoln in the U.K. (National Geographic, Nov 21, 2017)</i>	<i>«Рептилії вже не вважаються ледачими нерозумними створіннями,» стверджує Анна Вілкінсон, науковець із когнітивістики тварин Університету Великої Британії імені Лінкольна.</i>	2	Еквівалентний відповідник

Таблиця В. 3

РІВЕНЬ РОЗУМОВИХ ЗДІБНОСТЕЙ: 1 – позитивна 2 – негативна

№	Лексична одиниця	Фрагмент мовою оригіналу	Переклад українською мовою		Перекладацькі трансформації
1.	Clever	<i>“Think about how people get rich in modern societies. They find clever ways to tie their current wealth into their future income,” Kohler says. (Science Magazine, Nov 15, 2017)</i>	<i>«Подумайте про те, як люди стають багатими в сучасному суспільстві. Вони знаходять розумні способи прив’язати своє поточне багатство до свого майбутнього доходу», - говорить Колер.</i>	1	Еквівалентний відповідник

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Продовження таблиці В.3

2.	Dull	<i>Part of the U.S.A.I.D. money pays for surgery, but most goes to the dull but crucial task of assembling epidemiological data. (New York Times, Jul 16, 2018)</i>	<i>Частина грошей U.S.A.I.D. оплачує хірургічну операцію, але більшість коштів покриває витрати на тупе, але важливе завдання збору епідеміологічних даних.</i>	2	Еквівалентний відповідник
3.	Dumb	<i>Put simply, a distracted brain is a dumb brain. (Time, Jun 14, 2017)</i>	<i>Коротше говорячи, розсіяний мозок – це дурний мозок.</i>	2	Еквівалентний відповідник
4.	Genial	<i>In person, Rajan is calm and genial, even when engaged in debate. (BusinessWeek, Feb 11, 2011)</i>	<i>Як людина, Раджан спокійний і геніальний, навіть якщо він бере участь в дебатах.</i>	1	Еквівалентний відповідник, транскодування
5.	Stupid	<i>“I don’t care if some people view this research as stupid,” she told the New York Times several years ago. (Slate, Oct 19, 2017)</i>	<i>«Мені все одно, чи хтось вважає це дослідження дурним», - сказала вона газеті Нью-Йорк Таймс кілька років тому.</i>	2	Еквівалентний відповідник
6.	Wise	<i>Maybe it is wise to remember that human cannibalism, so unthinkable now, was not uncommon not so long ago. (New York Times, Jan 30, 2017)</i>	<i>Можливо, мудро пам'ятати про те, що людський канібалізм, настільки немислимий сьогодні, був не рідкістю не так давно.</i>	1	Граматична заміна

Таблиця В. 4

ШВИДКІСТЬ РОЗУМОВИХ ПРОЦЕСІВ

Сприймання чужих ідей: 1 – позитивна 2 – негативна

№	Лексична одиниця	Фрагмент мовою оригіналу	Переклад українською мовою		Перекладацькі трансформації
1.	Aberrant	<i>Because mutations accumulate over time, the most aberrant cells are found at the tips of the snowflakes. (Science Magazine, Jun 28, 2018)</i>	<i>Оскільки мутації із часом накопичуються, клітини із найбільшим помилковою структурою опиняються на кінцівках сніжинок.</i>	2	Контекстуальна заміна

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Продовження таблиці В.4

2.	Abstruse	<i>Each chapter starts with an apt ode from classical Latin poet Horace — I particularly liked “Don’t attempt abstruse calculations”. (Nature, Apr 15, 2018)</i>	<i>Кожен розділ починається із доречної оди латинського поета-класика Горація, особливо мені сподобалася «Не намагайтесь провести складні для розуміння розрахунки.»</i>	2	Еквівалентний відповідник
3.	Alert	<i>At root, science and philosophy are interwoven in ways that many of us fail to realize, a fact to which Quammen is wisely alert. (Nature, Jul 30, 2018)</i>	<i>Квамен досить тямущий щодо того, що в своїй основі, наука та філософія тісно пов’язані, а більшість людей цього не усвідомлює.</i>	1	Контекстуальна заміна
4.	Apt	<i>This means we’re apt to mimic behaviors of others - so what we see or hear or smell suggests the appropriate / accepted response or behavior that we should display. (Scientific American, Nov 24, 2017)</i>	<i>Це означає, що ми більш здібні до імітування поведінки інших – отже, те, що ми чуємо чи нюхаємо натякає нам на прийнятну / допустиму відповідь чи поведінку, яку ми повинні показати.</i>	1	Еквівалентний відповідник
5.	Careful	<i>Nonetheless, it’s a good example of why we must be extraordinarily careful in diagnosing this condition. (Scientific American, Aug 23, 2018)</i>	<i>Тим не менш, це хороший приклад, чому ми повинні бути надзвичайно ретельні при діагностуванні такого стану.</i>	1	Контекстуальна заміна
6.	Heedful	<i>African American athletes, particularly boxers, were heedful of this unwritten code. (Los Angeles Times, Jan 29, 2016)</i>	<i>Афро-американські атлети, особливо боксери, були обачними щодо цього неписаного закону.</i>	1	Еквівалентний відповідник
7.	Mindful	<i>As the week went on, I calmed down and became more mindful of what I was doing. (Scientific American, May 9, 2018)</i>	<i>Протягом решти тижня, я заспокоївся та став більш уважним до своїх дій.</i>	1	Контекстуальна заміна

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Продовження таблиці В.4

8.	Quick-witted	<i>The quick-witted child is sure to respond with a long list of supposed health benefits of eating chocolate. (BBC, Mar 30, 2013)</i>	Кмітлива дитина точно дасть відповідь, наводячи довгий список із можливих переваг для здоров'я від споживання шоколаду.	1	Еквівалентний відповідник
9.	Razor-sharp	<i>To his admirers, Judge Ellis's bluntness and impatience are indicative of a razor-sharp mind. (New York Times, Aug 9, 2018)</i>	Для шанувальників, тупість та нетерплячість судді Елліса є показниками надзвичайно гострого розуму .	1	Контекстуальна заміна
10.	Slow-witted	<i>Indeed, he said, Copernicus was acknowledged by all astronomers except those who "were a bit slow-witted or under the superstitions." (Cosmos)</i>	Насправді, він сказав, що Коперник був визнаний усіма астронома окрім тих, хто «були трохи недоумкуваті чи вірили в ірраціональні забобони».	2	Контекстуальна заміна

Таблиця В. 5

ШВИДКІСТЬ РОЗУМОВИХ ПРОЦЕСІВ

Формування власних ідей: 1 – позитивна 2 – негативна

№	Лексична одиниця	Фрагмент мовою оригіналу	Переклад українською мовою		Перекладацькі трансформації
1.	Agile	<i>In space, we must be quick and agile to outpace our adversaries or risk losing our superiority in that domain. (Scientific American, Sep 4, 2018)</i>	У космосі ми повинні бути швидкими та кмітливими , щоб перевершити наших супротивників, адже, інакше, ми ризикуємо втратити нашу першість в цій галузі.	1	Еквівалентний відповідник
2.	Astute	<i>He clearly apprenticed well: if his ideal reader is an astute lawyer, Weinberg might be described as an ideal witness. (Nature, Jul 29, 2018)</i>	Очевидно, що він добре попрацював: якщо його ідеальним читачем є кмітливий юрист, Вейнберг може бути описаний, як ідеальний свідок.	1	Еквівалентний відповідник

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Продовження таблиці В.5

3.	Creative	<i>Now, scientists are taking a page from the books of creative parents to tackle an even more difficult challenge – climate change. (Science Magazine, Sep 6, 2018)</i>	<i>На сьогоднішній день, науковці користуються сторінками книг своїх креативних батьків, щоб зупинити набагато важливішу загрозу – зміну клімату.</i>	1	Еквівалентний відповідник, транскодування
4.	Ingenious	<i>"This paper presents an ingenious new way of reducing that uncertainty," Ramanathan, who was not involved with the new study, said by email. (Scientific American, Oct 11, 2017)</i>	<i>«Цей документ є винахідливим новим способом зменшення цієї невизначеності», – сказав Раманатан, який не був залучений до нового дослідження, в своєму листі.</i>	1	Еквівалентний відповідник
5.	Nimble	<i>"We like to say that we are scrappy and nimble," Browning said. (Scientific American, Feb 28, 2018)</i>	<i>«Ми любимо називати себе безсистемними та кмітливими.»</i>	1	Еквівалентний відповідник
6.	Quick-witted	<i>The quick-witted child is sure to respond with a long list of supposed health benefits of eating chocolate. (BBC, Mar 30, 2013)</i>	<i>Кмітлива дитина точно дасть відповідь, наводячи довгий список із можливих переваг для здоров'я від споживання шоколаду.</i>	1	Еквівалентний відповідник
7.	Slow-witted	<i>Indeed, he said, Copernicus was acknowledged by all astronomers except those who "were a bit slow-witted or under the superstitions." (Cosmos)</i>	<i>Насправді, він сказав, що Коперник був визнаний усіма астронома окрім тих, хто «були трохи недоумкуваті чи вірили в ірраціональні забобони».</i>	2	Контекстуальна заміна
8.	Thinking	<i>I always thought of their music as politically incisive, alternative music for the thinking man.</i>	<i>Я завжди вважав їхню музику політично-гострою, альтернативною музикою для мислячої людини.</i>	1	Еквівалентний відповідник
9.	Thoughtful	<i>They are thoughtful, and they acknowledge the issue. (Science Magazine, Sep 12, 2018)</i>	<i>Вони багаті думками та усвідомлюють наявність проблеми.</i>	1	Контекстуальна заміна

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Таблиця В. 6

ВПЛИВ ОСВІТИ: 1 – позитивна 2 – негативна

№	Лексична одиниця	Фрагмент мовою оригіналу	Переклад українською мовою		Перекладацькі трансформації
1.	Educated	<i>Objectively educated, rational citizens should serve as the foundation of a strong democratic society. (Salon, Aug 4, 2018)</i>	<i>Об'єктивно освічений, раціональний громадянин повинен бути фундаментом сильного демократичного суспільства.</i>	1	Еквівалентний відповідник
2.	Erudite	<i>In Behave, the primatologist, neurologist and science communicator writes like a teacher: witty, erudite and passionate about clear communication. (Nature, Apr 18, 2017)</i>	<i>В Behave, приматолог, невролог та фахівець з поширення наукової інформації пише, як вчитель: він дотепний, всебічно освічений та палко прагне точно донести інформацію.</i>	1	Контекстуальна заміна
3.	Ignorant	<i>Bloom is trying to educate his ignorant bar-mates, but they just roll their eyes and yawn. (Scientific American, Jun 16, 2018)</i>	<i>Блум намагається навчити своїх неосвічених друзів по випивці, але вони лише закривають очі та позіхають.</i>	2	Еквівалентний відповідник
4.	Illiterate	<i>We live in a society that is based on science but is made up of politicians and voters who are largely scientifically illiterate. (Scientific American, Jun 2, 2018)</i>	<i>Ми живемо в суспільстві, заснованому на науці, але воно складається із політиків та виборців, які в більшості науково-невігласи.</i>	2	Контекстуальна заміна
5.	Sapient	<i>We chose the term sapient leadership to describe what we see changing in the leader's role. (Forbes, Sep 28, 2011)</i>	<i>Ми обрали термін «ерудоване керівництво», щоб описати те, як, на нашу думку, змінюється роль лідера.</i>	1	Еквівалентний відповідник

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Продовження таблиці В.6

6.	Studious	<i>In 1937, psychiatrist Charles Bradley noticed that problem children treated with a stimulant, benzedrine sulphate, became quieter, better behaved and more studious. (Nature, Feb 12, 2014)</i>	<i>В 1937 році, психіатр Чарльз Бредлі помітив, що проблемні діти, яким давали збудливий лікарський засіб, ставали тихішими, краще себе поводити і проявляли більше зацікавленості в навчанні.</i>	1	Контекстуальна заміна
7.	Uneducated	<i>An American doctor in Dr. Inhorn's study voiced this concern, saying "Most men don't want relationships," and are willing to date uneducated women, whereas most educated women will not. (New York Times, Jul 3, 2018)</i>	<i>Робота американського професора Інхорна заявила про цю проблему, стверджуючи: «Більшість чоловіків не хочуть відносин,» і воліли б зустрічатися із неосвіченою жінкою, в той час як більшість освічених жінок, у такому ж випадку, діяли інакшим чином.</i>	2	Еквівалентний відповідник

Таблиця В. 7

ШЛЯХ ОТРИМАННЯ ЗДІБНОСТІ: 1 – позитивна 2 – негативна

№	Лексична одиниця	Фрагмент мовою оригіналу	Переклад українською мовою		Перекладацькі трансформації
1.	Absent-minded	<i>The observable trend is that American politics is further at the mercy of an ADD-afflicted, absent-minded and superficial public. (Salon, Jan 8, 2017)</i>	<i>Наочним трендом є залежність політики Америки від ураженого рекламою, неуважного та поверхневого суспільства.</i>	2	Еквівалентний відповідник
2.	Gifted	<i>He is an excellent guide, a respected ecologist and a gifted storyteller. (Nature, Aug 13, 2018)</i>	<i>Він чудовий екскурсивод, поважний еколог та обдарований вигадник.</i>	1	Еквівалентний відповідник

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Продовження таблиці В.7

3.	Narrow-minded	<i>If you apply a narrow-minded definition of science then it might indeed be hard to call psychology a science. (Scientific American, Aug 14, 2013)</i>	<i>Якщо ти використаєш обмежене в інформативності визначення науки, тоді психологію дійсно буде важко назвати наукою.</i>	2	Контекстуальна заміна
4.	Observant	<i>Bone's is an exquisitely observant, often amusing voyage from the origins of life to antibiotic resistance. (Nature, Mar 27, 2018)</i>	<i>Бон надзвичайно спостережливий, завжди захоплюється історією від започаткування життя, до знаходження шляхів протистояти хворобам за допомогою антибіотиків.</i>	1	Еквівалентний відповідник
5.	Talented	<i>Cahan's Helmholtz emerges as a liberal conservative devoted to his family, and as a talented and ambitious scientist whose career unfolded in close connection with the culture and society of Imperial Germany. (Nature, Sep 10, 2018)</i>	<i>Каган Гельмгольц описується як ліберальний консерватор, відданий своїй сім'ї та як талановитий і амбіційний науковець, чия кар'єра розвивалася у тісному зв'язку із культурою та суспільством Імперської Німеччини.</i>	1	Еквівалентний відповідник, транскодування
6.	Watchful	<i>Freeman Dyson is a slight man, all sinew and veins, with a cutlass of a nose and deep-set, watchful eyes. (Scientific American, May 12, 2018)</i>	<i>Фріман Дісон – сухорлявий чоловік, самі жили та вени, із загостерним носом та глибоко посадженими спостережливими очима.</i>	1	Еквівалентний відповідник
7.	Well-read	<i>With thanks to my well-read friends for introducing me to some of these, and more. (Scientific American, Jul 2, 2012)</i>	<i>Подяка моїм начитаним друзям за представлення мене цим та іншим поважним людям.</i>	1	Еквівалентний відповідник

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Таблиця В. 8

НАЯВНІСТЬ ДОСВІДУ, ЗНАНЬ: 1 – позитивна 2 – негативна

№	Лексична одиниця	Фрагмент мовою оригіналу	Переклад українською мовою		Перекладацькі трансформації
1.	Abreast	<i>One of the most basic is helping scientists keep abreast with what their peers are doing and reading. (Science Magazine, Apr 6, 2017)</i>	<i>Допомагати науковцям бути в курсі того, що роблять та читають їхні колеги є одним із найосновніших правил.</i>	1	Контекстуальна заміна
2.	Ace	<i>Maybe it's time to call in Nicholas Angel, the ace investigator of exurban British crimes. (New York Times, Nov 22, 2011)</i>	<i>Можливо саме час покликати Ніколаса Енджела – дуже досвідченого слідчого в справах приміських злочинах Британії.</i>	1	Контекстуальна заміна
3.	Acquainted	<i>Having been a runner for years I am well acquainted with morning soreness and stiffness. (New York Times, Jan 4, 2018)</i>	<i>Будучи легкоатлетом багато років, я знаюсь із ранковими відчуттями болі та задерев'янілості.</i>	1	Граматична заміна
4.	Adept (in)	<i>Just like computer hackers, they're specialized infiltrators, adept in stealth and disruption. (Salon, Jul 29, 2018)</i>	<i>Зовсім як комп'ютерні хакери, вони спеціалізуються на засланцях до організацій, які знаються на хитростях та зривах.</i>	1	Еквівалентний відповідник
5.	Adroit	<i>But as Bart Schultz argues in this adroit study, the ethical theories of these men, forged in a politically chaotic era, remain relevant in our own. (Nature, Jun 6, 2017)</i>	<i>Але, як Барт Шульц стверджує в своєму майстерно-виконаному дослідженні, засади етики цих людей, вирощених в еру політичного хаосу, відповідають нашим.</i>	1	Контекстуальна заміна
6.	Broad-minded	<i>This differs from the opinion of those who knew Sasai well, who say he was an honest, broad-minded person, devoted to scientific research. (Nature, Apr 28, 2015)</i>	<i>Це твердження відрізняється від думки тих, хто добре знав Сасаї, і кажуть, що він був чесною людиною, із широким кругозором, та повністю присвячував себе науковим дослідженням.</i>	1	Еквівалентний відповідник

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Продовження таблиці В.8

7.	Canny	<i>Without evolved defenses against these canny predators, New Zealand's unique bird life was hit hard. (National Geographic, Jan 17, 2018)</i>	<i>Не маючи виробленої внаслідок еволюції захисної реакції проти цих умілих хижаків, життя унікального новозеландського виду птах було під загрозою.</i>	1	Контекстуальна заміна
8.	Competent	<i>Participants were also judged to be more competent at writing than they expected. (New York Times, Jul 20, 2018)</i>	<i>Учасників також осуджували, адже очікувалося, що вони будуть більш компетентними в письмі.</i>	1	Еквівалентний відповідник, транскодування
9.	Experienced	<i>Maintaining a sense of humour is key, say experienced field scientists. (Nature, Sep 10, 2018)</i>	<i>Ключовим завданням є залишатися в гуморі, говорить досвідчений в цій сфері науковець.</i>	1	Еквівалентний відповідник
10.	Incompetent	<i>If an experiment didn't work, I was incompetent. (Science Magazine, Apr 26, 2018)</i>	<i>Якщо експеримент не вдався, вочевидь, я був некомпетентним.</i>	2	Еквівалентний відповідник, транскодування
11.	Inefficient	<i>Most troubling, though, is the overall landscape of inefficient governance. (National Geographic, Mar 23, 2018)</i>	<i>Хоча, найбільше проблем загалом створює невміле керівництво.</i>	2	Контекстуальна заміна
12.	Inexperienced	<i>And opponents of new gun regulation contend injuries occur only among inexperienced users. (Scientific American, Feb 28, 2018)</i>	<i>А опоненти нового закону про обмеження використання зброї наполягають, що шкода завдається лише серед недосвідчених користувачів.</i>	2	Еквівалентний відповідник
13.	Knowledgeable	<i>Rather, I relied on the findings of scientists and knowledgeable observers, and on the recorded experience of survivors of climate events. (Scientific American, Oct 6, 2017)</i>	<i>Навпаки, я покладався на знахідки вчених та добре обізнаних спостерігачів, а також на записи вражень тих, хто пережив ці кліматичні події.</i>	1	Еквівалентний відповідник

Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Продовження таблиці В.8

14.	Obtuse	<i>He called Pope Francis's encyclical on climate change, "scientifically ill informed, economically illiterate, intellectually incoherent and morally obtuse." (New York Times, Nov 11, 2016)</i>	<i>Він назвав енцикліку Папи ранциска щодо зміни клімату «науково необґрунтованою, економічно безграмотною, інтелектуально незрозумілою та морально обмеженою.</i>	2	Контекстуальна заміна
15.	Proficient	<i>This means comparing ourselves to someone we perceive to be better off or more proficient than ourselves. (Scientific American, Aug 18, 2018)</i>	<i>Це означає порівняння себе із кимось, кого ми сприймаємо як кращого чи більш майстерного за себе.</i>	1	Контекстуальна заміна
16.	Sophisticated	<i>"These sophisticated tech companies are not policing themselves," the New Mexico attorney general, Hector Balderas, said. (New York Times, Sep 12, 2018)</i>	<i>«Ці досвідчені технічні компанії самі себе оподатковувати не будуть,» - сказав генеральний прокурор Нью-Мехіко, Гектор Бальдерас.</i>	1	Контекстуальна заміна
17.	Well-informed	<i>But we are committed to the co-production of research and to well-informed debate. (Nature, Apr 2, 2018)</i>	<i>Але ми присвячуємо свою роботу спільному проведенню дослідження та проведенням дебатів серед добре-проінформованих людей.</i>	1	Еквівалентний відповідник

Таблиця В. 9

ЗДОРОВИЙ ГЛУЗД, РОЗУМНІСТЬ: 1 – позитивна 2 – негативна

№	Лексична одиниця	Фрагмент мовою оригіналу	Переклад українською мовою		Перекладацькі трансформації
1.	Absurd	<i>It may seem absurd to fight disease with viruses. (Salon, Sep 9, 2018)</i>	<i>Боротися із хворобою вірусами може здатися абсурдною ідеєю.</i>	2	Еквівалентний відповідник, транскодування
2.	Acute	<i>The company is advertising for acute physicians, physical therapists, nurses and other positions. (The Guardian, Feb 27, 2018)</i>	<i>Компанія шукає лікарів, терапевтів, медсестер та людей на інші посади із гострим розумом.</i>	1	Контекстуальна заміна

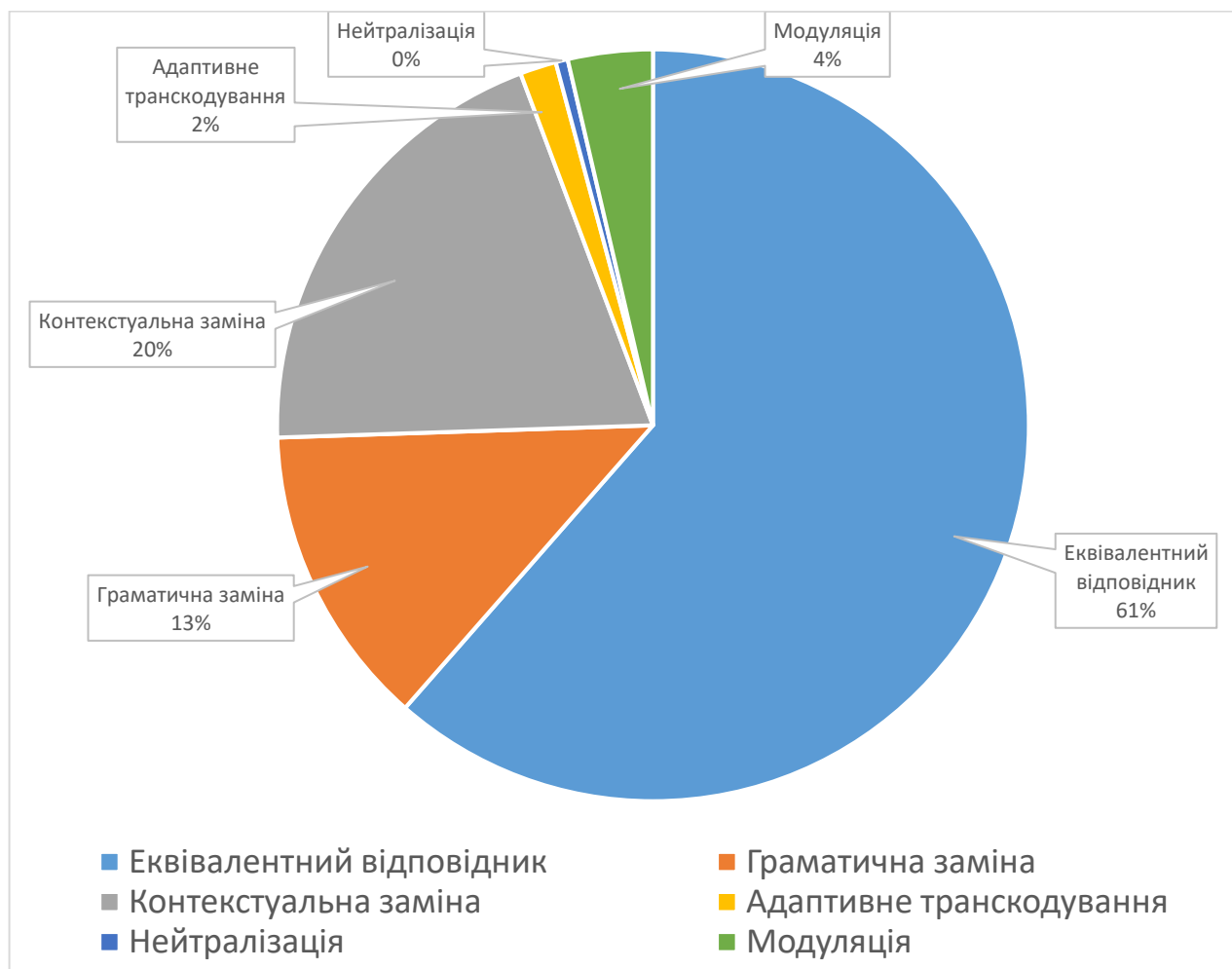
Мовні характеристики англомовних мисленнєвих категорій
та їхнє відтворення українською мовою

Продовження таблиці В.9

3.	Daft	<i>Now, to be fair, the idea of a steam-powered rocket isn't quite as daft as belief in a flat earth. (Scientific American, Nov 26, 2017)</i>	<i>Щоб бути чесними, зараз ідея ракети із паровим приводом здається не такою безглуздою, як віра в плоску землю.</i>	2	Еквівалентний відповідник
4.	Inane	<i>I wasted my undergraduate days in inane courses like religious studies and organic chemistry. (Scientific American Jul 7, 2018)</i>	<i>Я витратила свої передвипускні дні на вивчення таких безглузвих предметів, як релігієзнавство та органічна хімія.</i>	2	Еквівалентний відповідник
5.	Reasonable	<i>It's reasonable to suspect that climate change plays a role in recent events. (Scientific American, Sep 4, 2018)</i>	<i>Досить слушно підозрювати те, що зміна клімату грає неабияку роль в недавніх подіях.</i>	1	Еквівалентний відповідник
6.	Silly	<i>As silly as this sounds, it is a plausible option. (Scientific American, Nov 1, 2017)</i>	<i>Як би нерозумно це не звучало, але такий варіант є ймовірним.</i>	2	Еквівалентний відповідник

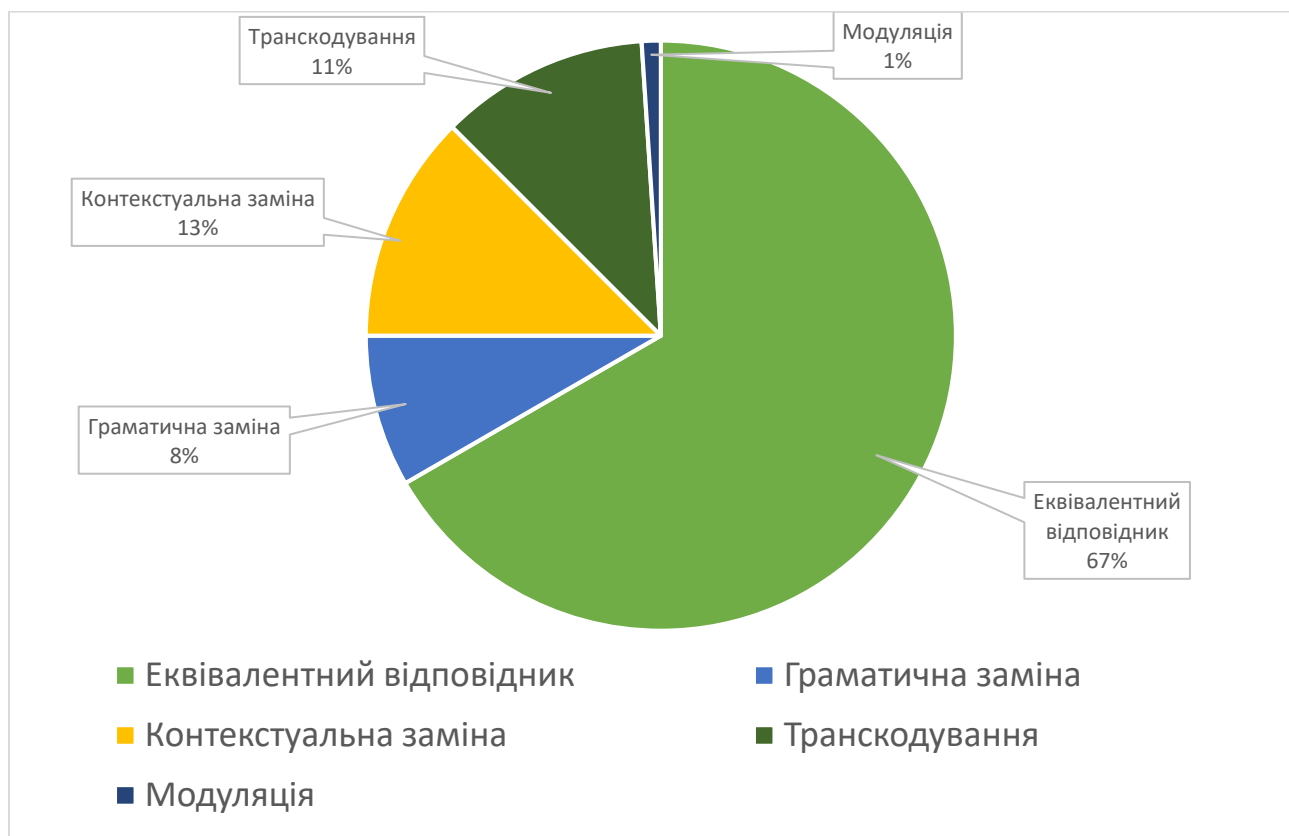
Додаток Д

Кількісний аналіз перекладацьких трансформацій дієслівної лексики на позначення мисленнєвих категорій

Додаток Е

Кількісний аналіз перекладацьких трансформацій іменникової лексики на позначення мисленнєвих категорій

Додаток Є

Кількісний аналіз перекладацьких трансформацій ад'єктивної лексики на позначення мисленнєвих категорій

